

N:o 1.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående de unionella förhållandena; gifven Stockholms slott den 19 juni 1905.

Under åberopande af bifogade i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå, att Riksdagen måtte medgifva, att Kungl. Maj:t må med norska Stortinget ingå i förhandling om och träffa villkorlig uppgörelse för ordnande af de förhållanden, i afseende å hvilka vid en upplösning af unionen sådant ordnande må finnas erforderligt.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

Ossian Berger.

Utdrag af protokollet öfver ett justitiedepartementsärende, hållet å Stockholms slott måndagen den 19 juni 1905 inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet, hvarvid Hans Kungl. Höghet Kronprinsen jämväl var tillstüdes.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern RAMSTEDT,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve GYLDENSTOLPE,
Statsråden ODELBERG,
HUSBERG,
PALANDER,
WESTRING,
BERGER,
MEYER,
VIRGIN,
PETRÉN.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Berger anförde i underdånighet:

»Genom nådigt bref den 9 innevarande juni har Eders Kungl. Maj:t kallat riksdagen till urtima möte i Stockholm den 20 i denna månad för att få tillfälle att med riksdagen öfverlägga om de mått och steg, som från svensk sida böra vidtagas i anledning af norska stortingets beslut den 7 juni 1905, hvarigenom norska statsrådets medlemmar bemyndigats att tills vidare såsom norsk regering utöfva den konungen tillagda myndighet och i sammanhang därmed förklarats, att föreningen med Sverige under en konung vore upplöst.

Innan beslut fattas om de åtgärder, som af stortingets beslut kunna föranledas, torde det vara lämpligt att lämna en kortfattad öfversikt af de

på det unionella området tidigare framkomna spörsmål, som kunna anses hafva stått i mera omedelbart samband med föreningens ändamål, äfvensom en redogörelse för de händelser, som orsakat riksdagens sammankallande, och anhåller jag att därom få afgifva följande framställning:

* * *

Sedan genom konventionen i Moss den 14 augusti 1814 bestämts, att ett utomordentligt storting skulle sammankallas i Kristiania för att med konungens af Sverige kommissarier förhandla om de förändringar i den af riksförsamlingen på Eidsvold den 17 maj antagna grundlagen, som voro nödiga för Sveriges och Norges förening, beslöt detta storting den 20 oktober, att Norge såsom ett själfständigt rike skulle under vissa villkor förenas med Sverige under en konung. Till grund för de följande förhandlingarna om dessa villkor lades Eidsvoldskonstitutionen med de förslag till ändringar i densamma, som framlagts af de svenska kommissarierna, jämte särskilda inom stortinget däröfver afgifna anmärkningar. Sedan stortinget den 4 november slutbehandlat samtliga ändringsförslag, och de svenska kommissarierna nämnda dag å konungens vägnar antagit grundlagen i dess helhet så, som den nu var omarbetad, blef samma dag på eftermiddagen konungaval hållet, därvid Carl XIII blef vald och erkänd som konungariket Norges rättmätige konstitutionelle konung.

*Stortinget
1814.*

Bland de ändringar i Eidsvoldskonstitutionen, som sålunda vidtogos, torde här böra anmärkas införandet af rättighet för konungen att utnämna vice-konung eller ståthållare, såsom vice-konung antingen kronprinsen eller hans äldste son, såsom ståthållare antingen norsk eller svensk man (§§ 12 och 14). Båda bestämmelserna tillkommo på yrkande af de svenska kommissarierna.

*Vice-
konunga-
dömet och
ståthållare-
skapet.*

Beträffande Eidsvoldsgrundlagens § 25, som handlade om befälsrätten öfver rikets krigsmakt, hade stortinget den 25 oktober förenat sig om en ny lydelse af paragrafen, hvarigenom bestämdes, bland annat, att utan stortingets samtycke icke mer än hälften af »Norges organiserede landmagt» skulle vid angrepp mot Sverige få där användas och vid angrepp på Norge därstädes icke större svensk styrka, än Norges halfva armé. De svenska kommissarierna förklarade detta beslut oantagligt och ställde stortinget inför valet af antingen den ursprungliga lydelsen eller ock en förändrad redaktion, som visserligen medgaf åtskilliga inskränkningar i befälsrätten, men som uteslutit den nyssnämnda begränsningen. Efter att

*Konungens
befälsrätt.*

i detta senare förslag hafva verkställt några modifikationer, däribland att »Landeværnet og de øvrige norske tropper, som ikke til linjetropper kunne henregnes», aldrig finge brukas utanför Norges gränser, antog stortinget förslaget i öfrigt och uppgaf därvid uttryckligen sin förra fordran, att utan dess samtycke blott hälften af Norges organiserade krigsmakt skulle få användas utom landets gränser. Den truppkontingent, som enligt dessa bestämmelser vid försvarskrig skulle stå till konungens fria disposition äfven utanför Norges gränser, hade under förhandlingarna be-tecknats såsom »Norges hele armee», »hele krigsmagten» o. s. v. Det norska landtvärnet hade då för tiden icke någon verkligt militärisk organisation, och således borde landtvärnskausulen icke medföra någon in-skränkning i konungens befälsrätt öfver den organiserade armén.

*Behand-
lingen af
diplomatiska
ärenden.*

I fråga om behandlingen af diplomatiska ärenden stadgade Eidsvoldsgrundlagens § 30, att de voro undantagna från föredragning i statsrådet, och dess § 33, bland annat, att »Den statsraad, som forestaaer det udenlandske departement, bør have en egen protocol, hvori de sager indføres, som ere af den natur, at de ikke bør forelægges det samlede statsraad.» Norge erkändes emellertid icke af någon makt såsom själfständig stat och fick icke heller vare sig utrikesminister eller gesandter och konsulter. Af de svenska kommissarierna ifrågasattes ej någon ändring beträffande nyss anmärkta stadgande i § 30 — det återfinnes också i novembergrundlagen under § 28 —, men däremot uteslöts i öfverensstämmelse med kommissariernas förslag hela Eidsvoldsgrundlagens § 33 om ett norskt utrikesdepartement med egen chef och eget protokoll. Däremot var rikenas gemensamme konung, hvars rätt det var att »begynna krig och sluta fred, ingå och upphäfva förbund, affärda och mottaga sändebud» (novembergrundlagen § 26 mom. 1, upptaget i riksaktens § 4), fortfarande af Sveriges regeringsform bunden att utöfva sin beslutanderätt öfver utrikesärendena i samverkan med den svenske utrikesministern och hofkanslern, i vissa fall med hela statsrådet, och dessa ärendens handläggning omhändertogs alltså nu äfven för Norges del af den svenska utrikesförvaltningen. För *ett* bestämdt fall, krigsförklaring, gjordes dock en ändring i gällande former, i det att i novembergrundlagen insattes en bestämmelse — sedermera äfven intagen i riksakten —, enligt hvilken konungen i dylikt fall skall rådföra sig med ett utomordentligt statsråd af samtliga icke blott svenska, utan äfven norska statsråd (novembergrundlagen § 26 mom. 2, riksakten § 4); i öfrigt åter hvarken gjordes eller ens ifrågasattes af stortinget någon ändring i nämnda former för de diplomatiska ärendenas handläggning. Tvärtom insattes följande år i riks-

akten just på grund af yrkande från det norska stortinget den föreskrift, att i interimregering de diplomatiska ärendenas föredragning skulle verkställas af hofkanslern, alltså en svensk ämbetsman.

Såsom representanter i utlandet för de förenade rikenas diplomati och konsulatväsen inträdde i följd af föreningen de förutvarande svenska beskickningarna och konsulerna. I § 22 af Eidsvoldsgrundlagen nämndes bland de ämbetsmän, som skulle innehafva förtroendesysslor, äfven »gesanter og consuler». De svenska kommissarierna föreslogo en förändrad redaktion af paragrafen, men dess ursprungliga lydelse bibehölls af stortinget. Då förhandlingarna om föreningsvillkoren utgingo från, att dessa villkor skulle intagas i den norska grundlagen, bevisar lagrummets tillvaro icke, att ämbetena skulle vara uteslutande norska, utan dess mening kunde blott vara, att gesandterna och konsulerna skulle, såsom äfven svenska grundlagen stadgade, vara förtroendeämbetsmän. Rätten att leda rikenas förhållanden till utrikes makter och därvid »affärda sändebud» blef, såsom framgår af det förut sagda, vid föreningsvillkorens uppgörande förbehållen konungen. Under de pågående förhandlingarna väcktes på stortinget — under uttryckligt erkännande af att gesandterna skulle vara gemensamma, då rikenas politiska förhållanden till andra makter vore ett och detsamma — förslag, att hvarterdera riket skulle hafva särskilda konsulter (konsul Konows förslag), men detta förslag blef af stortinget förkastadt. Sedan förhandlingarna afslutats och grundlagen antagits, återupptogs förslaget under den form, att i en adress till konungen skulle införas en önskan att, »därest det skulle visa sig, att Norge led genom att hafva gemensamma konsulter med Sverige, särskilda konsulter för Norge måtte blifva anställda», men äfven detta förslag förkastades af stortinget.

*Diplomati
och konsulat-
väsen.*

Sedan den öfverenskomna norska grundlagen blifvit den 10 november 1814 af kronprinsen Carl Johan å konungens vägnar antagen och stadfäst, afläts den 12 april 1815 kungl. proposition till Sveriges rikets ständer om de nya konstitutionella förhållanden, som till följd af föreningen uppkommit. Grundlagens antagande hade nämligen skett »med förbehåll af Sveriges rikets ständers constitutionella rätt i de delar, som medföra ändring eller jemkningar i Sveriges rikets regeringsform». Konstitutionsutskottet, som ansåg någon förändring af Sveriges grundlag ej behöfva äga rum, tillstyrkte upprättandet af en särskild riksakt till bestämmande af de nya förhållandena. Efter det förslag till riksakt blifvit af utskottet uppsatt och detta förslag med några smärre ändringar och tillägg godkänts af ständerna, blef förslaget den 31 juli antaget jämväl

*Riksakten
1815.*

af stortinget, hvarefter den sålunda öfverenskomna riksakten underskrefs af stortinget samma dag och af ständerna den 6 augusti 1815.

*Riksaktens
förhållande
till norska
grundlagen.*

Enligt ingressen till riksakten har den tillkommit till bestämmande af de genom föreningen mellan Sverige och Norge uppkomna konstitutionella förhållanden. Att icke alla föreningsvillkor blifvit i riksakten införda, erkändes från norsk sida af konstitutionskommittén vid 1818 års storting genom dess yttrande, i anledning af ett då väckt förslag om ståt-hållareämbetets afskaffande, att detta ämbetes tillvaro — hvarom ju intet finnes i riksakten stadgadt — grundade sig på det fördrag, som upprättats mellan Sveriges konung och det norska folket, och vore bestämd »i den med Sverige slutna föreningsakten». Huru i öfrigt resultatet af förhandlingarna 1814 uppfattades i Norge under den närmaste tiden därefter, framgår, bland annat, af protokollkommitténs vid 1830 års storting förklaring, att den norska grundlagen tillkommit genom underhandling mellan den svenske konungens kommissarier och det urtima stortinget och »blev udfærdiget, efterat begge parter vare komne overeens om bestemmelse», hvadan sålunda »den mellem Norge og Sverige existerende forening under een konge og den svenske konges bestigelse af Norges throne grunder sig paa en tractat». Äfven konstitutionskommittén vid samma storting tillade den norska grundlagen egenskapen af att vara ett unionsdokument samt förklarade riksakten utgöra ett i öfverensstämmelse med § 42 grundlagen upprättadt »anhang til grundloven», hvilket af kommittén jämfästades med successionsordningen. Konstitutionskommittén på 1836 års lagtima storting förklarade likaledes, att den norska grundlagens § 111 — om flaggorna — »otvifvelaktigt måste räknas till de ingångna unionsbestämmelserna». Äfven 1839—1844 års unionskommitté betonade, att den norska grundlagens historia visade, att »Norges grundlag, med henseende till de grundsatser och stadganden, som vidkomma föreningen med Sverige, nödvändigt måste betraktas och gälla såsom det ursprungliga unionsdokumentet mellan Sverige och Norge», samt att »riksakten har af Norges grundlag upptagit de väsentligaste stadganden rörande rikenas gemensamma angelägenheter, som denna innehåller, men icke alla».

*Konungens
militärbefäl.*

Redan innan riksakten blef slutligen aftalad, hade emellertid en af de förutsättningar, som enligt de med de svenska kommissarierna förda underhandlingar lagts till grund för föreningen, i väsentlig grad rubbats. Genom den norska värnpliktslagen den 5 juli 1815 hade nämligen bestämts, att armén skulle bestå af linjetrupper, som kunde brukas utanför rikets gränser, och landtmilis eller trupper, som aldrig finge brukas utanför

Norges gränser. Linjetruppernas styrka, som år 1814 beräknats till omkring 23,600 man, motsvarande, enligt beräkning, 72 % af hela armén, blef genom den nya lagen reducerad till 12,000 man, däraf 2,000 värfvade. Tjänstetiden i linjen, som förut varit 10 till 12 år, nedsattes till 7 år för kavalleri och ridande artilleri samt till 5 år för infanteri och öfriga vapenslag.

Vid föreningens ingående åvägabragtes icke någon fullständig likställighet mellan rikena. Ett af de mest synliga uttrycken härför var, att till ståthållare i Norge skulle kunna nämnas en svensk man; ett annat, i motsatt riktning, Norges relativt ringa försvarsplikt. Åtskilliga yttre former ordnades från början så, att i dem ett företräde för Sverige framträdde. Emellertid har dock Norge efterhand därutinnan förvärfvat full likställighet med Sverige, såsom i fråga om konungens titel å norska mynt och i offentliga handlingar, som enbart angå Norge, genom borttagandet af det norska vapnets anbringande i det svenska riksvapnet på svenska mynt och i svenska ämbetsmyndigheters sigill m. m.

Förut är nämndt, att Norge ej heller i fråga om utrikesstyrelsens handhafvande erhöll jämlikhet med Sverige. Fordringar på ökad inflytande i detta hänseende gjorde sig emellertid från norsk sida ganska snart gällande. Redan åren 1818, 1821 och 1824 förehade stortinget till behandling väckta förslag, som åsyftade att bereda Norge en mera själfständig ställning med afseende å dess utrikes angelägenheter, men dessa förslag blefvo af vederbörande kommittéer afstyrkta och vunno ej heller stortingets bifall. 1824 års konstitutionskommitté erinrade därvid bland annat, att då den, som handlade utrikes ärendena, vore den svenske statsministern för dessa ärenden, och då de till en stat förenade tvenne rikena i diplomatiskt hänseende stode i sådant förhållande till andra stater, att det ofta, kanske oftast vore svårt att åtskilja det enas tarf från det andras, det vore klart att ingen ny eller förändrad ansvarighet kunde påläggas ministern genom något ensidigt beslut för Norges del, utan att därför behöfliga åtgärder måste ske genom öfverenskommelse med de svenska ständerna. År 1827 beslöt emellertid stortinget, närmast i anledning af den bekanta Bodösaken, att aflåta en adress till konungen angående önskvärldheten af den norske statsministerns, öfriga rådgifvares och andra norrmäns deltagande i diplomatiska sakers handläggning, hvaremot ett samma år väckt, af odelstinget biträdt förslag rörande åtgärder för att förskaffa Norge särskild diplomatisk representation i utlandet ej föranledde någon stortingets åtgärd.

*Norges
ställning i
unionen.*

*Utrikesärendenas
handläggning.*

Å 1830 års storting väcktes af höiesteretsadvokaten L. Hjelm förslag om en adress till konungen för att fästa hans uppnärksamhet därpå, att norska diplomatiska saker icke enligt Norges grundlag kunde förberedas, behandlas, föredragas och expedieras genom en svensk minister, utan allena genom den ansvarige norske ministern på det genom grundlagens § 15 bestämde sätt, och att gemensamma diplomatiska saker borde behandlas i öfverensstämmelse med denna § och § 38 samt § 5 i riksakten, samt att norska konsuler, om än de tillika vore svenska konsuler och icke infödda norska borgare, likväl i enlighet med grundlagens §§ 21, 22 och 92 borde utnännas i norskt statsråd, särskildt från den utnämning, som meddelats dem såsom svenska konsuler, så att de kunde såsom norska ämbetsmän ställas till ansvar; hvarjämte hemställdes, att stortinget måtte hos konungen anhålla om »at paase grund lovens og nationens grundlovmæssige rættigheder og rigets værdigheds overholdelse i disse henseender».

Konstitutionskommittén hann ej behandla detta förslag hvarken år 1830 eller då det år 1833 återupptogs. Däremot ingick den norska regeringen år 1834 med en underdånig framställning, däri anmärktes att den norska grundlagen icke innehölle någon uttrycklig bestämmelse om de diplomatiska ärendenas handläggning, i det att dess § 38 lika litet som riksaktens § 5 hade åsyftat dessa saker, likasom ej heller dessa ärendens behandling i sammansatt statsråd vore förenlig med svenska regeringsformens § 11. Den norska regeringen höll dock före, att grundlag och riksakt icke kunnat afse, att Norge skulle vara utan all ansvarig diplomatisk styrelse, utan att deras tystnad därför måste anses innebära, att konungen själf ägde ordna dylika ärendens handläggning, blott det skedde på ett sätt, som på en gång tillfredsställde den norska statsförfattningens anda och kunde förernas med de i Sverige uttryckligen gällande föreskrifterna. Vidare erinrades om, att i praxis ofta den norska regeringens betänkande inhämtats före afslutande af öfverenskommelser med främmande makter. På grund häraf hemställdes, att vid diplomatiska sakers föredragning och afgörande frändeles alltid skulle, utom de i svenska regeringsformen § 11 nämnda ämbetsmän, äfven närvara en medlem af det norska statsrådet.

*Kungl.
resolution
1835.*

Vid föredragning af denna hemställan i svensk ministeriell konselj i mars 1835 meddelade konungen följande föreskrift, som sedermera tillkännagafs för det norska statsrådet:

att, då något diplomatiskt ärende, Norges rike särskildt vidkommande, och hvaröfver i förväg utlåtanden och upplysningar från vederbörande norska ämbetsverk alltid böra vara infordrade och ingångne, inför Kungl. Maj:t till besluts fattande däröfver af stats-

ministern för utrikes ärendena i underdånighet föredrages, alltid norske statsministern, eller om han är hindrad att vara närvarande, en ledamot af norska statsrådets afdelning i Stockholm skall vara närvarande och sin mening kunna afgifva;

samt att vid de tillfällen, då, enligt svenska regeringsformens 11 och 12 §§, diplomatiska eller så kallade ministeriella mål för Kungl. Maj:t föredragas, hvilka i något afseende äga inverkan på eller stå i beröring med vare sig Sveriges och Norges gemensamma eller Norges enskilda förhållande till främmande makter, eller leda till besluts fattande i detta afseende, alltid, jämte de i nämnda §§ upptagna svenska ämbetsmän, äfven norske statsministern eller i hans frånvaro en ledamot af norska statsrådet skall vara närvarande.

I fråga om konsulerna gjorde redan den 6 december 1814 det norska statsrådet en framställning till konungen därom, att de svenska konsulerna i Levanten skulle få order att i vissa fall insända underrättelser till uppgifna norska myndigheter. Genom resolution den 18 januari 1815, gifven i ministeriellt statsråd, bestämdes därpå, att i följd af föreningen de dittillsvarande handelsagenterna skulle erhålla nya diplom och benämnas konsul, i hvilken egenskap de skulle blifva ackrediterade för båda rikena. Den 15 februari samma år beslöt konungen i svenskt statsråd, att konsulerna äfven skulle gå norska sjöfarande till handa, att konsulsledigheter skulle kungöras i norska rikstidningen, och att äfven norrmän skulle uppföras på förslag till platserna, när de därtill voro kompetenta. Styrelsen öfver konsulatväsendet fortfor att tillhöra samma svenska myndigheter, som förut: kanslistyrelsen och kommerskollegium äfvensom det under kanslistyrelsen sorterande konvojkommissariatet, under hvilket särskildt konsulatet i Barbareskstaterna lydde. I kanslistyrelsen var statsministern för utrikes ärendena ordförande och, bland andra, hofkanslern och kabinettssekreteraren bisittare. Genom den nya konsulsstadgan af den 9 mars 1830 erhöilo norska myndigheter rätt att yttra sig öfver ansökningar till konsulsbefattningar, hvarförutom jämte statsministern för utrikes ärendena, kommerskollegium, generaltullstyrelsen och vederbörande beskickning, äfven »norska regeringens departement» nämndes bland de myndigheter, från hvilka en konsul kunde få mottaga föreskrifter, äfvensom konsuls skyldighet att jämväl till vissa norska myndigheter afgifva berättelser närmare reglerades. Uti infordradt utlåtande öfver förslaget till denna stadga hade norska regeringen den 4 december 1829 bland annat hemställt, att vid konsulers till- och afsättning regeringens betänkande borde inhämtas, enär konsulsbefattningarna voro gemensamma för båda rikena och det sålunda

*Konsulat-
väsendet
1814—30.*

syntes riktigast, att beslutet fattades i sammansatt statsråd, men denna hemställan blef ej bifallen. I fråga om utrikesministrernas ställning till konsulerna, föreskrefs i den nya instruktion för kommerskollegium, som den 4 april 1831 utfärdades, att konsulsbrief, som innehöllo underrättelser eller anmärkningar rörande rikets politiska förhållanden till främmande makter, eller angingo ämnen, hvilkas allmängörande kunde leda till missnöje hos dessa makter, skulle, utan att i kollegii protokoll intagas, af kollegium tillställas statsministern för utrikes ärendena.

Norges bidrag till ministerkassan och konvojkommissariatet.

I Sverige förspordes under slutet af 1820-talet och början af 1830-talet missnöje med afseende å de belopp, hvarmed Norge bidrog till ministerkassan och konvojkommissariatet. Särskildt stortingets åtgärder att åren 1830 och 1833 nedsätta Norges bidrag till konvojkommissariatet föranledde vid 1834—35 års riksdag en framställning i ämnet från rikets ständer. Frågan blef emellertid undanskjuten, men hörde till dem, som omsider hänsköts till 1839 års unionskommitté.

Resolutioner 1836 rörande konsulens utnämning m. m.

Å norsk sida upptog regeringen i en ny hemställan af den 8 juli 1834 en framställning från dess finans-, handels- och tulldepartement angående konsulerna. Af departementet hade uttalats, att de af konungen utnämnda konsulerna, såsom omnämnda i grundlagens §§ 22 och 92, där betraktades såsom norska ämbetsmän, att, då de i allmänhet icke vore att betrakta såsom diplomatiska agenter, grundlagens allmänna bestämmelser om tillsättning af norska ämbetsmän borde vid deras utnämning användas, äfven om grundlagen för öfrigt gaf rätt till ett särskildt behandlingssätt af diplomatiska ärenden, och att, om än sålunda det kunde anses mest öfverensstämmande med den norska grundlagens bestämmelser, att konsulerna finge sin utnämning särskildt för Norge i norskt statsråd, denna sak dock, med hänsyn till det önskliga i att båda rikenas konsulter »alltid äro samma personer», borde betraktas såsom en för båda rikena gemensam angelägenhet, och alltså alla beslut därom samt om konsulernas afskedande fattas i sammansatt statsråd enligt § 5 riksakten, sedan norska regeringens betänkande inhämtats. Därjämte borde konsulerna äfven aflägga eller insända ed jämväl såsom norska ämbetsmän.

I svenskt statsråd den 23 januari 1836 beslöt konungen i anledning af denna framställning, att konsulens utnämning hädanefter borde ske i sammansatt svenskt och norskt statsråd, och den 26 april samma år resolverades vidare, dels att, sedan ansökningar om konsultjänst meddelats svenska handelssoçieteter, de skulle öfverlämnas till norska regeringens finans-, handels- och tulldepartement för att kommuniceras med norska

handelssocieteter, hvarpå norska regeringen skulle äga afgifva förslag, hvilket, jämte motsvarande från svensk sida, skulle föredragas i sammansatt statsråd, dels att konsulernas ed skulle insändas icke blott till svenska kommerskollegium utan äfven till nyssnämnda norska departement, dels ock att frågor om konsulers afskedande skulle behandlas i sammansatt svenskt och norskt statsråd.

Vid 1836 års storting hemställde konstitutionskommittén om en adress till konungen i ändamål att erhålla hans medverkan för undanröjande af hvarje grundad anledning till klagomål från något af de förenade rikena öfver afvikelse från »det fuldkomne lighetsprincip, hvorpaa foreningen er grundlagt». Kommittén — hvilken, såsom nämnts, beträffande en af de punkter, i afseende hvarå klagomål från norsk sida framkommit, nämligen beskaffenheten af den norska örlogsflaggan, uttalade att norska grundlagens § 111 otvifvelaktigt måste räknas bland de ingångna unionsbestämmelserna —, ansåg att det ej fanns något annat sätt att rätta vissa missförhållanden, som i betänkandet anmärkts, än genom en ny och fullständigare unionsakt. Dess önskemål rörde dels de diplomatiska ärendenas handläggning dels flaggorna dels åtskilliga andra yttre emblem och former. Någon adress kom då ej till stånd. Men på det urtima storting, som snart därefter sammanträdde, beslöts den 24 januari 1837 en adress till konungen rörande de unionella förhållandena.

I denna adress framhöll stortinget, att principen om rikenas fullständiga likhet i rättigheter blifvit i en del uppräknade punkter åsidosatt. Särskildt framhäfdes behandlingen af Norges egna eller båda ländernas gemensamma diplomatiska angelägenheter, vid hvilken Norge borde erhålla lika deltagande, lika rättigheter och lika garantier med Sverige. I detta hänseende betraktade stortinget 1835 års resolution blott såsom en förberedelse till fullständigare åtgärder. Den norska regeringen ingick därefter den 14 februari 1837 med en underdånig skrifvelse till konungen med hemställan bland annat, att konungen måtte tillsätta en kommitté af norska och svenska män för att taga i öfvervägande, hvilka förändringar i de förenade rikenas grundlagar samt hvilka tillägg till den mellan dem upprättade riksakten borde avvägbringas för fastställande af lämpliga och mot de båda rikenas gemensamma behof svarande bestämmelser angående behandlingen af rikenas diplomatiska angelägenheter och hvad därmed kunde stå i förbindelse. Konungens svar blef närmast en diktamen, i hvilken han afvisade vissa af de framställda krafven, samt tillika erinrade om, att likhet i rättigheter förutsatte likhet i bördor.

*Stortinget
1836—37
rörande en
del unionella
frågor.*

1839 års
unionskom-
mitté.

Sedan frågan därpå någon tid hvilat, beslöt konungen, under uttalande af sin önskan att så mycket som möjligt bringa de förenade rikenas ömsesidiga rättigheter och förpliktelser till inbördes öfverensstämmelse, i sammansatt norskt-svenskt statsråd i Kristiania den 30 januari 1839 tillsättandet af en kommitté, som skulle taga i öfvervägande och afgifva förslag rörande de i stortingets adress af den 24 januari 1837 omförmälda föremål (dock med visst, angifvet undantag) samt angående hvarterda rikets bidrag till gemensamma utgifter och till det gemensamma försvaret. Denna första unionskommittés uppdrag blef sedermera på dess egen begäran utvidgadt, i det att genom beslut i sammansatt svenskt-norskt statsråd den 7 december 1843 åt kommittén uppdrogs att företaga granskning af riksakten i dess helhet, hvarvid dock kommittén erhöll uttrycklig befallning att icke afvika »från de grundsatser, som äro uttryckta i det fördrag, hvilket bestämmer de båda brödrafolkens ömsesidiga rättigheter och skyldigheter».

Vissanorska
önskemål bi-
fädda 1844.

Från denna allmänna revision uttogos emellertid på våren 1844 till särskildt afgörande vissa norska önskemål rörande den kungliga titulaturen, den unionella örlogsflaggan samt det norska vapnets förekomst i Sveriges riksvapen och afgjordes, utan afvaktan på kommitténs förslag i öfrigt, i enlighet med de norska önskingarna. I fråga om den kungliga titulaturen, som dittills, med ett undantag, varit gemensam för båda rikena med Sveriges namn före Norges, bestämdes, att i dokument, som enbart anginge Norges inre angelägenheter, Norges namn skulle sättas före Sveriges. Däremot har uti dokument, som afse antingen Sverige eller förhållandet till utlandet, den gamla titeln alltjämt bibehållits. I det svenska riksvapnet hade 1814 det norska vapnet inlagts i en tredjedel af skölden; detta afskaffades nu 1844, hvaremot för den kungliga familjen och gemensamma angelägenheter skapades ett gemensamt unionsvapen.

Flaggfrå-
gan.

Flaggfrågan hade sedan 1814 vid olika tillfällen varit föremål för behandling. Såsom unionell örlogsflagga hade 1815 i sammansatt statsråd antagits den svenska flaggan med tillsats i öfversta fyrkanten närmast stängan af norska färger i enlighet med ett norskt förslag. Den norska handelsflagga, som antagits 1814, hade länge varit användbar endast på närmare farvatten, enär på de aflägsnare, för dess fredande af Barbareskstaterna, skulle kräfts särskilda öfverenskommelser och särskild tribut. I stället hade där norska fartyg tillåtits segla under svensk eller unionell flagga och använda svenska sjöpass, hvaremot från Norge årligt bidrag utgått till konvojkommisariatet. Från svensk sida hade vid olika till-

fällen begärts förhöjning i detta bidrag, ehuru utan resultat; i Norge åter sträfvade man att få användbarheten af sin handelsflagga, som 1821 erhöll sitt nuvarande utseende, utsträckt till alla haf. Sedan genom Frankrikes eröfring af Algier Barbareskstaternas öfvermod brutits, hade omsider 1838 nyssnämnda önskemål uppfyllts, hvaremot sedan 1836 nya framträdte med afseende på unionsörlogsflaggans utseende. I unionskommittén öfverenskom man att lösa frågan så, att i den dittillsvarande gemensamma örlogsflaggans ställe skulle träda en örlogsflagga för hvardera riket, hvilken skulle vara lika dess handelsflagga men med unionsmärke; detta dock under villkor, att unionsmärket äfven skulle insättas i rikenas handelsflaggor. Äfven detta förslag stadfästes 1844 af konungen. Flaggorna hafva alltsedan behållit sitt utseende, till dess år 1899 unionsmärket mot konungens veto borttogs ur den norska handelsflaggan.

Kommitténs förslag till föreningsakt afgafs den 4 november 1844 och omfattade 150 §§. Såsom en af hufvudgrunderna för förslaget hade kommittén uppställt, att i alla förhållanden till främmande makter båda rikena skulle utgöra en förenad makt, hvadan dels alla traktater, förbund och öfverenskommelser skulle utfärdas på båda rikenas samfälda vägnar, dels sändebud och konsulter alltid skulle vara gemensamma. Till minister för utrikes ärendena skulle svensk eller norsk man kunna utses, och vid diplomatiska ärendens föredragning jämte honom närvara ett statsråd från det andra riket. För öfriga ärenden, som anginge de förenade rikena gemensamt, stadgades ett förenadt statsråd med olika sammansättning efter orten för sammanträdet, dock med minst två statsråd från hvardera riket. Såväl utrikesministern som ledamot af förenadt statsråd skulle vara ansvarig inför en jury, sammansatt af sex medlemmar från hvardera riket, hvilka skulle utses af hvardera rikets nationalförsamling. Förklarades den anklagade skyldig, skulle domen fällas af de tre äldsta högsta domstols-ledamöterna från det land, han tillhörde. Om rikenas gemensamma försvar infördes viktiga bestämmelser. Landtvärnet skulle med stortingets bifall få användas öfverallt inom de förenade rikena. Hvardera riket skulle efter sin folkmängd bidra till en minimi-krigsmakt till lands och sjö. Apanage till konungen samt kostnaderna för utrikes ärendenas förvaltning och för det gemensamma krigsväsendet skulle rikena gemensamt utgöra, hvardera efter sin folkmängd. Uppkomna meningsskiljaktigheter mellan de båda representationerna vid beslut i vissa gemensamma ärenden skulle slitas af en 24-manna-kongress, vald till hälften af hvardera, och likaledes skulle en 24-manna-kommitté afgöra mellan rikena, om de vid utseende af konung, tronföljare eller regent stannat i olika val.

Unionskommitténs förslag till föreningsakt.

Norska rege-
ringens be-
tänkande
1847.

I norskt statsråd i Stockholm blef det norska exemplaret af kommitténs förslag den 4 december 1844 hänskjutet till den norska regeringen. Dess betänkande afgafs den 27 februari 1847. Regeringen ansåg, att kommittén i flera fall för mycket utvidgat gemensamheten. Denna borde, hvad angick utrikesärenden, inskränkas att ovillkorligen afse endast krig och fred samt utrikesdepartementet och beskickningarna, men däremot ej med nödvändighet traktater eller konsuler. Apanagen borde ej vara gemensamma. Statsrådets ansvarighet borde ordnas uteslutande efter hvarje lands lagar. Äfven i åtskilliga andra delar ansågs förslaget böra modifieras.

Innan kommittéförslaget kom under slutlig behandling i svenska statsrådet inträffade emellertid en del händelser, som i väsentlig grad påverkade de unionella förhållandena.

Förslag 1848
—59 rörande
ståthållare-
skapet.

Sedan å 1848 års storting väckts förslag om sådan ändring af § 14 grundlagen, att icke vidare svensk man skulle kunna utses till *ståthållare* i Norge, men detta förslag vid nästa storting förkastats, efter det där framstälts ett nytt förslag, som afsåg ämbetets upphäfvande, blef detta senare förslag år 1854 af stortinget antaget. Å detta beslut vägrades emellertid kungl. sanktion i norskt statsråd den 26 augusti 1854 på grund af ett betänkande från den norska regeringen, som på anförda skäl ansåg att en sådan partiell förändring af grundlagen ej borde äga rum. Redan i 1839—44 års unionskommitté hade frågan om ståthållareämbetets afskaffande förknippats med frågan om upphäfvande af inskränkningarna i konungens militärbefäl (§ 25 Norges grundlag), i det att de norska medlemmarna röstat för dessa inskränkingars borttagande mot löfte från svensk sida att biträda deras önskan i fråga om ståthållareämbetet.

Redan samma år, 1854, väcktes emellertid nya förslag om detta ämbetes afskaffande. Dessa företogos till afgörande år 1857. Då vid detta års storting en af konstitutionskommittén gjord hemställan om ståthållareämbetets upphäfvande icke vann erforderlig majoritet, blef förslaget ånyo upptaget vid samma storting, hvarefter det å följande storting år 1859 bifölls mot endast 2 röster. Äfven den norska regeringen gaf nu den 24 december 1859 sitt tillstyrkande under framhållande, att förslaget blifvit satt i samband med inrättande af ett norskt statsministerämbete i Kristiania och att vid sådant förhållande de betänkligheter syntes undanröjda, som 1854 stått hindrande i vägen.

Norska
värnplikts-
lagar 1854
och 1857.

Under dessa år hade äfven andra frågor af vikt för förhållandet mellan rikena varit å bane. Genom ny värnpliktslag den 26 augusti 1854 samt tillägg därtill af den 12 oktober 1857 införde Norge ändringar i sin

arméorganisation. Antalet af dem, som voro fria från utskrifning, blef härigenom minskadt, och man började gifva en närmare organisation åt dem af de värnpliktige, som icke räknades till linjetrupporna. Dessa truppers styrka bibehölls fortfarande vid 12,000 man, och tjänstetiden i linjen blef densamma som förut. Däremot skulle de, som vid de årliga utskrifningarna funnos tjänstdugliga, men ej genom lottning uttogos till linjen, i tre år tillhöra linjens reserv och de två därpå följande åren landtvärnet. Det senare skulle således icke såsom dittills bestå af årsklasser efter den slutade linjetjänstgöringen, utan af manskap ur årsklasser, som eljes tillhörde linjen. De, som i linjen tjänstgjort blott 5 år, äfvensom landtvärnsmännen öfvergingo till landtvärnets reserv, där de kvarstodo i ytterligare 5 år. Såväl linjen som linjereserven skulle genomgå en, såvidt medel finnes, fullständig rekrytskola och skulle därefter underkastas årliga öfningar, för reserven dock icke mer än sex dagar årligen. Äfven landtvärnet borde årligen öfvas, dock ej mer än sex dagar.

År 1856 hade en unionell försvarskommitté tillsatts för utarbetande af en gemensam lag rörande rikenas bidrag till det gemensamma försvaret, men resultatet af dess verksamhet blef på yrkande af kommitténs norska medlemmar endast ett förslag till grunder för ordnande af rikenas gemensamma stridskrafter, enär en lag i frågan ansågs sakna alla utsikter hos stortinget; och ett ifrån kommittén särskildt framlagdt förslag om åvägabringande af ett försvarskreditiv i Norge, motsvarande de svenska, afslogs af stortinget 1857. Samma öde hade äfven två andra förslag, som samtidigt utarbetades af unionella kommittéer, det ena om reglering af handelsförhållandena mellan rikena, det andra om ömsesidig verkställighet af laga kraftvunna domar och utslag de förenade rikena emellan: förslagen, som framlades 1856, godkändes af svenska riksdagen 1857, men afslogs båda samma år af stortinget.

*Unionella
kommittéer
1856.*

Hvad sålunda i Norge tilldragit sig, blef föremål för svenska riksdagens särskilda uppmärksamhet. I anledning af två å riddarhuset väckta motioner afgaf allmänna besvärs- och ekonomiutskottet sitt bekanta betänkande af den 29 februari 1860. Däri lämnades en utförlig redogörelse för den norska grundlagens och riksaktens tillkomst. Efter föreningens ingående hade från norsk sida ofta framhållits, att unionens hufvudprincip vore fullkomlig jämlikhet mellan de båda förenade rikena. Denna princip finnes emellertid enligt utskottets åsikt aldrig i unionsakterna framställd såsom *allmän grundsats* utan blott tillämpad för vissa fall, under det att i andra fall unionsstadgandena tydligen visade, att någon likställighet ej varit afsedd. Under erinran särskildt om de norska inskränkningarna i unionskonungens

*Allmänna
besvärs- och
ekonomiut-
skottet 1860.*

disposition öfver Norges försvarskrafter framhöll utskottet äfven, att »jämlighet i rättigheter måste förutsätta och medföra jämlighet i skyldigheter». En fullkomlig likställighet på alla områden ansåg utskottet emellertid ej möjlig, så framt man ej ville på den vägen komma till föreningens upplösning, ty i samma stund en sådan likställighet genomfördes, blefve, vid olika intressen mellan rikena, bevakandet af det gemensamma bästa lagdt uteslutande i unionskonungens händer, men på honom komme därvid att starkast inverka rösterna från det folk, som hade den mest homogent bildade representationen och den kraftigaste ministeransvarigheten. Säsom rättvisa grunder för föreningen angaf därför utskottet hvarterda folkets frihet och själfständighet samt okränkta rätt att, i den mån det bidrager till det gemensamma ändamålets vinnande, också äga inflytande på de gemensamma angelägenheterna. I öfverensstämmelse härmed framhöll utskottet, som ansåg en revision af föreningsstadgandena behöflig, att denna borde verkställas endast på sådana grunder, att det främsta rummet inom föreningen och rättigheten att i förhållande till andra makter representera densamma fortfarande åt Sverige bibehölles; detta bland annat därför att, då likhet i skyldigheter mellan de båda rikena ej kunde åstadkommas, bibehållandet af Sveriges främre ställning vore den enda form för föreningen, som icke skulle göra Sveriges ställning i föreningen uppenbart lägre än Norges och därigenom ofelbart verka till föreningens upplösning. Utskottet slutade med en hemställan till ständerna om aflåtande af en skrivelse med begäran om en revision af föreningsstadgarna och uppgörande af nytt fullständigt föreningsfördrag. Beträffande särskildt *ståthållarefrågan* betonade utskottet vidare, att norska grundlagen tillkommit genom underhandlingar mellan Sverige och Norge. Visserligen hade de mera viktiga af dess föreningsstadganden blifvit, med afseende på sin ställning till Sveriges grundlag, hänskjutna till ständernas pröfning och på grund af dessas beslut intagna i en särskild riksakt, men öfriga stadganden i Norges grundlag, som rörde Sverige, utan att dock hafva fått sin plats i riksakten, hade därigenom ej förlorat sin egenskap att vara mellan Sverige och Norge aftalade bestämmelser. Dock ansåg utskottet att, enär någon bestämmelse om ståthållareskapet ej i riksakten intagits, *ständerna* icke hade befogenhet att deltaga i beslut därom, utan att beslutet borde af unionskonungen fattas i sammansatt statsråd. Utskottet hemställde om en anhållan till konungen, att ståthållarefrågan ej måtte till pröfning företagas förrän i sammanhang med de ändringar i eller tillägg till föreningsbestämmelserna, som af den äskade revisionen föranleddes.

Riksdagens
skrifvelse
den 2 april
1860.

Utskottets båda yrkanden blefvo den 17 mars af alla fyra ständerna bifallna, och den 2 april 1860 afläto ständerna en utförlig underdånig skrivelse

i ämnet, i hvilken de framburo de beslutade yrkandena om revision och om uppskof med ståthållarefrågans afgörande. I motiveringen erinrades, bland annat, om huru det norska stortinget tillbakavisat förslagen om reglerande af rikenas handels- och rättsförhållanden, huru den unionella försvarskommitténs förslag icke heller ledt till antagandet af någon gemensam plan för rikenas försvar, samt huru i § 25 norska grundlagen ännu förefunnes ett hinder för det gemensamma försvarets fullt ändamålsenliga ordnande. Här af och af norska yrkanden om ändring i de ursprungliga bestämmelserna syntes framgå, att, medan man i Sverige ansåge ett närmande i gemensamt försvar, ömsesidiga handelsförmåner och lättade förbindelser i öfrigt skola främja båda rikenas gemensamma väl, man i Norge snarare syftade till ett aflägsnande i unionellt hänseende, som i sina konsekvenser skulle innebära en förändring af den en gång stiftade realunionen till en union, hvars enda föreningsband vore konungens person. För undanröjande af dessa meningsskiljaktigheter, för bevarande af den grund, hvarifrån unionens stiftelse utgått, och för föreningens vidare utveckling behöfdes ett samarbete af svenska och norska män för revision af föreningsvillkoren, hvarvid särskildt större tydlighet och bestämdhet i formerna för föreningen borde eftersträvas och tillika, för biläggandet af meningsskiljaktigheter mellan representationerna i gemensamma angelägenheter, en stadgad form vinnas, i kraft af hvilken representanter från båda rikena kunde sammanträda att med bægges rätt afgöra frågan.

I norskt statsråd den 24 mars 1860 hade stortingets beslut om ståthållareämbetets upphäfvande föredragits. Norska statsrådsafdelningen i Stockholm hade därvid framhållit bland annat, att afslag å eller bifall till stortingets beslut skulle blifva af stort inflytande på den af riksdagen väckta frågan om revision. Saken blef emellertid uppskjuten till den 4 april, då konungen förklarade, att han icke sanktionerade beslutet.

Då därefter ständernas skrifvelse den 7 april inför konungen anmäldes, uttalade det svenska statsrådet såsom sin mening, att bestämmelserna i Norges grundlag om konungens rätt att till ståthållare utse antingen en norrman eller en svensk anginge båda rikena och sålunda icke kunde ändras eller upphävas annorlunda än i den ordning, som för unionella ärenden i riksakten funnes bestämd.

I anledning af hvad sålunda förekommit afgaf stortinget den 23 april 1860 till konungen en adress, som sedermera ofta i stortinget åberopats. Däri riktades till en början en bestämd protest mot det äfven af ständerna i dess skrifvelse den 2 april gjorda påståendet, att beslutet

*Beslut i
ståthållare-
frågan
1860.*

*Stortingets
adress den
23 april
1860.*

rörande ståthållareämbetets upphäfvande skulle behandlas såsom en Sverige angående angelägenhet. Med åberopande af att den norska statens oafhångighet med hänsyn till grundlagsändringar blifvit uttryckt i norska grundlagens § 112, ansåg stortinget bestämmelserna däri skydda Norge, till och med om det 1814 varit ett eröfradt land, mot de svenska ständernas påstående, enär äfven segraren vore underkastad den allmänna lagen att vara bunden af hvad han aftalat. Angående frågan om en revision af föreningsakten förklarade stortinget, att det icke ansåg tidpunkten gynnsam för att upptaga de förhandlingar om en sådan, som från svensk sida alltsedan 1847 varit afbrutna, enär en revision af de unionella bestämmelserna icke från norsk sida kunde äga rum annat än på den i riksakten gifna grundval, nämligen »rigernes ligeberettigelse og ethvert riges eneraadighet i alle anliggender, der ikke ere betegnede som unionelle».

Revisionsfrågans behandling i sammansatt statsråd den 18 februari 1862.

Efter det revisionsfrågan därefter varit föremål för ytterligare behandling inom regeringarna, företogs saken till afgörande i sammansatt statsråd den 18 februari 1862. Den svenske justitiestatsministern uttalade därvid, att han ansåge sig kunna förorda en utsträckning af jämlikhetsgrundsatsen till alla framdeles uppkommande unionsförhållanden, icke såsom en ovillkorlig följd af föreningsgrundsatserna, sådana de först antogos, utan emedan han fann jämlikhetsgrundsatsen vara stödd på rättvisan och den enda, hvarpå en förening mellan fria folk kunde utvecklas. Men icke blott själfva grundsatsen utan äfven dess tillämpning borde vara riktig, och om den verkliga likheten skulle försvinna, därest Norge skulle lika med Sverige bidraga till gemensamma utgifter, skulle den äfven försvinna, om 1¹/₂ million norrmän finge lika många röster med 4 millioner svenskar uti en representation, som hade att besluta angående bidrag, hvilka skulle utgå efter folkmängden. Om nyttan af en förenad representation vore han emellertid så öfvertygad, att, om den icke kunde komma till stånd på andra villkor, han vore benägen medgifva, att den antingen finge organiseras med lika många representanter från båda rikena, i detta fall dock blott såsom ett utskott för gemensamma frågor förberedande, men utan rätt att slutligt afgöra ärendena, eller ock, om den erhöile beslutande rätt, blefve fördelad på två kamrar, hvardera med sitt veto, och den ena bildad af lika många norrmän som svenskar. En omfattande revision af föreningsfördraget ansåg justitiestatsministern behöflig, men då förslaget härom icke vunnit bifall i Norge, ville han nu ej påyrka någon omedelbar revision.

Konungens diktamen och beslut i revisionsfrågan 1862.

I öfverensstämmelse med båda statsrådets enhälliga tillstyrkan beslöt konungen, att revisionsfrågan tillsvidare icke skulle föranleda någon åtgärd. I en diktamen till statsrådsprotokollet uttalade han dock sin öfver-

tygelse om revisionens nödvändighet och sin förhoppning, att båda rikenas representanter skulle understödja hans sträfvanden att bringa saken till lycklig utgång. Beträffande den riktning, som åt revisionen borde gifvas, uttalade konungen, att den icke borde vara bunden vid vissa förut bestämda punkter, samt att de nya bestämmelserna icke allenast borde hvilat på den principiella likhet, som måste utgöra grundvalen för föreningen mellan två fria och själfständiga folk, utan också borde affattas med försiktigt hänseende till det bestående och blott åsyfta att förbättra detta i de riktningar, där förbättring påtagligen kräfdes, samt framför allt i de riktningar, där full trygghet för det ena eller båda rikenas intressen nu icke vore för handen.

På en af det svenska statsrådet särskildt gjord hemställan, att konungen ej måtte godkänna den isolerande tolkning, som norska regeringen velat gifva åt de i riksaktens § 5 förekommande orden: »som angå båda rikena», förklarade slutligen konungen sig vara sinnad att låta i sammansatt statsråd föredragas »de ärenden, hvilka äro af sådan beskaffenhet, som hittills vanligen ansetts påkalla dylik gemensam behandling, om än undantag därifrån någon gång ägt rum». Under revisionsfrågans behandling i statsråden hade nämligen meningsskiljaktighet yppat sig, angående hvilka ärenden borde förekomma i s. k. sammansatt statsråd. Från norsk sida hade uttalats, att bestämmelserna härom blott afsåge sådana ärenden, hvilka antingen direkt berörde det genom riksakten bestämda konstitutionella förhållandet mellan rikena, eller med afseende på hvilka dessa, i kraft af nämnda förhållande, framstode såsom en enhet, och där alltså gemensamhet kräfdes ej blott i beslutet, utan äfven i dess expedition. Å svensk sida åter hade af justitiestatsministern framhållits, att under sammansatt statsråd därjämte skulle hänföras ärenden, som omedelbart anginge det ena riket, men medelbart äfven det andra, och framför allt sådana frågor, som, därest rikena ej varit förenade under en konung, skolat utgöra föremål för diplomatiska underhandlingar och traktater emellan dem. Genomfördes den norska åsikten, skulle realunionen mellan rikena under fredliga förhållanden vara så godt som upphäfd, konungamaktens anseende genom skiljaktiga beslut öfver samma sak i hvartera riket kunna blifva komprometteradt. Äfven ärendenas utredning skulle komma att lida genom en dylik behandling, hvilken vore ensidigare än det förfaringsätt, som åt gemensamma angelägenheter ägnades af från hvarandra alldeles skilda stater, enär därvid hvarje öfverenskommelse plägade föregås af underhandlingar mellan delegerade, men konungen af Sverige och Norge icke kunde underhandla med sig själf.

*Tolkning af
§ 5 riks-
akten.*

1865 års
unionskom-
mitté.

Emellertid syntes någon tid därefter stämningen i Norge icke längre vara ogynnsam för revisionsfrågans upptagande till förnyad behandling, och i sammansatt statsråd den 6 februari 1865 fattades beslut om tillsättande af en andra unionskommitté. Denna skulle »utarbeta förslag till de förändrade bestämmelser, som i afseende på rikenas förening funnos vara af behovet påkallade och ändamålsenliga». Vid ärendets föredragning hade den svenske justitiestatsministern förklarat sig anse gränserna för kommitténs blifvande verksamhet tillräckligt bestämda genom föreskriften, att dess förslag skulle utarbetas i öfverensstämmelse med de i konungens diktamen af den 18 februari 1862 uttalade grundsatser, och denna föreskrift blef jämväl intagen i beslutet om kommitténs tillsättning.

Den andra unionskommittén afgaf sitt förslag den 29 augusti 1867. Förslaget, som, liksom det af 1844, var byggdt på grundsatsen om införande i föreningsakten af alla unionella bestämmelser, omfattade 71 §§. Det inrättade ett unionellt statsråd af lika många medlemmar från båda rikena, minst tre från hvardera. I detta skulle afgöras frågor om ändring i eller tillägg till föreningsakten äfvensom vissa andra uppräknade angelägenheter, som voro för båda rikena gemensamma; vidare frågor om tillsättning och afskedande af de utrikesministern underordnade ämbets- och tjänstemän i utrikesdepartementet; om ordnande af konsulatväsendet, om tillsättning och afskedande af konsulter, såvida icke med deras befattning vore förenad diplomatisk tjänst; om erkännande af främmande makters konsulter; om avslutande och upphäfvande af förbund, traktater, konventioner eller aftal med främmande makter, äfven om frågan omedelbart anginge endast ett af rikena, jämte åtskilliga andra frågor.

Däremot skulle Sveriges utrikesminister fortfarande vara chef för utrikesdepartementet. Principiellt ansåg visserligen kommittén, att saken borde ordnas genom införande af en gemensam utrikesminister, svensk eller norsk man, men då förutsättningen härför måste vara en för båda rikena gemensam representation, som ägde ej blott att ställa honom under åtal, utan äfven att med alla konstitutionella medel kontrollera honom samt bevilja de för denna styrelsegren nödiga utgifterna, och då inrättandet af ett unionsparlament afböjts från norsk sida, hade man ej kunnat på annat sätt ordna denna fråga. Dock hade man genom bestämmelser om de ministeriella ärendenas föredragning i åtminstone ett norskt statsråds närvaro sökt gifva Norge garanti för att dess intressen iakttoges vid ledningen af de diplomatiska angelägenheterna. I ministeriell konselj skulle behandlas mål, som anginge utnämmande, förflyttning eller entledigande af sändebud samt andra ämbets- och tjänstemän vid beskickningarna eller användande

af de till diplomatiska angelägenheter beviljade medel, så ock en del frågor, som anginge förhållandet till främmande makt, men icke tillhörde unionellt statsråd. Statsrådsprotokollen i unionella och ministeriella ärenden skulle få granskas af båda representationerna, i ministeriella mål dock blott med vissa inskränkningsar. Forum för åtaladt statsråd berodde på hans nationalitet.

Till utgifterna för de diplomatiska angelägenheterna skulle rikena bidraga efter folkmängd, hvaremot bidraget till konsulatväsendet skulle bestämmas med hänsyn ej allenast till folkmängden utan äfven till handelsflottans dräktighet inom hvarterdera riket och storleken af dess varuomsättning med utlandet samt hvad hvarterdera rikets fartyg erlade direkt i konsulatafgifter.

Förbudet i norska grundlagens § 25 mot användande utan stortingets samtycke af Norges trupper och roddflotta till anfallskrig upphäfdes genom förslaget, och likaså medgaf det konungen att äfven i fredstid vid befaradt angrepp förlägga rikenas disponibla krigsmakt på lämplig ort inom hvilketdera riket som helst. Huru stor andel af folkmängden hvarterdera rikets unionellt disponibla krigsmakt minst borde utgöra, skulle bestämmas i gemensam lag. Krigskreditiv skulle anvisas i båda rikena, och äfven andra bestämmelser i förslaget äsyftade stärkande af det unionella försvaret.

Om vice konung och ståthållare i Norge innehöll förslaget icke några bestämmelser, hvadan Norge ägde att därom fritt besluta.

Förslaget, tillstyrkt med några mindre väsentliga detaljanmärkningsar af norska regeringen och det svenska statsrådet, lades till grund för propositioner till riksdagen och stortinget. Af riksdagen år 1869 antaget att hvila till nästa riksmöte, af första kammaren med 89 röster mot 21 och af andra kammaren utan votering, företogs förslaget i Norge till slutlig behandling vid 1871 års storting. Det afstyrktes då af konstitutionskommittén. Denna framhöll att förslaget förutsatt, att konungens hufvudsakliga residens skulle vara i Sverige; härigenom hade en olikhet i rikenas ställning betecknats. Vidare hade förslaget upptagit stadgande om den svenske utrikesministern; detta innebure ett uttryckligt uppgifvande af Norges hopp om och rätt till att arbeta på en annan ordning. Men dessutom innefattade, enligt kommitténs åsikt, bestämmelserna rörande det unionella statsrådets verkningsskrets ett utvidgande af gemensamheten mellan rikena, hvilket icke ägde samband med föreningens historiska utgångspunkt och ej öfverensstämde med den norska uppfattningen af dess väsen. Den ökade garanti för de diplomatiska ären-

Revisionsfrågans utgång 1869.

denas handläggning och granskning, som förslaget erbjöde, ville kommittén ej tillmäta någon större betydelse, då utrikesministerfrågan icke lösts; i betraktande af de svårigheter, dess tillfredsställande lösning mötte, ansåg kommittén för öfrigt skäl vara att låta denna fråga hvila, »så mycket hellre, som styrelsen af de diplomatiska angelägenheterna för Norges vidkommande, bortsedt från berörda formella brister» (=utrikesministerns ställning) »måste erkännas i allmänhet hafva försiggått på sådant sätt, att det icke funnits någon grund till missbelåtenhet därmed». I fråga åter om försvarsväsendet ansåg kommittén, att man bäst skulle nå målet genom att bygga på, att nödiga medel i hvartdera riket skulle beviljas utan någon lag, detta på grund af insikten om föreningens och det ömsesidiga biståndets värde. Med 92 röster mot 17 blef konstitutionskommitténs afstyrkande utlåtande af stortinget godkänt. Förslagets öde var därmed afgjort.

*Ståthållare-
skapets
och vice-
konungadö-
mets upp-
häfvande.*

Två år därefter genomdref stortinget, att ståthållareämbetet afskaffades. Alltsedan år 1860 hade förslag därom ständigt varit hvilande. År 1873 tillstyrktes af konstitutionskommittén och antogs af stortinget ett förslag, som, med uteslutande ur grundlagen af alla bestämmelser om ståthållare i Norge, i stället i det norska statsrådet insatte en norsk statsminister äfven i Kristiania. Beslutet anmäldes i sammansatt norskt-svenskt statsråd den 5 juni. De närvarande svenska statsråden anförde därvid, att frågan fölle under bestämmelserna i § 5 riksakten, men att från svensk sida icke torde ifrågasättas, att Kungl. Maj:t med begagnande af sin i Norges grundlag förbehållna rätt skulle till ståthållare utse en svensk man, och att rättighetens kvarstående i Norges grundlag ej heller på annan grund syntes vara af en rätt uppfattning angående Sveriges sanna intresse påkalladt. De hemställde därför, med hänsyn till de föreliggande förhållandena, att ärendet måtte i uteslutande norskt statsråd till behandling och afgörande förekomma. Då ärendet därefter samma dag företogs i norskt statsråd, gaf konungen sin sanktion åt beslutet om ståthållareämbetets afskaffande.

Äfven vicekonungadömet blef någon tid därefter afskaffadt. Ett 1886 därom väckt förslag blef år 1891 af stortinget antaget, hvarefter sanktion å grundlagsändringen erhöles i norskt statsråd.

*Ändringar i
Norges armé-
organisation.*

I det förslag till grunder för ordnandet af Sveriges och Norges gemensamma stridskrafter till de förenade rikenas betryggande, hvilket den förut omnämnda 1856 års unionella försvarskommitté utarbetat, hade den föreslagit att rikenas bidrag till det gemensamma försvarsväsendet borde bestämmas till 2¹/₂ % af folkmängden, d. v. s. efter dåvarande folkmängd

90,000 man för Sverige och 37,500 för Norge, landt- och sjötrupper. Med detta kommittéarbete till utgångspunkt hade norska regeringen där- efter föreslagit stortinget att uppbringa linjetruppernas krigsstyrka till 21,000 man, men såväl år 1862 som år 1866 hade förslagen härom för- kastats af stortinget, som icke ville höja linjens krigsstyrka till mer än 18,000 man; dess fredsstyrka kvarstod fortfarande vid 12,000. Enligt värn- pliktslagar åren 1863 och 1866 blef de värnpliktiges tjänstetid bestämd till 7 år för kavalleriet och 10 år för infanteriet och artilleriet. Af dessa 10 år skulle 7 år uttjänas i linjen, som nu således ökades med 2 års- klasser, samt 3 år i landtvärnet. Kavalleriet och de 5 första årsklasserna infanteri och artilleri bildade linjens fredsstyrka; i krig förstärktes den med dels de 2 återstående årsklasserna och dels manskap ur dess reserv, d. v. s. de värnpliktige inom de 7 första årsklasserna, hvilka ej genom lottnings uttagits till linjen. Såväl linjen som dess reserv skulle genomgå rekrytskola, och linjen skulle alltid inkallas till årliga öfningar. För landt- värnet voro däremot icke några öfningar bestämda. En ny värnpliktslag af den 3 juni 1876 bibehöll det förutvarande förhållandet mellan linje och landtvärn, men stärkte ytterligare linjearméns ställning, i det att en mängd utskrifningsundantag borttogos, linjereserven upphäfdes, så att alla fullt tjänstbara utskrefvos direkt till linjen, samt linjens utbildnings- och öfningstid ökades.

I denna organisation genomförde den nya norska regering, som bil- dades efter den för konungamaktens ställning så skickelsedigra utgången af 1883 års riksrätt, en ändring af stor betydelse med hänsyn till det unionella försvaret. Genom värnpliktslagen den 16 juni 1885 delades nämligen armén i tre uppbåd: linjen, landtvärnet och landstormen, af hvilka de två senare jämlikt § 25 norska grundlagen icke få användas utom Norges gränser. Af dessa uppbåd tilldelades linjen 5 årsklasser, landtvärnet och landstormen hvardera 4. Därjämte skulle alla vapenföra från 18 till 50 år tillhöra landstormens förstärkningsafdelning. På samma gång arméns årsklasser sålunda ökades från 10 till 13, minskades linjens från 7 till 5, och likaså minskades icke obetydligt linjens utbildnings- och öfningstid. Förändringen var sådan, att om man utom till årsklasserna tager hänsyn äfven till infanteriets öfningstid, linjen, som efter 1876 års värnpliktslag beräknats motsvara 71 % af hela armén, efter 1885 beräk- nats till blott omkring 37 % med en fältstyrka af mellan 20,000 och 23,000 man.

I Sverige hade sedan lång tid tillbaka väckts yrkanden, som åsyf- tade att i fråga om de diplomatiska ärendena gifva statsrådet större in- *Ändring i Sveriges re- geringsform.*

flytande. Vid 1856—58 års riksdag hade konstitutionsutskottet, säkerligen med anledning af den kort förut ingångna novembertraktaten, hemställt om sådan ändring af § 12 regeringsformen, att afslutande af afhandlingar och förbund med främmande makter skulle, med hänsyn till beslutens stora vikt och betydelse, ske efter statsrådets hörande i stället för, såsom ditills, efter hörande af utrikesministern och någon annan statsrådsledamot. Förklaradt hvilande till 1859—60 års riksdag, blef förslaget då afslaget i två af stånden, bland annat med afseende å den ökade andel i de diplomatiska ärendenas handläggning, som därigenom skulle åt Norge inrymmas, och ett af konstitutionsutskottet ånyo framställt liknande förslag rönt vid 1862—63 års riksdag samma öde i två af stånden, inom hvilka bland annat anmärktes, att det ej borde genomföras annat än i samband med den allmänna revisionen, och att de norska statsrådets ansvarighet vore annorlunda än de svenskes. Såsom förut erinrats hade den andra unionskommittén velat flytta afgörandet af frågor rörande aftal med främmande makter till statsrådet. Sedan detta förslag fallit, återupptogs saken vid 1872 års riksdag af konstitutionsutskottet genom en hemställan om sådan ändring af § 12 regeringsformen, att konungen först efter statsrådets hörande skulle äga ingå i afhandlingar och förbund med främmande makter. På grund af en häremot i första kammaren (af L. De Geer) gjord erinran, att då norska regeringens yttrande infordras i alla frågor, som behandlas i sammansatt statsråd, och alla regeringens protokoll delgifvas stortinget, ett bifall till detta förslag skulle hafva till följd, att väl stortinget men ej riksdagen skulle erhålla del af dessa frågor, vann förslaget ej godkännande. På samma skäl afstyrkte konstitutionsutskottet vid 1877 och 1878 års riksdagar (af A. Adlersparre och S. A. Hedin) väckta förslag i enahanda riktning, likasom ock år 1883 ett nytt dylikt förslag.

Däremot ansåg konstitutionsutskottet vid 1877 års riksdag, att på annat sätt statsrådet skulle kunna erhålla erforderligt inflytande på ifrågasvarande ärenden, och utskottet hemställde därför, under erinran om statsministerämbetets inrättande år 1876, om förändringar i §§ 11, 12 och 32 regeringsformen af innehåll, att (enligt § 12) statsministern jämte utrikesministern och en annan statsrådsledamot alltid skulle närvara vid afslutande af afhandlingar och förbund med främmande makter, och att (enligt §§ 11 och 32) vid utrikesministerns föredragning af öfriga ministeriella mål eller utnämningar af sändebud och tjänstemän vid beskickningarna statsministern eller någon annan statsrådsledamot skulle närvara. Afven detta förslag förföll, men utskottet upptog det ånyo år 1878 med tillägg dels att bestämmelsen i § 11 om konungens rätt att »på det sätt honom lämpligast synes» låta bereda och handhafva ärendena skulle utbytas mot

en annan af innehåll, att de nämnda målen skulle »på det sätt, konungen lämpligast synes, beredas af ministern för utrikes ärendena», — ett tillägg, som utskottet förklarade sig anse vara blott ett förtydligande af hvad grundlagsstiftarne åsyftat, och tillika stå i full öfverensstämmelse med hvad redan länge varit praxis — *dels* att »alla meddelanden i ministeriella mål till främmande makt eller konungens sändebud i utlandet skola, utan afseende å ärendets beskaffenhet, ske genom ministern för utrikes ärendena». Detta förslag blef af andra kammaren antaget att hvila till grundlagsenlig behandling, men af första kammaren förkastadt. År 1883 återupptog utskottet förslaget, dock med den förändring, att vid utrikesministerns föredragning af alla ministeriella mål samt vid tillsättning af ämbets- och tjänstemän vid beskickningarna alltid skulle närvara två andra statsråd, bland dem statsministern, då han ej vore hindrad. Antaget att hvila till 1885 års riksdag, blef förslaget då godkänt af båda kamrarna utan votering.

Det i sig själf berättigade svenska anspråket att erhålla större kontroll öfver de diplomatiska ärendena hade således, hufvudsakligen af unionella skäl, behöft nära 30 år för att i riksdagen vinna en lösning. Dess vidare fullföljande ledde emellertid till en konflikt med norska synpunkter och intressen.

Då riksdagens skrifvelse rörande den antagna grundlagsändringen den 10 april 1885 föredrogs i svenskt statsråd, förklarade statsrådet att det ville tillstyrka bifall till ändringen, men då, enligt 1835 års resolution, vid föredragning af ministeriella mål, som anginge båda rikena, äfven den norske statsministern skulle vara tillstädes, syntes, »därest riksdagens grundlagsändringsförslag af Kungl. Maj:t antoges, den därigenom beslutade tillökningen i antalet af de svenska statsrådsledamöter, som ägde öfvervara dylika ärendens föredragning, enligt statsrådets förmenande böra föranleda *tillkallandet af ännu en norsk statsrådsledamot*». I sådant fall borde dock den sålunda väckta frågan, som rörde båda rikena men icke vore att hänföra till ministeriella mål, behandlas i sammansatt svenskt och norskt statsråd och konungens beslut därom — det förutsattes att beslutet, i likhet med hvad som skedde 1835, kunde gifvas af konungen — helst meddelas liktidigt med sanktionen å grundlagsändringen.

Saken anmäldes därefter till behandling i *sammansatt statsråd* den 17 april, men därvid protesterade norska statsrådets ledamöter mot sådan behandling under förklarande, att 1835 års resolution vore afgifven i norskt statsråd samt att föreskriften däri officiellt utgått från uteslutande norsk statsmyndighet. Likasom man från norsk sida icke skulle kunna fordra och ej heller åt Norge skulle medgifvas något inflytande eller någon stämma be-

träffande innehållet af svensk grundlag, så borde enligt det norska statsrådets mening äfven i enbart norskt statsråd afgöras, hvilka eller huru många af sina norska rådgifvare konungen ville höra vid afgörandet af diplomatiska ärenden. Den norska uppfattningen bemöttes af det svenska statsrådet, som erinrade bland annat, att det administrativa förfogande, hvarigenom norske statsministern bereds tillfälle att deltaga i ministeriella ärendens behandling, tillkommit genom beslut i ministeriellt statsråd, bestående af blott svenska ledamöter. Då emellertid enighet i formfrågan ej kunnat uppnås och ett uppskof med den ur unionell synpunkt önskvärda lösningen af frågan om ett förstärkt antal norska ledamöter i det ministeriella statsrådet icke utgjorde ett ovillkorligt hinder för antagande af riksdagens ändringsförslag, hemställde det svenska statsrådet, att dess föregående framställning om förändradt sätt för behandlingen af unionellt ministeriella ärenden icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I svenskt statsråd den 7 maj blef därefter riksdagens beslut om grundlagsändringen sanktionerad.

*Förslag
1885—86 om
ändring af
riksakten i
syfte att
gifva tre
norska stats-
råd plats i
ministeriell
konselj.*

Redan den 15 maj återupptogs i sammansatt statsråd frågan om att bereda det norska statsrådet ökad deltagande i ministeriella ärendens behandling. På tillstyrkan af såväl de norska som de svenska statsråden uppdrog därvid konungen åt chefen för svenska justitiedepartementet samt åt norska regeringen att utarbета förslag till ett tillägg i *riksakten*, »hvarigenom föreskrifves, att ministeriella ärenden skola inför konungen föredragas af ministern för utrikes ärendena i närvaro af två andra ledamöter af svenska statsrådet samt tre ledamöter af norska». I norskt statsråd samma dag ålades därefter den norska regeringen att utarbета förslag äfven till *grundlagsbestämmelser* för Norge, gående ut på att konungen i diplomatiska mål skulle besluta efter att hafva hört de vid hvarje särskildt fall närvarande medlemmarna af den norska statsrådsafdelningen.

Å hvardera sidan utarbetades därefter förslag till den nya bestämmelsen i *riksakten*. Det svenska förslaget anknöt till § 5 *riksakten*, i ordagrann anslutning till det af konungen gifna uppdraget, ett tillägg af innehåll, att alla ministeriella ärenden skulle inför konungen föredragas af ministern för utrikes ärendena i närvaro »af två andra ledamöter af svenska statsrådet» samt, om föredragningen skedde i Norge, tre af konungen tillkallade ledamöter af det norska statsrådet och, om den ägde rum i Sverige, den statsrådsafdelning, som åtföljer konungen. Förslaget innehöll jämväl närmare bestämmelser rörande de ministeriella protokollens granskning af riksdag och storting. Det norska förslaget åter afsåg att till den ministeriella konseljen förlägga endast de ministeriella ärenden,

som anginge bägge rikena eller som omedelbart anginge endast det ena riket, men medelbart hade intresse äfven för det andra, äfvensom frågor om tillsättande af sändebud eller tjänstemän vid beskickningarna, hvaremot sådana ärenden, som kunde tänkas uteslutande röra det ena riket, skulle af ministern för utrikes ärendena föredragas i närvaro af statsrådsledamöter endast från detta rike. Men dessutom använde det, i fråga om konseljens sammansättning, uttrycket: »tre ledamöter af det norska och tre ledamöter af det svenska statsrådet». Det norska förslaget lämnade sålunda, såsom å svensk sida yttrades vid ärendets föredragning i sammansatt statsråd den 30 mars 1886, »frågan om utrikesministerns nationalitet oafgjord; han kunde, utan att riksaktens ifrågavarande § ändrades, lika väl vara ledamot af det norska statsrådet som af det svenska». Sistnämnda skiljaktighet ansåg det svenska statsrådet vara af en för frågans öde afgörande betydelse, då den sammanställdes med ett utaf den norske statsministern (Sverdrup) den 9 juni 1885 i stortinget gjordt uttalande, enligt hvilket genom den ifrågasatta anordningen ej skulle blifva i grundlag fastslaget, att utrikesministern skulle vara svensk. Det svenska förslaget däremot endast lagfäste »förhållandet sådant det är och sådant det lär komma att förblifva, så länge det nu gällande föreningsfördraget icke undergått genomgripande förändringar; det står ock i full öfverensstämmelse med riksaktens § 7 och det sluter sig troget till konungens den 15 maj 1885 på tillstyrkan af samtliga då närvarande ledamöter icke blott af det svenska, utan ock af det norska statsrådet fattade beslut.»

De närvarande norska statsråden åter ansågo, att det norska förslaget tillfredsställde hvarje berättigad fordran på att det bestående faktiska förhållandet icke förtrycktes, och hänvisade bland annat till ett uttryck däri, att det ministeriella statsrådet skulle sammansättas af tre ledamöter af hvardera rikets statsråd »i öfverensstämmelse med hvad hvardera rikets grundlag därom föreskrifver — alltså med den norska grundlagens § 28 i dess föreslagna nya lydelse, som icke innehåller något om föredragning af diplomatiska ärenden genom någon norsk statsrådsledamot, och med den svenska regeringsformens § 11».

Då någon utsikt till enighet om bestämmelsens redaktion ej förefanns, hemställdes emellertid från ömse sidor, att saken måtte för det närvarande förfalla, hvilket ock blef konungens beslut.

Sedan emellertid konungen i norskt statsråd den 2 januari 1891 till-^{Nytt förslag}
kännagifvit sin afsikt att låta återupptaga förhandlingarna angående åväga-^{1891.}
bringandet af en riksaktsbestämmelse om de diplomatiska ärendenas hand-
läggning, och den norska regeringen i afgifvet betänkande tillstyrkt

åtgärder i detta syfte, togs saken under närmare behandling i sammansatt svenskt och norskt statsråd den 17 januari 1891. Konungen uttalade därvid önskvärdheten af förändring i riksakten i syfte, att vid behandlingen af ministeriella mål äfven åt Norge kunde inrymmas ett deltagande, rättvist motsvarande dess genom föreningen tillförsäkrade statsrättsliga självständighet, hvilken förändring dock »naturligtvis nu endast kan ske under iakttagande af oundvikliga hänsyn till de alltsedan lång tid tillbaka bestående faktiska förhållandena äfvensom ock i möjligaste måtto med anknytning till grundsåtserna i redan tillförene å bane bragta förslag rörande samma sak». At chefen för det svenska justitiedepartementet och en ledamot af den norska statsrådsafdelningen uppdrogs att gemensamt utarbeta förslag till ändring i och tillägg till riksakten i det angifna syftet.

Enighet mellan dessa förtroendemän vanns rörande ett förslag, som, efter det den norska regeringens yttrande inhämtats och regeringen tillstyrkt förslaget antagande, föredrogs i sammansatt statsråd den 28 januari 1891, därvid jämväl det svenska statsrådet och den norska statsrådsafdelningen biträdde förslaget. Detta var af följande lydelse:

»Så väl den norske statsministern som de tvenne statsråd, hvilka åtfölja konungen, skola hafva säte och öfverläggningsstämma i det svenska statsrådet, när ämnen där förehafvas, hvilka angå bägge rikena. I dylika mål skall den i Norge varande regeringens betänkande inhämtas, så vida de ej fordra ett så hastigt afgörande, att tiden sådant icke medgifver.

Då inför konungen i det norska statsrådet, när och ehvar det är samladt, ämnen förehafvas, som angå båda rikena, skola trenne ledamöter af det svenska statsrådet där äfven hafva säte och stämma; och bör, så vida ej ett hastigt afgörande är af nöden, utlåtande i dessa ämnen inhämtas från den tillförordnade regeringen i Sverige.

Ministeriella (diplomatiska) mål, ehvad de omedelbart angå båda rikena eller omedelbart blott det ena men tillika medelbart äfven det andra, så ock frågor om tillsättande af sändebud hos främmande makter och tjänstemän vid beskickningarne afgöras af konungen i närvaro af tre ledamöter af hvaradera rikets statsråd. Dock kan sådant ärende, där konungen finner det lämpligt, föredragas i statsråd, så sammansatt, som i första eller andra stycket af denna § är nämndt. Föredragningen af de ministeriella (diplomatiska) målen och ofvan nämnde utnämningar tillhör ministern för utrikes ärendena; skolande samtliga närvarande statsrådsledamöter, innan konungen fattar beslut, till protokollet yttra sina meningar under den ansvarighet, hvaradera rikets grundlag bestämmer.

Alla meddelanden i ministeriella (diplomatiska) mål till främmande makt eller konungens sändebud i utlandet skola utan afseende å ärendets beskaffenhet ske genom ministern för utrikes ärendena.

Svenska riksdagens konstitutionsutskott samt en af hvarje norskt storting vid början af dess förhandlingar utvald kommitté af högst tjuo

ledamöter äge att, hvar för sig, äska de öfver ministeriella (diplomatiska) ärenden förda protokoll, dock endast i det, som rör allmänt kända och af utskottet eller kommittén uppgifna händelser; och skola protokollen eller afskrifter däraf till utskottet eller kommittén utlämnas på konungens befallning, meddelad i den ordning, som ofvan föreskrifves i fråga om beslut i ministeriella (diplomatiska) ärenden. Ej må utlämnadt protokoll eller något af dess innehåll offentliggöras, där ej sådan åtgärd påkallas af bestämmelserna i regeringsformens 106 eller 107 § eller i norska grundlagens 30 §. I annat fall eller i annan ordning än nu är sagdt må riksdagen eller stortinget icke kunna fordra utlämnande af protokoll eller handlingar i ministeriella (diplomatiska) ärenden.»

I fråga om de skiljaktigheter, som 1886 förelegat mellan det svenska och det norska utkastet, öfverensstämde således det nya förslaget närmast med det norska. Särskildt underlät det, likasom 1886 års norska utkast, att beteckna utrikesministern såsom tillhörande det svenska statsrådet. I de afgifna yttrandena funnos dock härom närmare uttalanden. Sålunda erkände den norska regeringen, att »med hensyn til spørmaalet om udenrigsministerens nationalitet ligger det i forslaget, ligesom i departementets tidligere udkast, at det i saa henseende bestaaende forhold lades uforandret»; och det svenska statsrådet betonade i sitt yttrande, att förslaget, utöfver de uttryckligen angifna ändringarna, »icke gör någon som helst rubbning i det nu bestående sättet för de ministeriella ärendenas handläggning och att således dylika ärendens föredragning fortfarande tillkommer den ledamot af svenska statsrådet, som är chef för utrikesdepartementet.»

Sedan beslut fattats, att förslag om antagande af de ifrågasatta ändringarna skulle föreläggas Sveriges riksdag och Norges storting, aflätos i Sverige 1891 två propositioner i ämnet, den ena om riksaktsändringen, den andra om en därmed förbunden ändring af § 11 regeringsformen. Då i Norge riksakten är af grundlags natur, och vid sådant förhållande enligt gällande bestämmelse den ifrågasatta ändringen där ej kunde framställas tidigare än år 1892, beslöts i norskt statsråd den 2 februari 1891, att propositioner i ämnet skulle framläggas för 1892 års storting, men att handlingarna i saken skulle delgifvas det år 1891 samlade stortinget.

Redan den 23 februari 1891 uttalade emellertid stortinget sin principiella ståndpunkt i saken genom antagande, med 59 röster mot 55, af

*Berners
dagordning.*

»I tilslutning til tidligere stortings udtalelser hævder nærværende storting Norges ret som selvstændigt rige til fuld ligestillethed i unionen og dermed dets ret til paa konstitutionelt betryggende

maade at varetage sine udenrigske anliggender — og udtaler forvisningen om, at det norske folk aldrig vil bifalde en ordning, der kan blive en hindring for gennemførelsen af Norges fulde ret paa dette omraade.»

Genom antagandet af denna dagordning afsågs, såsom af debatten tydligt framgick, att afvisa det bebådade förslaget. Ministären afgick, och följande år beslöts, att förslaget icke skulle föreläggas stortinget.

*Riksdagen
1891.*

Det svenska konstitutionsutskottet, som först den 28 april 1891 afgaf sitt utlåtande, anslöt sig till den uppfattning, som i en inom riksdagen väckt motion framkommit därom, att en tillfredsställande ordning af de unionella förhållandena ej kunde vinnas annorledes än genom en fullständig revision af föreningsbestämmelserna. Denna revision borde utgå därifrån, att de båda rikena skulle i fråga om inre angelägenheter vara fullt själfständiga i förhållande till hvarandra, medan de i förhållande till främmande makter skulle utgöra en organisk enhet. De båda folkens ömsesidiga skyldigheter i fråga om det gemensamma försvaret skulle i föreningsakten bestämmas, och den gemensamma styrelsen i fråga om yttre angelägenheter skulle blifva unionell, så att utrikesministern skulle kunna vara lika väl norrman som svensk, och verka under en för båda rikena gemensam ansvarighet. Då emellertid initiativet i en så viktig och grannliga fråga borde utgå från konungen, hemställde utskottet om afslag å de väckta förslagen. Detta blef ock båda kamrarnas beslut.

Norska villkor vid beviljande af anslagen till diplomatiska och konsulära utgifter.

Nya förvecklingar mellan de förenade rikena framträdde emellertid snart till följd af åtgärder, som från norsk sida vidtogos.

I fråga om utrikesdepartementets såväl diplomatiska som konsulära utgifter hade, på norskt initiativ, den 5 november 1869 bestämts, att förslagen till stater för dessa utgifter framdeles skulle underställas konungens pröfning i sammansatt svenskt och norskt statsråd. I följd häraf har vid utrikesbudgetens behandling plägat så tillgå, att utrikesministern uppgjort förslag till budget i två hufvudafdelningar, den ena innefattande diplomatiska utgifter, den andra konsulsstaten, med tillsammans sju utgiftstitlar. Sedan enligt beslut i sammansatt statsråd den norska regeringens betänkande öfver sålunda upprättadt förslag inhämtats, har utrikesministern i sammansatt statsråd framlagt det slutliga budgetförslaget och därvid för hvarje af dessa utgiftstitlar hemställt om beviljande af en rund summa, till hvilken hvartdera riket skulle hafva att bidraga efter vissa antagna beräkningsgrunder. Och de båda representationerna hafva därefter beviljat totalsummor.

Sedan 1889 års storting efter en diskussion, hvarunder särskildt beskickningarna i Konstantinopel och Wien framhållits såsom onödiga, anmodat regeringen att taga i öfvervägande, huruvida utgifterna för de förenade rikenas diplomatiska representation i utlandet kunde inskränkas, blef därpå i sammansatt statsråd den 5 december 1889 beslutet, att vid inträffande ledighet vid de båda nämnda beskickningarna frågan om nedsättning i utgifterna för desamma skulle till förnyad pröfning upptagas. 1890 års storting var härmed ej tillfredsställdt, utan fogade vid sitt anslag det förbehåll, för såvidt anginge utgifterna till beskickningarna i Konstantinopel, Wien, Rom och Köpenhamn, att, om under budgetåret ledighet inträffade, ämbetena endast provisoriskt skulle återbesättas, intill dess att frågan, huruvida och i hvilken mån för Norges del fortsatt anslag till desamma borde beviljas, varit förelagd stortinget. Beslutet togs »til fölge» i norskt statsråd den 28 juni 1890, och i ministeriellt statsråd den 16 oktober samma år beslöts därpå, enär sändebudsposterna *i Wien och Konstantinopel* då blifvit lediga, och deras återbesättande å stat, om ock önskligt, likväl icke kunde synas vara för tillfället ovillkorligen nödvändigt, att de tills vidare skulle skötas på förordnande. Då saken åter upptogs till behandling i samband med det förslag till utrikesbudget, som skulle framläggas för 1891 års riksdag och storting, ansåg sig utrikesministern icke kunna förorda indragning af de båda nämnda sändebudsposterna, men han föreslog i stället vissa nedsättningar i de anslag, som till dem förut utgått.

1891 års storting fann sig härmed ej tillfredsställdt, utan beviljade anslaget till budgeten endast under villkor, dels att beskickningarna i Wien och Konstantinopel skulle upprätthållas blott på förordnande och dels att med *samtliga öfriga beskickningar* vid inträffande ledighet skulle förfaras så, som år 1890 bestämts i fråga om de två förstnämnda. Äfven detta beslut togs »til fölge» i norskt statsråd den 11 juni 1891. I sammansatt statsråd den 27 november samma år förklarade utrikesministern, att han dittills icke ansett sig böra föreslå någon ändring i den provisoriska anordningen vid beskickningarna i Wien och Konstantinopel och att han antog, att vid eventuell ledighet vid de öfriga det likaledes skulle, »åtminstone under någon kortare tid, befinnas möjligt att tillsätta dem på förordnande, intill dess frågan om utgiftsbeloppets bestämmande varit förelagd riksdagen och stortinget», men däremot ansåg han sig icke kunna förorda indragning af beskickningarna i Wien och Konstantinopel.

Förbehållen om beskickningarnas tillsättande på förordnande upprepades af stortinget äfven 1892 och 1893. Sistnämnda år tillkommo dessutom två nya villkor: det ena, i öfverensstämmelse med norska regeringens budgetförslag, att äfven *lediga eller ledigblifna konsulat* tillsvidare skulle skötas

på förordnande; det andra att intet af Norges bidrag skulle få användas till beskickningen i Wien efter utgången af 1893 och intet till hemliga utgifter, i sammanhang hvarmed slutsumman nedsattes med hvad Norge eljes skulle hafva erlagt till nämnda två ändamål. Sedan emellertid den 4 november 1893 i ministeriellt statsråd bestämts, att beskickningen i Wien fortfarande skulle upprätthållas på samma sätt som dittills, och i svenskt statsråd beslutits, att under denna förutsättning erforderliga medel därtill skulle utgå från Sveriges anslag till kabinettskassan, beslöt slutligen 1894 års storting, med vidhållande i öfrigt af förbehållen från 1893, att dessutom vid *hela sitt bidrag till kabinettskassan* knyta det villkor, att beskickningen i Wien skulle indragas såsom diplomatisk representation, hvad Norge anginge.

Såsom redan nämnts hade stortinget 1893 vid utrikesbudgetens beviljande anknutit visst villkor rörande konsulaten. Förbehållet härom stod i nära samband med beslut, som stortinget kort därförut fattat rörande konsulatväsendets organisation; beslut, som senare åtföljdes af andra liknande, de där i Sverige väckte stor uppmärksamhet.

*Konsulat-
väsendets
organisation
1858—86.*

I fråga om konsulatväsendet hade i öfverensstämmelse med förslag af en den 30 november 1855 för båda rikena tillsatt gemensam kommitté, genom kungl. resolution i sammansatt statsråd den 20 april 1858 bestämts, att sådana konsulatärenden, som angingo båda rikena gemensamt och voro af beskaffenhet att höra under blott en ämbetsmyndighet, skulle handläggas af utrikesministern, att konvojkommissariatets befattning med konsulatärendena skulle upphöra, att rikenas bidrag till utgifter för deras gemensamma konsulatväsen skulle såsom en särskild fond ställas under utrikesdepartementets förvaltning, att räkenskaperna för ifrågasvarande fond skulle vara underkastade kammarrättens granskning och bedömning, men därjämte äfven, åtföljda af dess anmärkningar, i afskrift öfverlämnas till norska inredepartementet, samt att alla för båda rikena gemensamma konsulatärenden, hvilka i statsråd borde afgöras, skulle föredragas i sammansatt svenskt och norskt statsråd. Närmare bestämmelser rörande denna organisation hade meddelats i en samtidigt utfärdad konsulsstadga. Efter att hafva undergått några smärre förändringar blef nämnda organisation därefter underkastad granskning af en den 12 februari 1875 förordnad svensk-norsk kommitté och sedermera i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det betänkande, denna kommitté afgaf, närmare utvecklad genom dels den norska lagen om konsulatväsendet af den 15 juni 1878, som trädde i kraft den 1 januari 1887, och dels kungl. förordningen angående konsulatväsen-

det af den 4 november 1886, som utfärdades i sammansatt statsråd efter tillstyrkan af de svenska och norska statsråden.

Enligt denna lagstiftning skall styrelsen af konsulatväsendet i allt, som rör de förenade rikena gemensamt, tillkomma utrikesministern, som äfven har att öfvervaka förvaltningen af rikenas gemensamma konsulskassa. Särskildt svenska konsulatärenden handläggas af kommerskollegium och särskildt norska konsulatärenden af norska regeringens departement för det inre. Alla konsulatärenden, hvilka enligt förordningen tillhöra konungens pröfning, skola, därest de icke röra anvisande af särskildt svenska eller särskildt norska statsmedel, föredragas i sammansatt statsråd, sedan de dessförinnan blifvit beredda i den ordning, som § 10 regeringsformen och § 5 riksakten utstaka. För främjande af konsulatväsendets ändamål skall ständig samverkan äga rum mellan ministern för utrikes ärendena, å ena, samt dels kommerskollegium och dels norska inredepartementet, å andra sidan. Beskickningarna skola åt de förenade rikenas konsulatväsende i de länder, där de äro anställda, ägna synnerlig uppmärksamhet, skydda konsulernas rättigheter, lämna dem de upplysningar och det bistånd, hvaraf de kunna vara i behof, samt i öfrigt genom enig samverkan med dem söka befordra de förenade rikenas och deras undersåtars bästa. Förslag till ledig konsulsbefattnings tillsättande upprättas för Sverige af kommerskollegium och för Norge af norska regeringen. Alla utgifter i konsulatärenden, hvilka äro för de förenade rikena gemensamma, bestridas från konsulskassan. Dess tillgångar utgöras af dels bidrag från svenska och norska statsverken, dels de konsulatafgifter, som inflyta till lönade konsulat och icke tillfalla vederbörande konsul, dels den kassan tillkommande andel af afgifter enligt expeditionstaxan.

I Sverige hade såväl i motioner vid riksdagarna 1888 och 1889 som ock af kommerskollegium år 1888 väckts förslag om konsulatafgifternas borttagande i syfte att därigenom främja sjöfartsnäringen. En år 1888 tillsatt kommitté, den s. k. sjöfartsnäringskommittén, hade emellertid i utlåtande år 1890 framhållit, att då konsulatafgifterna till väsentlig del utgjorde bidrag för upprätthållande af det gemensamma konsulatväsendet, fråga om förändring däri icke lämpligen syntes kunna afgöras i det ena landet, utan att samtidigt beslut fattades i det andra. Äfven i stortinget hade år 1890 väckts förslag rörande konsulatafgifterna, nämligen att i dem åstadkomma lindring.

Förslag i Sverige och Norge om borttagande af eller lindring i konsulatafgifterna.

År 1891 upptog emellertid stortingets konstitutionskommitté frågan om *egna konsulter för Norge*. Kommittén, som i sitt betänkande häröfver meddelade en öfversikt af konsulatväsendets historia, erkände därvid beträffande frågans behandling år 1814, att af stortingets holdning overfor det Konow-

Fråga om egna konsulter för Norge.

ske forslag ligger det närmest at slutte, at ifølge flertallets betragtning maatte ligesaavel konsulater som gesandtskaber ved foreningen blive fælles for begge riger», men kommittén slutade med en enhälligt afgifven förklaring, att den icke var »i tvivl om, at der er grundlovmæssig adgang til at ansætte særskilte norske konsulater». Kommittén uttalade sig äfven för verkställandet af en undersökning, »om de klager, som oftere höres over vort konsulatväsen, er begrundede, og om de i tilfælde for nogen del staar i forbindelse med, at det er fælles med Sverige». Kommittén slöt med en hemställan till regeringen att utreda 1) huruvida och i hvilken utsträckning tillsättande af egna konsulater eller upprättande af eget konsulatväsen för Norge kunde anses erforderligt och hvilka utgifter detta i sådant fall skulle medföra, samt 2) huruvida och i hvilken utsträckning konsulatafgiften kunde nedsättas och utgifterna för Norges konsulatväsen öfver hufvud inskränkas.

Stortinget
1891.

Denna hemställan blef af stortinget den 22 juni 1891 enstämmigt bifallen. I sammanhang härmed må ock omnämnas, att vid utrikesbudgetens behandling å 1891 års storting röster äfven höjdes mot den *diplo-matiska gemenskapen* mellan rikena. Särskildt regeringens främste man uttalade därvid, att han icke i vare sig grundlag eller riksakt såg något hinder för Norge att skaffa sig egen utrikesminister. För de villkor, som fästes vid budgetens beviljande, har förut redogjorts.

Norska kon-
sulatkom-
mittén 1891.

I anledning af stortingets beslut i konsulatsaken tillsattes en norsk kommitté, som i oktober samma år aflämnade sitt betänkande. Kommittén uttalade däri, att Norges maritima och kommersiella intressen med bestämdhet kräfde, »1) at Norge overtager den fulde ledelsen af sit konsulatväsen, og 2) at til konsulater paa de vigtigste poster i udlandet kun antages nordmænd», reformer, »som selvfølgelig forudsætte en opløsning af det nuværende konsulære fællesskab». Kommittén medgaf, att en del af kommittén föreslagna reformer, såsom utvidgad kontroll öfver konsulatet, större rörlighet inom konsulatkåren, större hänsyn till fackinsikter vid befordringar, och fylligare organisation af centralstyrelsen, kunde genomföras äfven under gemensamheten och att önskvärdheten af dessa reformer säkerligen delvis också erkändes i båda rikena. Annorlunda ställde sig dock, enligt kommitténs mening, frågan om en sådan omorganisation af konsulaterna, hvarigenom en del poster i Europa komme att indragas och nya aflönade ämbeten insättas i utomeuropeiska hamnar. I detta hänseende vore nämligen norska och svenska intressen så motsatta, att de icke torde kunna förenas, ty för Sveriges sjöfart vore grannländernas och öfver hufvud

norra Europas hamnar af den största betydelsen, under det att den svenska handelsflottan i jämförelse med den norska i högst ringa utsträckning deltagar i fraktfarten på aflägsnare haf. En organisationsplan för särskildt norskt konsulatväsen var i betänkandet framlagd; vissa lindringar i reglerna för konsulatafgifternas erläggande föreslogos äfvensom samtliga dessa afgifters inbetalning från konsulerna till den norska statskassan.

Det resultat, hvartill kommittén kommit, framkallade skarpa menings- *Moursunds dagordning 1892.* utbyten i Norge och gaf i stortinget anledning till en interpellation (af Moursund), redan innan regeringen slutbehandlat frågan. Härpå svarade den 25 februari 1892 statsministern (Steen), att enligt regeringens uppfattning Norge »har full og uindskrænket ret til at beslutte, om det vil have eget eller fælles konsulatvæsen, og at saaledes behandlingen og afgjørelsen af spørgsmaalet om oprettelse af eget norsk konsulatvæsen er og maa være en udelukkende norsk sag, som udelukkende underligger norske statsmyndigheder, hvis ret ikke kan udleveres, ikke delegeres og ikke halveres. Derimod vil det som følge af det hidtil bestaaende forhold sige sig selv, at i tilfælde afviklingen og opløsningen af det nuværende konsulære fællesskab vil blive og maa være gjenstand for forhandlinger mellem de norske og de svenske statsmyndigheder.»

I öfverensstämmelse härmed antog stortinget därefter den 1 mars med 64 röster mot 48 en dagordning (Moursunds) af följande lydelse:

»I det stortinget hævder, at spørgsmaalet om, hvorvidt Norge skal oprette eget konsulatvæsen, er et udelukkende norsk spørgsmaal, der bliver at behandle og afgjøre alene af norske statsmyndigheder, medens den derpaa følgende afvikling af det hidtil bestaaende forhold i tilfælde maa blive gjenstand for forhandlinger mellem norske og svenske myndigheder, — gaar det over til dagsordenen.»

Den 14 mars var det norska inredepartementet färdigt med sitt yt- *Inredepartementets utredning af den 14 mars 1892.* rande öfver konsulatkommitténs förslag. I anslutning till detta uttalade sig departementet för eget norskt konsulatväsen, som ansågs kunna upprättas från den 1 januari 1894, då nödiga förberedelser därtill från norsk sida antogos vara vidtagna. Angående själfva *tidpunkten* för gemensamhetens upplösning förutsatte departementet förhandlingar med Sverige, så ock beträffande en del andra frågor, som behöfde afvecklas. Öfverstyrelsen för det egna konsulatväsendet skulle tillkomma inredepartementet. Huruvida i ärenden af politisk natur samverkan mellan norska konsulter och ett gemensamt utrikesdepartement med gemensamma sändebud skulle åstadkommas, eller huru utverkandet af konsulernas erkännande, mottagandet

och fullföljandet af reklamationer m. m. dylikt skulle ske, därom fanns ej något uttalandt.

Departementets betänkande var affattadt, icke såsom förslag till kungl. proposition, utan i form af en utredning »angående forskjellige sporsmaal vedkommende konsulatvæsendet». Till departementets hemställan, att betänkandet skulle få öfversändas till stortinget, gaf konungen i norskt statsråd, därvid jämväl kronprinsen var närvarande, sitt samtycke, dock med tillägg, att han icke ville »ved dette samtykke have givet mit tillsagn om tilslutning til departementsforedragets reelle indhold», och att han, för den händelse saken fördes vidare, för densamma förbehöll en behandlingsform, som öfverensstämde med den mellan de förenade rikena bestående riksakt. Sedan det norska statsrådet i anledning häraf låtit till protokollet anteckna, att det till följd af sin ställnings plikt tillåtit sig afstyrka detta konungens uttalande, öfverlämnades regeringens utredning till konstitutionskommittén för vidare behandling.

*Konsulat-
frågan inför
1892 års
riksdag.*

Innan denna afgaf sitt betänkande, hade emellertid frågan om vissa reformer i det gemensamma konsulatvæsendet varit föremål för behandling i den svenska riksdagen, i hvars båda kamrar motioner väckts om skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning, huruvida icke svenska fartyg kunde befrias från konsulatafgiften, och huruvida icke »en ombildning af konsulatvæsendet kunde ske i sådant syfte, att flera aflönade konsulat upprättades och besattes med lämpliga personer af svenske eller norske män». Motionerna behandlades i båda kamrarna af tillfälliga utskott, hvilka den 10 maj afgäfvö väsentligen lika lydande betänkanden. Utskotten ansågo frågan om konsulatafgifternas borttagande eller nedsättande och om en närmare utveckling af systemet med lönade konsulat stå i det samband med hvarandra, att de borde samtidigt pröfvas. »Så viktiga och genomgripande förändringar som de här ifrågasatta», anfördes vidare, »lära dock, då konsulatvæsendet är gemensamt för Sverige och Norge, icke med framgång kunna annorledes än genom svenska och norska män gemensamt förberedas och planläggas för att till slutligt afgörande företagas». »Behovvet af en gemensam utredning rörande konsulatvæsendets ordnande på ett för båda länderna tillfredsställande sätt» hade också än skarpare framträd genom de i Norge redan pågående förhandlingarna, hvilka åsyftade vida större förändringar i konsulatvæsendet, än motionärerna ifrågasatt, och därför påkallade »utredning från såväl svensk som norsk sida i vidsträcktare mån, än hvartill motionerna gäfvé anledning». Då emellertid utskotten voro förvissade, att Kungl. Maj:t skulle, när omständigheterna därtill för- anledde, låta verkställa all nödig utredning, hemställde de, att motionerna

icke måtte föranleda till någon kamrarnas åtgärd, och detta blef äfven kamrarnas beslut.

I Norge afgaf konstitutionskommittén den 2 juni sitt betänkande, däri kommittén i hufvudsak intog samma ståndpunkt som inredepartementet. Men denna uppfattning var ej enhällig. Minoriteten ansåg, att redan konsulatkommitténs utredning var ensidig och otillfredsställande, särskildt hvad anginge frågan om konsulatafgiftens nedsättning, frågan om omfånget af och sättet för konsulernas verksamhet i privata affärsmäns intressen och det därmed i nära samband stående spörsmålet, huruvida stridiga intressen med hänsyn till konsulatväsendet kunde påvisas mellan rikena. För upprättande af flera lönade konsulat utom Europa — hvar till inredepartementet för öfrigt icke dittills i någon större utsträckning tagit initiativet — ansåg minoriteten gemenskapen med Sverige icke vara till hinders, och äfven om därjämte samtliga de lönade konsulat bibehölles, hvilka kommittén velat utesluta såsom af intresse allenast för Sverige, skulle det enligt minoritetens åsikt ställa sig utomordentligt fördelaktigt för Norge att öfvertaga sin andel i denna utgift mot att till det gemensamma konsulatväsendet erhålla Sveriges nuvarande bidrag. Enligt minoritetens uppfattning hade dessutom departementet tagit alldeles för liten hänsyn till önskningarna om konsulatafgifternas nedsättning; det vore fullkomligt klart, att upprätthållandet af den nuvarande höga konsulatafgiften endast kunde förfäktas af dem, som därigenom ville åvägabringa de nödiga medlen för upprättande af ett eget särskildt norskt konsulatväsen. Äfven framhöll minoriteten, att man genom att försöka införa särskildt norskt konsulatväsen samtidigt med att utrikesstyrelsen blefve gemensam för de förenade rikena »infører noget hidtil efter historiens vidnesbyrd useet»; något, som kräfde uppdragande af en bestämd gräns mellan diplomati och konsulatväsen, hvilket åter icke kunde ske utan gemensamma förhandlingar med Sverige.

Norska konstitutionskommitténs betänkande den 2 juni 1892.

I öfverensstämmelse med majoritetens inom konstitutionskommittén hemställda fattade stortinget den 10 juni med 63 röster mot 49 följande beslut:

Stortingets beslut den 10 juni 1892.

»1. I det stortinget i det väsentlige godkjender den i indredepartementets betänkning af 14de mars 1892 forelagte plan for oprettelsen af eget norsk konsulatväsen, bevilges af statskassens kontante beholdning indtil kr. 50,000,00 til de for denne plans gennemførelse nødvendige forberedende forføininger.

2. Regjeringen anmodes om at indlede forhandlinger med Sverige om afviklingen af det konsulære fællesskab og forelægge resultatet heraf for næste storting.»

*Ministerkri-
sen i Norge
1892.*

Regeringens hemställan att stortingets beslut måtte tagas »til følge» föredrogs inför konungen i norskt statsråd i Stockholm den 22 juni, men saken uppsköts då till behandling i statsråd i Kristiania. Detta hölls den 29 juni i närvaro af kronprinsen och det norska statsrådets samtliga ledamöter, men innan regeringens hemställan ånyo föredrogs, framlade statsministern å samtliga statsrådets vägnar en skrift, däri de uttalade, att då konungen förklarat sig icke vilja taga stortingets beslut i konsulatsaken »til følge» och ingen af statsråden vore villig att påtaga sig det konstitutionella ansvaret för en vägran att godkänna beslutet, de måste anhålla om afsked från statsrådsämbetet. Konungen resolverade:

»Skjønt der i denne sag fra min side ikke foreligger nogen-
somhelst statshandling til grund for den af samtlige statsraader
nu indgivne afskedsansøgning — hvad jeg dog finder burde have
fundet sted —, kan jeg ikke negte at modtage denne, men opfordrer
statsraaderne til indtil videre at besørge de løbende sagers behandling.»

Dagen därpå, den 30 juni, meddelade statsministern stortinget hvad som i statsrådet tilldragit sig. På presidentens förslag inställde stortinget provisoriskt sina förhandlingar, hvarefter stortingets presidentkollegium i en till konungen samma dag öfverlämnad skrivelse hemställde om godkännande af stortingsbeslutet på det att icke den enda ministär, som då kunde räkna på stortingets tillit, i strid med författningens »aand og tankegang» skulle nödgas afgå.

*John Lunds
dagordning.*

Sedan konungen i en till stortingspresidenten aflåten skrivelse af den 2 juli vidhållit sitt beslut att på sakens dåvarande ståndpunkt icke taga beslutet »til følge», antog stortinget den 6 juli med 65 röster mot 49 en adress till konungen (John Lunds dagordning), däri stortinget med anledning af protokollet den 29 juni fann sig böra uttala:

»at undladelse af at tage beslutningen af 10de juni angaaende eget norsk konsulatvæsens oprettelse tilfølge skaber en politisk stilling, der kan faa vidtrækkende følger til skade saavel for fædrelandet som for kongedømmet og unionen; samt at ministeriet Steen er det eneste ministerium, der for tiden kan samle flertal om sig i stortinget.»

*Michelsens
dagordning.*

Efter det ministerkrisen ytterligare någon tid fortfarit och flera försök att bilda en ny ministär strandat, antog stortinget slutligen den 26 juli enhälligt en ny dagordning (Michelsens) af innehåll, att

»da landets interesser kræver, at den nuværende krise snarest muligt bringes til en afslutning, henstiller stortinget til det Steenske ministerium at efterkomme Hans majestæt kongens anmodning om at tage de fremlagte afskedsansøgninger tilbage, samtidig med, at konsulatsagens behandling udsættes indtil videre.»

I nytt statsråd den 27 juli förklarade, i enlighet med konungens uttalade önskan, statsministern å ministärens vägnar, att statsråden vore villiga att återtaga sina afskedsansökningar samtidigt med att afgörandet uppsköttes »indtil videre». Konungen resolverade att saken skulle uppskjutas tills vidare. Härom afgaf statsministern meddelande i stortinget, därvid han förklarade, att regeringen ansett uttrycket »indtil videre» afse »indeværende budgettermin».

Beslut i konsulatsfrågan uppskjutes.

Dagen därefter antog stortinget utrikesbudgeten för det kommande året, dock under villkor och förutsättningar, hvarom förut redogjorts. Tilläggas bör, att då vid budgetförslagets slutliga behandling i sammansatt statsråd den 13 januari 1892 det svenska statsrådet funnit sig böra uttala »den bestämda åsikt, att gemensamma beskickningar hos främmande makter med nödvändighet påkallas af den mellan rikena bestående förening, och att ett upphäfvande af berörda gemensamhet ej är med unionens bestånd förenligt», den norska statsrådsafdelningen härå svarat, att den »gent emot ett så bestämdt uttalande funne nödvändigt att betona, att, enligt dess uppfattning, i unionen mellan de tvenne rikena icke ligger något hinder mot att hafva särskilda beskickningar hos främmande makter, och att en upplösning af den i sådant hänseende hittills bestående gemensamheten icke är oförenlig med unionens bestånd».

Utrikesbudgeten för år 1893.

Den norska regeringens betänkande den 10 januari 1893 öfver utrikesministerns budgetförslag för år 1894 innehöll ett uttalande, enligt hvilket regeringen ansåg en upplösning af gemensamheten i konsulatväsendet nära förestående. I anledning häraf ansåg sig utrikesministern i sitt anförande öfver budgetförslaget i sammansatt statsråd den 14 januari 1893 böra erinra, »att en upplösning af gemensamheten på berörda område är en angelägenhet, hvilken angår icke Norge ensamt, utan båda de förenade rikena, att denna fråga måste göras till föremål för unionell behandling i enlighet med riksakten samt att i sådant syfte något meddelande från norsk sida hittills icke blifvit gjordt». »Vid detta tillfälle», fortsatte han, »saknar jag anledning att upptaga till undersökning i hvad mån det må vara möjligt att, med bibehållande af den gemensamhet på det diploma-

Utrikesbudgeten i sammansatt statsråd 1893.

tiska området, som är ett villkor för unionen, införa ändringar med afseende å konsulatväsendet, men jag betviflar icke, att genom ömsesidigt tillmötesgående en för båda rikena tillfredsställande lösning kan vinnas såväl af frågan om den gemensamma utrikesstyrelsens ordnande på likställighetens grund med en gemensam utrikesminister, svensk eller norsk man, som af frågan om ordnandet af det i samband med utrikesstyrelsen stående konsulatväsendet.»

Häri instämde jämväl öfriga ledamöter af det svenska statsrådet, hvaremot den norska statsrådsafdelningen betonade, att riksakten icke tilllade Sverige någon medbeslutanderätt med hänsyn till spörsmålet, om Norge skulle upprätta sitt eget särskilda konsulatväsen, samt att gemenskapen på det diplomatiska området ej vore något villkor för unionen.

*Lövländs
dagordning.*

I trontalet vid stortingets öppnande den 7 mars 1893 förklarade konungen, att stortingets beslut af den 10 juni 1892 i fråga om konsulatväsendet ännu icke gifvit anledning till någon konungens åtgärd. Den 17 mars 1893 antog stortinget med 64 röster mot 50 en dagordning (Lövländs) af följande lydelse:

»I tillslutning til stortingets enstemmige adresse af 23de april 1860 fastholder nærværende storting Norges eneraadighed i alle anliggender, der ikke i rigsakten er betegnede som unionelle, og hævder i overensstemmelse hermed, at stortingets beslutning af 10de juni f. a. vedkommende konsulatvæsenet maa blive at behandle udelukkende af norsk statsmyndighed og denne sag at afgjøre uafhængig af andre fra svensk side i protokol af 14de januar d. a. reiste spørsmaal.»

*Riksdagens
skrifvelse
den 14 april
1893.*

Den svenska riksdagen angaf sin ståndpunkt genom sin skrifvelse af den 14 april 1893 angående regleringen af utrikesbudgeten. Däri anfördes:

»Vid behandlingen af anslagen under denna hufvudtitel har riksdagen, därtill särskildt föranledd af det Eders Kungl. Maj:ts proposition bilagda protokollet öfver utrikesdepartementsärende i sammansatt statsråd den 14 sistlidne januari, fäst sin uppmärksamhet på den inverkan ett särskiljande af de förenade rikenas konsulatväsende, på sätt af Norges storting blifvit förutsatt, kan komma att utöfva. Det större eller mindre behof af ökade anslag, som därigenom måste uppstå, är visserligen jämförelsevis af föga vikt; men den förändring i de nu bestående förhållandena, som ett sådant särskiljande innebär, kan däremot genom sina följder blifva af genomgripande betydelse. Konsulatväsendet står nämligen i ett sådant

samband med de diplomatiska ärendena, att frågan om upplösning af gemensamheten i det förra synes riksdagen icke kunna göras till föremål för pröfning, utan att på samma gång sättet för de senares behandling måste komma under öfvervägande. Riksdagen hyser den vissa tillförsikt, att därvid öfvertygelsen om unionens värde och betydelse för de förenade rikena skall visa sig så starkt rotfast hos båda folken, att genom tillmötesgående å ömse sidor en öfverenskommelse skall kunna vinnas, hvarpå sedermera ländernas lugna utveckling må kunna byggas.

Hvad nu särskildt beträffar konsulatärendena, är riksdagen förvissad om, att i alla händelser tillfälle skall beredas riksdagen att yttra sig i ämnet, innan något beslut, som inverkar på det nuvarande gemensamhetsförhållandet, varder fattadt; men riksdagen vill emellertid uttala den uppfattning, att på det ifrågavarande området reformer kunna i handels och sjöfartens intresse vidtagas, utan att gemensamheten brytes.»

Beslutet om aflåtande af denna skrifvelse fattades af första kammaren utan votering och af andra kammaren med 184 röster mot 38. Minoriteten röstade för ett yrkande om dels ogillande af nämnda uttalande och dels anslagets nedsättning med 40,000 kronor.

I norskt statsråd inför konungen och i närvaro af kronprinsen den 22 april 1893 framlade den norska regeringen stortingets beslut den 10 juni 1892 till förnyad behandling. Regeringen förklarade, att dess ställning till saken och dess uppfattning af beslutets innehåll var oförändrad, och då konungen på gifven anledning uttalat, att han icke förändrat sin tidigare uppfattning, anhöll regeringen ånyo om afsked, i det den uttalade:

Vänsterministeren begär afsked 1893.

»Vi har fundet — nu ligesom ifjor — at burde indgive vor dimission, inden sagen officielt er foredraget. Ved en modsat fremgangsmaade vilde det spørgsmaal opstaa, om Deres majestæt havde grundlovmæssig adgang til at fatte en resolution, som Deres majestæts konstitutionelle raadgivere havde fraraadet, og for hvilken ingen af dem vilde overtage konstitutionelt ansvar, samt om statsministeren i tilfælde kunde kontrasignere en saadan resolution. Efter vor mening vilde en saadan resolution være uforenelig med grundlovens § 5, sammenholdt med § 30. Ligesaavist som statsministeren pligter at negte kontrasignation paa en kongelig befaling, afgiven udenfor statsraad, ligesaavist vilde han efter vor mening handle mod sin embedspligt, om han kontrasignerede en befaling, afgiven i stats-

Bih. till urtima Riksd. Prot. 1905. 1 Saml. 1 Afd. 1 Häft.

raad mod hele statsraadets protest. Og det er vor forvisning, at en konstitutionel tvist angaaende disse spørsmaal vilde antage dimensioner og drage følger efter sig, som neppe noget politisk spørsmaal under vor nuværende forfatning. Vi har derfor anseet det for vor pligt at søge hindret, at et konstitutionelt stridsspørsmaal af denne art reises.»

*Högermini-
stär bildad
1893.*

Konungen biföll ministärens afskedsansökning, sedan han dock nu, likasom den 29 juni 1892, erinrat, att i statsrådet icke föredragits något betänkande eller af honom fattats något beslut eller företagits någon statshandling eller gjorts något uttalande, som kunde orsaka och föranleda denna ansökan, och att han icke kunde anse det af statsråden åter följda förfaringssättet, som sökte sin grund allenast i samtal och uttalanden utanför statsrådet, vara öfverensstämmande med grundlagens anda och mening.

Efter anmälan i stortinget om den sålunda ånyo inträffade ministerkrisen beslöt stortinget med 63 röster mot 51 att tillsvidare uppskjuta sina förhandlingar.

Den 2 maj blef ny ministär (Stang) utnämnd. Dagen därpå meddelade den i stortinget, att den velat efterkomma konungens kallelse för att afvända den fara, som skulle uppstå genom att konungen lämnades utan rådgifvare och landet utan regering, och på det att folket måtte få genom valen uttala sig, innan landet bragtes in i förhållanden, som kunde blifva af den allvarligaste betydelse för dess framtid. Beträffande de föreliggande frågorna om konsulatväsendet och de diplomatiska ärendenas behandling ville den underlåta hvarje steg, som kunde föregripa en framtida lösning.

Oaktadt stortinget i två vid särskilda tillfällen antagna dagordningar uttalade sig i motsatt riktning, föranleddes dock häraf ej någon förändring i regeringens hållning.

*Konsulat-
frågan inför
konstitu-
tionskom-
mittén 1893.*

När därefter utrikesbudgeten för nästföljande budgettermin förekom till behandling i konstitutionskommittén, blef konsulatfrågan föremål för ny hemställan. Icke heller nu blef dock enighet inom kommittén uppnådd. Majoriteten erkände, att det inom olika partier inom Norge varit delade meningar om, huruvida ett eget norskt konsulatväsen skulle medföra de praktiska och ekonomiska fördelar, som reformens vänner ställt i utsikt, men om sakens konstitutionella sida, Norges rätt, hade det aldrig uppställts något tvifvel. Under sådant förhållande hade det i stora kretsar af folket känts såsom en bitter nationell missräkning, att stortingets be-

slut af den 10 juni 1892 icke respekterats. Inför detta faktum måste efter flertalets mening alla delade meningar om den föreslagna reformens praktiska betydelse vika och sakens konstitutionella och nationella sida träda starkt i förgrunden. Stortinget måste bestämdt häfda rätt för Norge såsom själfständig stat att ordna sina egna angelägenheter på det sätt, som det funne tjänligast för sina intressen, och hvarje försök från svensk sida att hindra Norge däri måste där uppfattas såsom ett ingrepp i dess själfständighet. — En minoritet åter inom kommittén fann spörsmålet om eget konsulatväsen fortfarande föga utredt och i allt fall till den grad litet känt ute bland folket, att slutligt afgörande därom icke vid den dåvarande tidpunkten borde äga rum.

Vid behandlingen af kommitténs hemställan fattade stortinget den 19 juli i fråga om konsulatväsendet ett beslut, hvars första punkt lydde: *Stortingets beslut d. 19 juli 1893.*
 »Det mellem Norge og Sverige hidtil bestaaende fællesskab i konsulatvæsenet bliver at opsigse til ophævelse fra 1ste januar 1895 at regne», och i hvars fortsättning det bland annat bestämdes, att anslagen till konsulatväsendet för tiden 1 juli 1893—30 juni 1894 — däribland 50,000 kronor till extraordinära åtgärder med anledning af framläggande af organisationsplan för eget norskt konsulatväsen — beviljades under villkor:

»at de fastlønnede poster inden konsulsetaten, der for tiden er ledige, eller i hvilke ledighed herefter maatte indtræde, bliver at bestyre ved midlertidig tilforordnede,

at regjeringen uophødelig giver den svenske regjering den i post I nævnte opsigelse af det konsulære fællesskab med Sverige fra 1ste januar 1895 at regne, og

at regjeringen forelægger næste storting de fornødne forslag for oprettelse og organisation af eget norsk konsulatvæsen i det væsentlige overensstemmende med den i indredepartementets betænkning af 14de mars forrige aar opgjorte plan.»

Stortingets villkor 1893 vid beviljandet af anslaget till *ministerkassan*: *Kungl. resolution den 25 september 1893 på stortingets budgetbeslut.*
 att intet finge användas till beskickningen i Wien efter 1893 års utgång och intet till hemliga utgifter äro förut omnämnda. Detta beslut blef på regeringens tillstyrkan af konungen i norskt statsråd den 25 september godkändt.

I fråga åter om *konsulatbudgeten* beslöts, likaledes på den norska regeringens hemställan: att ingen åtgärd föranleddes af stortingets beslut om uppsägning af den dittills bestående gemenskapen i konsulatväsendet, liksom ej heller af dess vid anslaget till konsulskassan fästa villkor om

framläggande för nästa storting af förslag till upprättande och organisation af eget norskt konsulatväsen, *att* de af stortinget till konsulatväsendet villkorligt beviljade medel skulle, då villkoren icke uppfyldes, anses såsom icke beviljade, *samt att*, för så vidt de med de förenade rikenas gemensamma konsulatväsen förbundna, å norska staten rättsligen hvilande utgifter icke täcktes genom de i den gemensamma konsulskassan inflytande konsulatavgifter, bristen komme att utgå af de å statsbudgeten till tillfälliga utgifter i allmänhet uppförda belopp.

1894 års konsulatbudgetkommitté.

För behandlingen af den konsulära budgeten tillsattes år 1894 af stortinget en särskild konsulatbudgetkommitté. Denna tog till sin hufvuduppgift att utarbeta närmare förslag till organisation af och budget för eget norskt konsulatväsen. Enligt denna plan skulle konsulatväsendets styrelse förläggas till inredepartementet, hvarigenom från utrikesministerns ämbetsområde skulle bortfalla största delen af hans befattning med norska konsulatärenden. Utrikesministern skulle dock fortfarande hafva att utverka erkännande för de norska konsulerna, likasom äfven ärenden, som antoge en diplomatisk karaktär, kunde komma under hans behandling.

Kommitténs hemställan innehöll, *att* bidrag till det gemensamma konsulatväsendet måtte beviljas endast för halfåret 1 juli—31 december 1894 och under villkor att aflönade poster, som vore eller därefter blefve lediga, skulle tillsättas på förordnande äfvensom att regeringen ofördröjligen officiellt meddelade svenska regeringen uppsägningen af den konsulära gemensamheten med Sverige, att räknas från den 1 januari 1895, *samt att* dels för ett särskildt norskt konsulatväsen erforderliga medel beviljades för halfåret 1 januari—30 juni 1895 och dels till anskaffningar och förberedande åtgärder i anledning af upprättandet af eget norskt konsulatväsen måtte anslås 100,000 kronor.

Stortingets beslut 1894.

Denna hemställan bifölls af stortinget den 19 juli 1894 med 60 röster mot 44. Därjämte beslöts, likaledes på kommitténs förslag, att, i stället för den i konsulatlagen omförmälda konsulatavgiften, uttaga en direkt avgift till statskassan af fartyg, som ginge i utrikes fraktfart.

Kungl. resolutioner 1894 i fråga om konsulatväsendet och beskickningarna.

I afgifvet betänkande öfver stortingets beslut fann den norska regeringen i fråga om det egna konsulatväsendet icke något sedan föregående år hafva inträffat, som kunde ändra dess i denna fråga intagna ståndpunkt, och på dess hemställan blef i norskt statsråd den 6 augusti 1894 rörande konsulskassan fattadt enahanda beslut, som år 1893. Uppsägning af det gemensamma konsulatväsendet skulle alltså icke ifråga-

komma, konsulatbudgeten skulle betraktas såsom icke beviljad, men de Norge rättsligen åliggande utgifter, för så vidt de icke täcktes af konsulatavgifterna, utbetalas af den norska statskassan. Äfven beslutet rörande konsulatafgiften vägrade konungen i enlighet med regeringens hemställan att godkänna.

Såsom förut nämnts, hade stortinget 1894 i fråga om kabinettskassan upprepat sina förbehåll från föregående år och dessutom vid hela sitt bidrag fogat det nya villkoret, att beskickningen i Wien skulle indragas så vidt Norge anginge. Sedan i sammansatt statsråd den 6 augusti utrikesministern framhållit vikten för de förenade rikena att i Wien äga en diplomatisk representation, »en åsikt, i hvilken äfven kungl. norska regeringen instämt på skäl, som anförts i dess den 8 januari 1894 afgifna betänkande», beslöts, att Norges bidrag till kabinettskassan skulle tillsvidare af Sverige förskottas. Härefter blef i ministeriellt statsråd beslutadt, att beskickningen i Wien icke skulle indragas. I norskt statsråd den 15 december resolverades, att stortingets anslag till utgifter för diplomatiska ändamål skulle, då det därvid fästa villkoret icke kunnat uppfyllas, betraktas såsom icke gifvet. Och genom beslut i sammansatt, i ministeriellt och i svenskt statsråd den 22 december samma år bestämdes därpå, dels att beskickningen i Wien jämväl under 1895 skulle upprätthållas med svenska medel och dels att fortfarande den norska andelen i kabinettskassans öfriga utgifter skulle förskottas genom svenska statsmedel.

Då valen till stortinget hösten 1894 gifvit vänstern fortfarande öfvervikt — 4 röster öfver högern och de moderata — ingaf högerministären (Stang) sin afskedsansökan omedelbart före stortingets sammanträdande år 1895. Af konungen inleddes därpå i Kristiania underhandlingar för bildandet af ny ministär, men dessa visade sig länge fruktlösa.

Ministerkrisen i Norge 1895.

Efter sin återkomst till Stockholm begärde konungen den 18 mars 1895 af den svenska riksdagen jämlikt § 54 regeringsformen utväljande af särskilda deputerade att med honom öfverlägga om ärenden, hvilka han pröfvade böra hållas hemliga. Efter det att detta utskott den 21 mars haft sitt första sammanträde, afläts den 22 mars till riksdagen en proposition, hvori äskades riksdagens medgifvande att, »så länge sådant till följd af uteblifna bidrag från Norge till kabinettskassan varder erforderligt och intill dess nytt beslut i ämnet kan varda fattadt», statskontoret skulle äga att »på rekvisition af utrikesministern utbetala intill ett belopp af 15,300 kronor i månaden att användas till bestridande af sådana utgifter från kabinettskassan, som beräknats skola gäldas med anslag från Norge». Såsom motiv för förslaget framhöll utrikesministern

Det hemliga utskottet 1895.

till statsrådsprotokollet, att det icke vore möjligt att förutse, huruvida vare sig de för den innevarande eller för den kommande budgetterminen beräknade bidrag från Norge till kabinettskassan komme att erhållas.

*Riksdagens
skrifvelse
den 15 maj
1895.*

Statsutskottet förordade bifall till det begärda förskottet, och denna hemställan godkändes af båda kamrarna, i första kammaren utan votering och i den andra med 164 röster mot 51. I den skrifvelse, som riksdagen därefter den 15 maj till Kungl. Maj:t aflät angående reglering af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel, anförde riksdagen i enlighet med hvad statsutskottet föreslagit:

»Då Sveriges intressen fordra, att de utrikes angelägenheternas oafbrutna skötsel icke äfventyras i följd af beslut, som norska stortinget redan fattat eller framdeles kan komma att fatta i afseende å Norges andel i de för rikena gemensamma utgifter, tvekar riksdagen icke att anvisa de medel, som för ändamålet äro nödiga; och synas dessa medel, enär det måste antagas, att stortinget skall fylla den brist, som föranledt förenämnda framställning, böra, på sätt Eders Kungl. Maj:ts förslag innebär, anvisas endast såsom förskott.

Härvid anser sig riksdagen emellertid böra på det allvarligaste framhålla, att den situation, som framkallats af stortingets beslut af den 19 juli 1894, bär ett förnyadt vittnesbörd om att de unionella bestämmelserna, sådana de för närvarande äro, icke äro ägnade att bevara ett godt, förtroendefullt förhållande mellan brödrafolken. För hvar och en, som ser unionens uppgift i främjandet af de båda folkens lugna framåtskridande och värnandet af deras själfständighet, måste det därför framstå som en bjudande nödvändighet, att de anledningar till split och missämja, som ligga i dessa bestämmelsers ofullständighet och oklarhet, skyndsamt aflägsnas förmedelst en fullständig revision af desamma. En sådan revision synes riksdagen vara så angelägen, att riksdagen icke kan betvifla, att Eders Kungl. Maj:t skall göra allt hvad på Eders Kungl. Maj:t beror för att utan dröjsmål få densamma till stånd. Sker så, torde, äfven om stortinget icke skulle bifalla de till dess godkännande framlagda förslag om bidrag till kabinettskassan, kunna antagas, att det af Eders Kungl. Maj:t nu begärda medgifvandet icke skall behöfva afse någon längre tid. Emellertid synes nödig försiktighet bjuda, att detta medgifvande i intet fall utsträcker längre än till dess riksdagen kan blifva satt i tillfälle att efter pröfning af alla de förhållanden, som på denna fråga kunna inverka, fatta vidare beslut i ämnet.

Riksdagen har därför, med anledning af Eders Kungl. Maj:ts förevarande framställning medgifvit, att, så länge sådant till följd af uteblifna bidrag från Norge till kabinettskassan varder erforderligt och intill dess nytt beslut i ämnet kan varda af riksdagen fattadt, statskontoret må af under händer varande medel på rekvisition af ministern för utrikes ärendena förskottsvis utbetala intill ett belopp af 15,300 kronor i månaden, att användas till bestridande af sådana utgifter från kabinettskassan, som beräknas skola gäldas med anslag från Norge.

Och får riksdagen vid anmälan af detta sitt beslut tillika anhålla, att denna fråga ånyo af Eders Kungl. Maj:t förelägges härnäst sammanträdande riksdag, därest sådana omständigheter, som föranledt Eders Kungl. Maj:ts förevarande framställning, fortfarande då förefinnas.»

I Norge hade försöken att bilda en ny ministär ännu ej kröntes med framgång. I stortinget uttalade den 25 maj statsministern (Stang), att den unionella konflikten enligt regeringens uppfattning tillspetsat sig till den grad, att ställningen måste sägas vara allvarlig, och att den skulle kunna blifva kritisk, om konflikten ytterligare tillspetsades. Sedan därefter af den moderata gruppen i stortinget framlagts ett förslag, som gick ut på att såvidt möjligt söka inleda förhandlingar mellan de förenade rikena om en tillfredsställande ordning såväl af konsulatväsendet som utrikesstyrelsen, biföll slutligen stortinget den 7 juni med 90 röster mot 24 ett förslag till dagordning af följande lydelse:

*Minister-
krisen i
Norge.*

»I erkjendelse af, at forholdene kræver løsning af de unionelle vanskeligheder, samt under henvisning til og fastholden af stortingets udtalelse i dets adresse af 23de april 1860: Norges eneraadighed i alle anliggender, der ikke i rigsakten er betegnede som unionelle, udtaler stortinget, at der paa helt frit grundlag under en med stortinget samarbeidende regjering bør søges indledet forhandlinger mellem de forenede riger angaaende en tillfredsstillende og med rigernes selvstændighed og deres ligestilling inden unionen stemmende ordning af konsulatvæsenet og udenrigsstyret, derunder drøftelse og udredning af spørgsmaalene saavel under forudsætning af reform med bibehold af fællesskabet som under forudsætning af oprettelse af særskilt konsulatvæsen og særskilt udenrigsstyre for hvert af rigerne.»

*Stortingets
beslut den
7 juni 1895.*

Detta beslut öfvade omedelbar inverkan på stortingets behandling af den diplomatiska och konsulära budgeten. Under hänvisning till beslutet tillstyrkte nämligen konstitutionskommittén bifall till hvad regeringen i afseende å budgeten föreslagit. I fråga om konsulsstaten innebar detta dels ett beviljande från norsk sida af sedvanliga bidrag till det gemensamma konsulatväsendet under kommande budgettermin, *utan något villkor om dess uppsägning*, dels ersättande af vissa svenska utbetalningar för den på Norge fallande andelen i konsulskassans utgifter, för såvidt slutlig afräkning härom hunnit verkställas. Beträffande åter kabinettskassan innefattade beslutet *dels* att stortingets anslag för den gångna budgetterminen finge användas, *churu villkoret om upphäfvande för Norges del af beskickningen i Wien icke uppfyllts, dels* ock att sedvanliga anslag beviljades för kommande termin utan något dylikt villkor. Kommitténs hemställan blef af stortinget den 5 juli bifallen. Af 1896 års storting efterbeviljades där- efter det belopp, som då ännu kvarstod oguldet af de förskott, hvilka under budgetåren 1893—94 och 1894—95 lämnats af Sverige till bestri- dande af Norges andel i konsulskassans utgifter.

1895 års
unions-
kommitté.

Efter det slutligen en koalitionsinimistär kommit till stånd den 14 oktober 1895, tillsattes genom beslut i sammansatt statsråd den 13 novem- ber 1895 en ny unionskommitté, den tredje i ordningen, hvilken skulle hafva att utarbeta »förslag till sådana ändrade bestämmelser i afseende å Sveriges och Norges förening, hvilka finnas af behofvet påkallade eller äro ägnade att undanröja de anledningar till förvecklingar, hvilka ligga i dessa bestämmelsers ofullständighet och oklarhet».

Unionskommittén afgaf yttrande den 29 januari 1898 och tillkännagaf däri att den funnit sig böra göra till föremål för sina öfverläggningar alla de särskilda alternativ, som inom kommittén funnit målsmän, men att emellertid icke något förslag kunnat samla en majoritet af svenska och norska ledamöter. De norska ledamöterna hade delat sig mellan två väsentligt olika förslag, af hvilka det ena vann anslutning af fyra, det andra af tre ledamöter. Äfven de svenska kommittémedlemmarna hade delat sig i två, dock mindre strängt skilda grupper, den ena bestående af fem, den andra af två ledamöter.

Såväl det svenska som det norska flertalsförslaget hvilade på grund- satsen om gemensam utrikesstyrelse utan gemensam representation. Till utrikesminister skulle enligt dessa förslag kunna utnämnas svensk eller norsk man. Utrikesärendena skulle i allmänhet föredragas till afgörande i ministeriellt statsråd, bestående jämte utrikesministern af minst två ledamöter af hvart- dera rikets statsråd, men utrikes ärende, som tillika anginge någotdera rikets

inre lagstiftning eller förvaltning, finge ej i ministeriellt statsråd föredragas till afgörande, hvad beträffade förhållandet till främmande makt, med mindre ärendet, i hvad det anginge den inre lagstiftningen eller förvaltningen, förut underkastats handläggning i vederbörande rikets särskilda statsråd. Rikenas representanter i utlandet skulle äfven vara gemensamma. Rättigheten att granska de i utrikes ärenden hållna statsrådsprotokoll skulle tillkomma ett af hvardera representationen valdt utskott, och utrikesministerns ansvarighet skulle bedömas af en för rikena gemensam, opartisk och oberoende riksrätt. I fråga om det sammansatta statsrådets kompetens meddelades noggranna bestämmelser.

I formellt hänseende förefanns mellan det svenska och det norska flertalets förslag den skillnaden, att, medan det svenska förslaget innehöll en fullständigt ny riksakt om 47 §§, det norska afsåg endast att i den gamla riksaktens §§ 4—7 införa nya bestämmelser om utrikesstyrelsen och utrikesbudgeten, om konsulatväsendet, om ministeriella och sammansatta statsrådets sammansättning och verksamhet, om interimregeringen samt om ansvar för utrikesministern och de i gemensamma ärenden deltagande statsrådsledamöter.

Om konsulatväsendet innehöll det norska förslaget, att detsamma i allt, som anginge förhållandet till främmande myndigheter, skulle stå under utrikesministerns ledning och behandlas efter de för utrikes ärenden gällande regler. Däremot skulle det öfverlämnas åt särskild, för bägge rikena gemensam lagstiftning att bestämma angående konsulatväsendet i öfrigt, och denna lagstiftning, hvartill formuleradt förslag ej framlades, borde enligt det norska flertalets motivering till riksaktsändringsförslaget innehålla, att rikena under 15 år skulle hafva gemensamma konsuler men att efter denna tids utgång skulle ankomma på hvardera riket att uppsäga gemensamheten i detta hänseende och besluta anställande efter ytterligare 5 år af egna konsuler, hvilka dock skulle tillsättas på utrikesministerns föredragning och fortfarande stå under hans ledning beträffande deras förhållande till främmande myndigheter. Det svenska flertalet åter ansåg både föreningens ändamål och de förenade rikenas välförstådda intressen fordra, att konsulatväsendet fortfarande blefve gemensamt och att denna gemensamhet uttryckligen stadfästes.

Af det svenska flertalet föreslogs, att de statsrådsledamöter från de särskilda rikena, som jämte utrikesministern skulle hafva att deltaga i ministeriellt statsråd och i statsråd, som handlagt fråga om krig eller fred, jämväl skulle vara ansvariga inför den gemensamma riksrätten, men det norska flertalet yrkade, att forum för dessa statsråd skulle vara det särskilda lands riksrätt, dit de hörde.

I fråga om det gemensamma försvaret upptog det norska förslaget endast bestämmelse om konungens rätt att i båda rikena hafva högsta befälet öfver krigsmakten och att sammankalla trupper. Det svenska flertalet föreslog därutöfver, att hvartdera riket skulle uppställa en efter folk-mängden afpassad, fullt utrustad och med erforderligt reservmanskap försedd fältarmé af tillräckligt öfvade trupper till öfverenskommen minimistyrka; och konungens rätt att till rikenas försvar eller för upprätthållande af neutraliteten mobilisera och fritt förfoga öfver de af rikena uppställda fältarméer samt rikenas hela sjömaktsförmåga finge icke vara underkastad någon inskränkning.

Till bestridande af kostnaderna för konungens och tronföljarens höf-hållning borde enligt det svenska förslaget båda rikena bidra med erforderliga belopp. Och anslag, som beviljats konungen, skulle icke få nedsättas under hans regeringstid; ej heller finge det ske vid tronbyte utan sammanstående beslut af riksdag och storting. Anslag, som beviljats för tronföljaren, skulle icke heller få nedsättas under den tid, han vore tronföljare. Till dessa bestämmelser, hvilka utan tvifvel föranledts af vissa i Norge vidtagna åtgärder, hade det norska förslaget ingen motsvarighet. Öfriga skiljaktigheter mellan de nu berörda förslagen torde här icke behöfva omnämnas.

Äfven den svenska minoriteten upptog bestämmelsen om en gemensam utrikesminister, svensk eller norsk man, och anslöt sig jämväl i öfrigt i väsentliga delar till flertalets mening. Men därutöfver föreslog minoriteten, bland annat, dels en gemensam deputation, bestående af lika många medlemmar från hvardera riksförsamlingen, hvilken deputation hufvudsakligen skulle hafva kontrollerande och beviljande makt i utrikes ärenden, dels ock att ingen förändring i rikenas särskilda grundlagar finge ske utan konungens sanktion.

Den norska kommittéminoriteten utgick från att den nuvarande föreningen blott omfattade gemensam konung samt gemensamhet i krig och fred. Unionen vore enligt dess mening byggd på grundsatsen om hvartdera rikets fullkomliga själfständighet. De i riksaktens §§ 4 och 5 intagna bestämmelser vore gifna för att trygga en samverkan mellan båda rikenas regeringar i de angelägenheter, hvarom öfverensstämmelse borde råda, men de hade icke grundlagt något gemensamt styrelseorgan. Från denna utgångspunkt kunde minoriteten icke instämma i den af det norska flertalet föreslagna ordning, försåvidt därigenom afsågs att utvidga gemensamheten och således medföra en motsvarande inskränkning i hvartdera rikets själfständighet. Däremot borde hvarje rike i afseende å förhållandet till främmande makter likasom på administrationens öfriga fält hafva sina

själfständiga institutioner, och den i riksakten förutsatta öfverensställelsen ävägabringas genom samverkan mellan de särskilda rikenas myndigheter. Minoriteten upptog således fullständigt det norska anspråket på egen norsk utrikesminister, norsk diplomati och eget norskt konsulatväsen.

Då saken den 16 september 1898 förekom till behandling i norska regeringen, uttalade denna sin anslutning till den uppfattning i saken, som af den norska minoriteten gjorts gällande, men då regeringen antog, att vidare förhandling på denna grundval skulle blifva fruktlös, hemställde den att någon åtgärd till fortsättande af förhandling med den svenska regeringen icke måtte vidtagas. Vid ärendets föredragning i sammansatt statsråd den 21 oktober 1898 afgaf det svenska statsrådet ett gemensamt yttrande, däri uttalades, att hvarje förslag till ändringar i riksakten, i syfte att med afseende å utrikesstyrelsén genomföra en önskvärd likställighet mellan de båda rikena, ovillkorligen borde utgå från förutsättningen af ständig gemensamhet ej mindre i denna styrelse än i diplomati och konsulatväsen. »Den utredning» — anförde statsrådet vidare — »som inom unionskommittén ävägabragts såväl af de svenska ledamöterna däri som af flertalet bland de norska, ådagalägger till fullo, att den af det norska statsrådet förordade grundval för vidare förhandling i unionsfrågan — särskilda organer inom utrikesstyrelséns område för hvardera riket — är i princip oriktig och i tillämpningen utförbar. Skulle försök göras att i unionslagstiftningen tillämpa en sådan anordning, lider det efter det svenska statsrådets uppfattning icke något tvifvel, att detta försök komme att leda till unionens upplösning. Den af det norska statsrådet omfattade principen kan följaktligen icke utgöra utgångspunkt för fortsatta förhandlingar i frågan». Vid sådant förhållande hemställde det svenska statsrådet, att unionskommitténs yttrande jämte förslag af kommitténs särskilda ledamöter för närvarande icke måtte föranleda någon åtgärd. Emellertid vore det svenska statsrådet beredt att återupptaga förhandlingarna i ämnet, så snart från norsk sida uttalades önskan därom, och det svenska statsrådet hyste den förhoppning, att man i Norge förr eller senare skulle komma till insikt om nödvändigheten däraf att vid genomförande af likställighetsprincipen bevara unionen.

Sedan den norska statsrådsafdelningen anmärkt, bland annat, att det från norsk sida framkomna anspråket på särskildt konsulatväsen, diplomati och utrikesstyrelse blott åsyftat att trygga Norges rättigheter inom unionen, men icke hade någon anti-unionell tendens, förklarade konungen att ingen vidare åtgärd i saken borde företagas.

Den norska och den svenska regeringens yttrande om kommittéförslaget.

Den norska konsulatavgiftslagen af den 20 december 1902.

Förut är nämndt, att en af stortinget år 1894 besluten ändring af konsulatlagen därhän, att konsulatavgifterna skulle försvinna och i stället en ny afgift inbetalas direkt till norska statskassan, icke blef af konungen godkänd. Ett nytt beslut af stortinget i samma riktning år 1900 rönste samma öde. Sedan därefter mellan utrikesministern och det norska inredepartementet inleddts underhandlingar angående upphäfvande af konsulatavgifterna, framlades år 1902 kungl. proposition om ändring af konsulatlagen, i hufvudsak öfverensstämmande med stortingets senast fattade beslut i ämnet. Detta förslag antogs af stortinget, hvarefter den nya lagen utfärdades den 20 december 1902.

Den svenska konsulatavgiften upphäfvdes.

De önskingar, som i Sverige framstälts om konsulatavgiftens upphäfvande, hade alltsedan år 1899 föranlett anvisande af anslag för återbetalning åt rederierna af $\frac{4}{5}$ af erlagda konsulatavgifter, och ledde slutligen år 1903 till beslut om avgiftens fullständiga upphörande med 1903 års utgång. I sammanhang härmed blef, efter framställning till såväl riksdagen som stortinget, den ändring i proportionen mellan rikenas bidrag till konsulskassan vidtagen, att dessa bidrag därefter skulle utgå med hälften från hvardera riket.

Konsulatfrågan återupptages 1902.

År 1902 i sammansatt statsråd den 18 januari beslöt konungen på dåvarande utrikesministern Lagerheims förslag att åt en kommitté af sakkunniga svenska och norska män uppdraga, bland annat, att undersöka, huruledes en anordning med särskilda konsulter för hvardera af de förenade rikena, under bibehållande af den diplomatiska representationens gemensamhet, skulle i praktiskt afseende komma att gestalta sig.

Den sålunda tillsatta konsulatkommittén aflämnade sitt betänkande den 26 juli 1902. De svenska ledamöterna uttalade däri, att det i vår tid icke lärer låta sig göra att uppdraga en reell skillnad mellan diplomatisk och konsulär verksamhet, att utvecklingen snarare sträfvade att sammanföra dem och att, äfven om möjlighet funnes att åtskilja dem, tvifvel måste resas om önskvärdheten. Äfven de norska ledamöterna medgäfvos, att det torde blifva svårt för teoretikern att draga en noggrann gränslinje mellan diplomaters och konsulers uppgifter, men då santidigt dessa kommittéledamöters erfarenhet visat, att kompetenstvister mellan de båda grupperna af funktionärer vore sällsynta, ansågo de sig kunna sluta häraf, att bestämmandet i hvarje särskildt fall vore lätt för praktikern. Kommittén, som under sin utredning utgått från förutsättningen, att hvarje rike finge sitt särskilda konsulatväsen, sammanfattade resultatet af utredningen på följande sätt:

»Hvad det svenska konsulatväsendet angår, kommer fortfarande ingenting att vara till hinder för, att såväl utrikesministern som beskickningarna i allt väsentligt kunna intaga samma ställning till konsulatväsendet och konsulerna som den, hvilken de under den nuvarande gemensamheten intaga, så att följaktligen utrikesministern i åtskilliga hänseenden förblifver den inhemska centralmyndigheten för konsulatväsendet och beskickningarna det administrativa mellanledet mellan utrikesministern och konsulerna.

Utrikesministerns befattning med ledningen af det norska konsulatväsendet kommer att upphöra, utom hvad angår utverkande af exekvatur, likasom äfven hans disciplinära myndighet gent emot norska konsulter kommer att bortfalla. Dessa funktioner öfvergå till ett norskt regeringsdepartement, som bildar den norska konsulatstyrelsen. Förhållandet mellan utrikesministern och den norska konsulatstyrelsen kommer att ordnas dels i enlighet med den i förbindelsen mellan utrikesministern och inredepartementet hittills bestående praxis och dels genom speciella aftal, om hvilka här nedan vidare förnäles. Förbindelsen mellan utrikesministern och de norska konsulerna kommer regelbundet att försiggå genom konsulatstyrelsen. Undantagsvis kommer dock direkt förbindelse mellan ministern och konsulerna att äga rum, nämligen i vissa fall angående ärenden af diplomatisk eller politisk art, eller i hvilka konsul erhåller i uppdrag att utföra diplomatiskt värf.

Beskickningarna komma att upphöra att vara administrativa mellanled mellan konsulatstyrelsen och de norska konsulerna. I regeln kommer icke någon direkt förbindelse att äga rum mellan beskickningarna och konsulatstyrelsen men väl en indirekt genom förmedling af utrikesministern. Däremot kommer en regelbunden och direkt förbindelse att bestå mellan beskickningarna och de norska konsulerna på det område, där de diplomatiska och konsulära funktionerna naturligen mötas.»

Efter det kommitténs betänkande afgifvits, inleddes förhandlingar, hvilka medförde till resultat en förberedande öfverenskommelse af den 24 mars 1903, undertecknad från svensk sida af statsministern Boström, utrikesministern Lagerheim och statsrådet Husberg samt från norsk sida af statsministrarna Blehr och Qvam samt statsråden Ibsen och Gunnar Knudsen.

Denna öfverenskommelse (den s. k. »kommunikén») offentliggjordes i tidningarna och var af följande lydelse:

*Den s. k.
kommunikén.*

»De i Stockholm under sistlidna oktober, december och januari månader förda underhandlingar mellan undertecknade ledamöter af den svenska och den norska regeringen rörande konsulatfrågan hafva fortsatts i Kristiania under februari och mars.

Under desamma hafva de svenska underhandlarna framhållit, att upprättandet af särskildt konsulatväsende för hvartdera af de förenade rikena icke syntes dem i och för sig önskvärdt, och att de icke voro öfvertygade om, att en upplösning af den nu bestående gemensamheten å detta område skulle för någotdera af rikena medföra afsevärda praktiska fördelar. Det kunde däremot befaras, att olägenheter därigenom skulle uppstå.

Då emellertid en motsatt uppfattning länge gjort sig gällande från norsk sida och det under förhandlingarna i anledning af den senaste unionella konsulatkommitténs betänkande visat sig icke vara omöjligt att under vissa förutsättningar anordna ett sådant system med särkonsuler för hvartdera riket, som, på samma gång det skulle tillfredsställa de från norsk sida uttalade önskningsar, jämväl torde kunna undanröja de väsentligaste af de från svensk sida hysta betänkligheter, hafva de svenska underhandlarna för vinnande af den högst betydande fördelen af politiskt samförstånd mellan båda rikena funnit sig kunna tillråda en uppgörelse på följande grunder:

1. Särskildt konsulatväsen för Sverige och för Norge upprättas. Hvartdera rikets konsuler höra under den myndighet i hemlandet, som detta för sin del bestämmer.

2. Särkonsulernas ställning till ministern för utrikes ärendena och beskickningarna regleras genom lika lydande lagar, hvilka icke kunna ändras eller upphävas utan samtycke af båda rikenas statsmyndigheter.

De svenska underhandlarna hafva därvid tillfogat, att de till fullo inse och erkänna, att den ställning, ministern för utrikes ärendena för närvarande intager, icke motsvarar Norges berättigade anspråk på likställighet inom unionen. De hafva framhållit önskvärdheten af, att frågan härom upptoges till behandling, hvilket dock icke för närvarande kunnat vinna tillslutning från norsk sida. De hafva emellertid förklarat sig beredda att, när önskan därom från norsk sida framställes, tillråda konungen att för riksdagen och stortinget framlägga förslag till sådana ändringar i riksakten, som kunna bereda konungen tillfälle att till minister för utrikes ärendena utse svensk eller norsk man och möjliggöra ministerns konstitutionella ansvar inför båda rikenas folkförsamlingar.

De norska underhandlarna hafva härtill svarat, att de naturligtvis instämma däri, att den bestående ordningen af utrikesförvaltningen icke öfverensstämmer med Norges berättigade anspråk på likställighet inom unionen. Så mycket klarare vore det, att man icke från norsk sida kunde gå med på bestämmelser, som skulle binda till denna ordning. Samtidigt ville de dock uttala hoppet om, att frågan om en tillfredsställande anordning af utrikesförvaltningen snart måtte kunna upptagas till förhandlingar mellan rikena.

Då de nuvarande förhandlingarna från norsk sida hade förts under den förutsättning, att frågan om ändring af nämnda missförhållande lämnades oberörd, hade det skett af hänsyn till, att åsikterna angående bästa sättet att häri vinna rättelse vore så olika i de båda länderna, att enighet för närvarande icke kunde påräknas.

I det vi svenska och norska underhandlare sålunda varit hänvisade att söka åstadkomma ett sådant ordnande af konsulatfrågan, som lämnar status quo i afseende å ministerns för utrikes ärendena och beskickningarnas ställning orubbad, hafva vi enats om, att förhållandet mellan ministern och diplomatien å den ena sidan samt de särskilda konsulatväsendena å den andra bör regleras genom likalydande lagar, som icke ensidigt kunna förändras, och hvilka båda lämna garanti för, att konsulerna icke öfverskrida de riktiga gränserna för sin verksamhet, och därjämte trygga det nödiga samarbetet mellan utrikesförvaltningen samt båda rikenas konsulatväsenden.

Slutligen vilja vi jämväl uttala förhoppning därom, att den tid ej må vara affägsen, då frågan om utrikesförvaltningens ordnande genom ömsesidigt tillmötesgående kan upptagas till förhandling och finna en lösning, som kan skapa tillfredsställelse i båda länderna och varaktigt betrygga unionens framtid.»

Rörande öfverenskommelsens tolkning afgaf statsminister Blehr den 23 maj 1903 i stortinget på förfrågan en redogörelse, däri han beträffande de likalydande lagarna ansåg sig kunna uttala:

»Det er en selvfølge, at disse love maa gives en form og et indhold, saa at de kun bliver reguleringslove til ordning af forholdet paa nævnte begrænsede omraade mellem de særskilte konsulatvæsener paa den ene side og det faktisk bestaaende udenrigsstyre paa den anden. Disse institutioner skal ikke i lovene have eller faa nogen hjemmel, og lovene skal ikke medføre nogen indskrænkning

*Norske stats-
ministerns
uttalande i
stortinget
den 23 maj
1903.*

i den hvert rige tilkommende beslutningsmyndighed med hensyn til udenrigsstyrets ordning eller kunne paaberaabes som bevis for, at vi derved har lovfæstet det bestaaende forhold eller bundet os dertil.

Spørsmålet om udenrigsstyrets ordning skal i det hele være uberørt og dets løsning ikke i nogen henseende foregrebet.»

Kommunikén inför den svenska riksdagen.

I den svenska riksdagens första kammare framställdes i anledning af kommunikén förslag därom, att riksdagen i skrifvelse till konungen måtte, under erinran om den uppfattning af de unionella spörsmålens samband och ställning till hvarandra, som fått sitt uttryck i riksdagens skrifvelse den 14 april 1893, frambara sin förvissning att intet i någon mån bindande aftal i frågan komme att träffas, utan att riksdagen blifvit därom hörd, samt tillika på grund af de väsentligt olika tolkningar, som redan från svenskt och norskt håll gjorts gällande i fråga om hvilka förutsättningar uti kommunikén uppställts för att de inledda förhandlingarna skulle föras vidare, hemställa att, därest förhandlingarna komme att fortsättas, de preliminära aftal, som därvid kunde komma att träffas, måtte affattas med den klarhet och tydlighet, att aftalen vid deras framläggande för de båda rikenas representanter icke lämnade rum för någon tvekan om deras verkliga innebörd.

Detta förslag blef i enlighet med tillstyrkan af det tillfälliga utskott, till hvars behandling ärendet hänvisats, godkänt af första kammaren med 106 röster mot 32. Det till frågans behandling i andra kammaren tillsatta utskott ansåg sig icke kunna tillstyrka andra kammaren att fatta enahanda beslut som första kammaren — utskottet kunde nämligen icke dela den af första kammarens utskott framställda och af samma kammare godkända åsikten att, därest man skulle inom riksdagen med tystnad förbigå det genom den s. k. kommunikén offentliggjorda förhandlingsresultatet, en sådan tystnad kunde gifva anledning till antagandet, att riksdagen frångått sin åren 1893 och 1895 intagna ståndpunkt —; än mindre skulle utskottet kunna uttala sig för första kammarens beslut, om därvid kunde underförstås, att riksdagen ville genom uttaladt misstroende lägga hinder i vägen för de påbörjade förhandlingarnas fortgång. Utan debatt biföll andra kammaren detta utskottets utlåtande.

Statsrådsprotokollet den 11 december 1903.

I sammansatt statsråd den 11 december 1903 anmälde utrikesministern konsulatkommitténs betänkande och föredrog öfverenskommelsen af den 24 mars, därvid han upplyste att åtskilliga mer eller mindre fullständiga utkast till de ifrågavarande lika lydande lagarna förelegat redan vid tidpunkten för sistnämnda handlings tillkomst, och att ett fullständigare

utkast sedan dess blifvit utarbetadt. Innan detta eller något af de äldre utkasterna underkastades ytterligare behandling, ville emellertid utrikesministern anhålla att få underställa konungen frågan om sättet för den vidare handläggningen af ärendet i dess helhet. Härvid erinrades, att en lösning af konsulatfrågan förutsatte icke blott likalydande lagar angående förhållandet mellan ministern för utrikesärendena och diplomatien å ena sidan samt de särskilda konsulatväsendena å den andra, utan ock formulerade aftal i de punkter, som kommittén framhållit såsom nödvändiga att ordna, innan det nuvarande gemensamma konsulatväsendets upplösning ägde rum. Vidare kräfdes förslag till ny organisation af konsulatväsendet inom hvartdera riket och i sammanhang därmed noggranna beräkningar af kostnaderna för sådana organisationer. Och slutligen förutsattes aftal med främmande makter i syfte att åt svenska och norska särkonsuler trygga samma privilegier och förmåner, hvilka nu tillkomma de förenade rikenas konsuler.

Sedan därefter den norska regeringen i infordradt betänkande biträdt de af utrikesministern vid föredragningen den 11 december uttalade förutsättningar, upptogs frågan ånyo i sammansatt statsråd den 21 december 1903. På hemställan af såväl de svenska som de norska statsrådsledamöterna täcktes därvid konungen, med godkännande af hvad de svenska och norska stadsrådsmedlemmar, som undertecknat handlingen af den 24 mars, enats om, uppdraga åt svenska och norska statsrådet att »fortsätta förhandlingarna om ett sådant ordnande af konsulatfrågan, som lämnar status quo i afseende å ministerns för utrikes ärendena och beskickningarnas ställning orubbad samt därvid, på sätt de efter samråd finna lämpligt, skrida till utarbetande af definitiva förslag till de i handlingen af den 24 mars omförmälda likalydande lagar till reglerande af förhållandet mellan ministern för utrikes ärendena och diplomatien å den ena sidan samt särskilda konsulatväsenden å den andra».

*Statsråds-
protokollet
den 21 de-
cember 1903.*

Med skrifvelse den 28 maj 1904 till den svenska statsministern öfverlämnade statsministern Hagerup följande utkast till de lika lydande lagarna:

*Det norska
statsrådets
utkast till
lika lydande
lagar.*

I. Konsulatstyret, hvorved forstaaes den myndighed, under hvilken konsulerne hører, har at underrette ministeren for de udenrigske anliggender om

- a. konsulaters oprettelse, inddragning, forandring eller deling, konsulsstationers flytning, konsulers udnævnelse eller beskikkelse, konstitution, tjenestefrihed, suspension, tilbagekaldelse eller afskedigelse;
- b. de almindelige bestemmelser og forskrifter, der utfærdiges angaaende konsulatvæsenet;

- c. foranstaltninger, der særlig berører forholdet till fremmed magt, saasom bestemmelser til iagttagelse for konsuler i anledning af krigs-udbrud, befalinger til eller forføjninger mod konsuler paa grund af besværing fra fremmed magt over disses adfærd, forskrifter til konsuler angaaende forstaaelse og anvendelse af mellemfolkelige retsregler eller overenskomster samt angaaende sager, som er gjenstand for samtidig diplomatisk og konsulær behandling.

II. Konsulatstyret har at besørge anerkjendelse (exekvatur) af konsul gennem ministeren for de udenrigske anliggender.

III. I sager, som har antaget eller forudsees at ville antage en diplomatisk eller politisk karakter, og som skjønnes at kræve hurtig fremme, har konsul at sende ministeren for de udenrigske anliggender fuldstændig redegjørelse. Denne fremgangsmaade bliver navnlig at befølge, hvor der handles om overtrædelse af mellemfolkelige overenskomster, hindringer, som af de stedlige myndigheder lægges i veien for konsulens udøvelse af hans embedsgjerning, uleilighed for orlogsskib i fremmed havn, uretmæssig beslaglæggelse af handelstøi, vilkaarlig fængsling af statsborger, vanskeligheder opkomne som følge af udbrudt krig eller oprør samt reklamationer, som allerede er overleverede til diplomatisk behandling, men i hvilke snarlig tilveiebringelse af yderligere oplysninger er nødvendig.

I sager af forannævnte art, hvor der er grund til at befrygte, at undladelse af øieblikkelig indgripen vil medføre større ulempe, kan ministeren for de udenrigske anliggender rette direkte forespørgsel og stille direkte anmodning til konsul angaaende sagens diplomatiske eller politiske side.

Konsulen kan ikke undlade at efterkomme en til ham fra ministeren for de udenrigske anliggender rettet forespørgsel eller anmodning, fordi han finder, at vedkommende anliggende ikke er af den ovenomhandlede art.

IV. Hvor det kræves til varetagelse af rigets eller dets statsborgeres interesser, er gesandtskab berettiget til at indhente oplysninger fra og at rette anmodninger til vedkommende konsul. Saadanne henvendelser maa dog ikke stride mod lov, forordning, instruktion eller andre af hjemlig myndighed givne bestemmelser.

Med hensyn til konsuls forpligtelse til at efterkomme de ovenfor omhandlede henvendelser finder III sidste led tilsvarende anvendelse.

V. Konsulen afgiver meddelelse til gesandtskabet, hvis han erfarer, at de mellem riget og det land, hvor han er ansat, bestaaende overenskomster ikke nøiagtig befølges, eller at de rettigheder eller fordele, som i henhold til mellemfolkelige retsregler tilkommer rigets borgere, forholdes dem, eller hvis han eller under ham lydende tjenestemand bliver hindret i udøvelsen af tjenesteforretninger af myndighederne i landet, eller hvis der ikke af disse erholdes den bistand, som konsulær tjenestemand er berettiget til at kræve.

VI. Kan konsul i en sag, han har faaet befatning med, ikke hos de stedlige myndigheder udvirke, hvad han anser sig beføiet til at fordre,

har han at henvende sig til gesandtskabet og oppebie dettes nærmere bestemmelse, inden han foretager videre skridt overfor de nævnte myndigheder. Er den sag, hvorom der handles, af større betydning, bør konsulen forelægge den for gesandtskabet, inden den gjøres til gjenstand for en formelig reklamation.

VII. I reklamationssager har konsulere at rette sig, foruden efter de ovenfor givne almindelige regler, tillige efter de særskilte, med hensyn til den stat, hvor de er ansatte, givne nærmere forskrifter, som efter samraad mellem paagjældende myndigheder bliver at udfærdige ved konsulatstyret.

VIII. Konsul maa i det land, hvor han er ansat, ikke træde i forbindelse med statens centralmyndigheder, navnlig ikke med det fremmede udenrigsstyre.

Undtagelse fra denne regel bør dog kunne finde sted, naar konsulens henvendelse til fremmed centralmyndighed er begrundet i

- a. mellemfolkelig overenskomst eller
- b. sædvane, der er godkjendt af ministeren for de udenrigske anliggender og konsulatstyret, eller
- c. tvingende nødvendighed, i hvilket sistnævnte tilfælde forudsætningen maa være, at diplomatisk bistand ikke kan erholdes.

IX. Denne lov, hvis gyldighed er betinget af, at der istandbringes modsvarende lov for det andet af de forenede riger, træder ikraft fra den dag, kongen bestemmer, og skal ikke kunne forandres, medmindre der herom i begge riger er fattet overensstemmende beslutninger.

X. Denne lov, der kun ordner forholdet mellem konsulatvæsenet paa den ene og ministeren for de udenrigske anliggender og gesandtskaberne paa den anden side, lader saaledes ministerens og gesandtskabernes statsretslige stilling urørt.

Först mot midten af september kunde det svenska statsrådets ledamöter samfällt påbörja den närmare pröfningen af detta förslag. I slutet af november begaf sig den svenske statsministern till Kristiania och öfverlämnade därvid till de norska statsministrarna en skriftlig sammanfattning af vissa grunder för de lika lydande lagarna, så lydande:

De af den svenske statsministern i november 1904 aflämnade »grunder».

»Då lagen bör skrivas så, att därpå tydligen framgår, att densamma gäller för båda rikena, och att det är den nuvarande ministern för utrikes ärendena, som däri åsyftas, samt att någon vidare förändring af status quo i afseende å utrikesministerns och beskickningarnas ställning ej afses än som föranledes af förändringen i konsulatväsendet, böra rubrik och ingress angifva, att lagen afser att reglerna förhållandet mellan ministern för utrikes ärendena och Kungl. Maj:ts beskickningar hos främmande makter, å ena sidan, samt särskilda konsulatstyrelser och konsulere för hvart af de

förenade rikena, å andra sidan, hvarjämte *ingressen* bör innehålla, att lagen tillkommit som följd däraf, att för de förenade rikena beslut fattats att, utan rubbning af den bestående gemensamheten i afseende å utrikesstyrelsen och beskickningarna hos främmande makter, upphäffa rikenas gemensamma konsulatväsen och upprätta särskilda konsulatväsen för hvart af dem.

Lagens egenskap att ej kunna ensidigt rubbas bör utmärkas genom stadgande, att den icke kan ändras eller upphävas med mindre härom fattas öfverensstämmande beslut i båda rikena.

I afseende å *förhållandet mellan utrikesministern och konsulatstyrelse* bör, utöfver mera allmänna föreskrifter angående skyldighet för dem att ömsesidigt samverka och att lämna hvarandra meddelanden om sådana beslut och åtgärder m. m., som för den andra kunna vara af betydelse att känna, stadgas:

att nytt konsulat ej må upprättas förr än från utrikesministern inhämtats yttrande, huruvida från den främmande maktens sida hinder möter mot upprättandet;

att innan konsul utnämnes, utrikesministern skall erhålla tillfälle att mot de personer, som vid utnämningen kunna ifrågakomma, göra de erinringar, hvartill han kan finna anledning;

att för utverkande af främmande makts erkännande af konsul, likasom då eljest vid konsulatstyrelses behandling af konsulatärende fråga uppstår om hänvändande till främmande makts regering, konsulatstyrelsen har att göra framställning därom till utrikesministern;

samt att, om i ärende, som är föremål för handläggning hos konsulatstyrelse, utrikesministern meddelat konsul föreskrifter, konsulatstyrelsen icke får gifva konsuln någon befallning, som står i strid mot sådan föreskrift.

Beträffande *utrikesministerns ställning till konsulerna et v. v.* bör lagen innehålla, att konsulerna äro underordnade utrikesministern på sådant sätt:

att han i ärenden, som tillhöra hans ämbetsverksamhet, äger att direkt från konsul infordra upplysningar och meddela honom föreskrifter;

samt att konsul å sin sida är pliktig ej mindre att ovillkorligen fullgöra hvad sålunda af honom kräves, än äfven att i sådana af honom handlagda ärenden, som i följd af ärendets art eller andra omständigheter kunna antagas komma att beröra förhållandet till främmande makt, opåmint till utrikesministern aflämna redogörelse såväl om ärendets uppkomst som om dess vidare utveckling.

Tillika bör föreskrivas:

att, med undantag för vissa angifna fall, konsul icke utan särskild föreskrift af utrikesministern må träda i förbindelse med utrikesstyrelsen eller annan centralmyndighet i det land, där han är anställd,

samt att, för den händelse konsul uppträder på ett sätt, som kan verka störande på det goda förhållandet mellan de förenade rikena och vederbörande främmande makt, äfvensom om konsul underlåter att fullgöra

utrikesministern eller beskickningens föreskrifter, utrikesministern skall kunna hos kongungen göra underdånig hemställan om konsuls återkallande, hvarefter vederbörande konsulatstyrelse underrättas om beslutet.

Till reglerande af *förhållandet mellan beskickning och vederbörande konsuler* bör i lagen, jämte en allmän föreskrift om skyldighet för dem att ömsesidigt samverka, fastslås:

att beskickning är pliktig att skydda konsuls rättigheter och lämna honom erforderligt bistånd samt berättigad att i ärende, som tillhör beskickningens ämbetsverksamhet, från konsuln infordra upplysningar och meddela honom föreskrifter;

att konsul gent emot beskickning har samma skyldigheter som mot utrikesministern;

samt att, därest konsul genom deltagande i politiska demonstrationer eller eljest uppenbart åsidosätter den hänsyn, han är skyldig iakttaga gentemot myndigheterna i det land, där han är anställd, eller därest han varder ställd under tilltal för brott, som rör hans medborgerliga anseende, beskickningen äger tillsvidare afstänga konsuln från tjänstgöring.

Härförutom bör i lagen föreskrifvas:

att i konsulatdiplom kongungens titel alltid bör angifvas enligt den i förhållande till främmande makter brukliga form;

samt att, så länge anställande inom någon främmande stats område af särskilda konsuler för hvart af de förenade rikena icke blifvit genom formligt aftal eller på annat betryggande sätt ordnad, eller så länge hos främmande suverän stat beskickning icke blifvit anställd, skall i afseende å rikenas konsulatförhållanden inom sådan stat hittills gällande ordning tillämpas.»

Efter slutade muntliga öfverläggningar i Kristiania aflät statsminister Hagerup till den svenske statsministern en skrivelse af den 26 november, för att med hänsyn till de punkter, som mera ingående dryftats under öfverläggningarna, närmare precisera den ståndpunkt, som från norsk sida intagits. Däri uttalades:

*Statsminister
Hagerups
skrivelse
den 26 november 1904.*

»1. Der kan fra norsk side ikke gives tilslutning til noget, der i faktisk eller retslig henseende forlener den nu bestaaende ordning af udenrigsstyret nogen anden hjemmel end den nu har. 'Status quo skal lades urørt'. Det er baade kommunikéets og decemberprotokollernes udtrykkelige forudsætning. Deri indbefattes jo, at i begge lande de raadende opfatninger af udenrigsstyrets nuværende karakter maa lades urørt, og hverken den ene eller anden ved disse love faa nogen ny støtte.

2. Der kan fra norsk side heller ikke paaregnes tilslutning til nogen ordning, hvorved der gives svenske myndigheder adgang til at gribe ind i norsk statsmyndigheds afgjørelser. Ogsaa i saa henseende fastholder vi kun kommunikéet og decemberprotokollerne, der som 'opgjørets grundlag' fremhæver oprettelsen af særskilt konsulatvæsen for Sverige og for

Norge, hvorved 'hvert riges konsuler hører under den myndighed i hjemlandet, som dette for sit vedkommende bestemmer'. Herved udelukkes dog ikke, saaledes som ogsaa i det norske udkast forudsat, en vis adgang for udenrigsministeren til at rette direkte anmodninger til konsulerne.

Der er ogsaa i de fremlagte 'grunde' andre punkter, der vil møde afgjort modstand fra norsk side, saaledes navnlig de to sidste; men da disse ikke spillede nogen fremtrædende rolle under vore drøftelser, og vanskelighederne for at komme til forstaaelse med Deres excellence om de der berørte spørgsmaal ikke forekom mig at være saa store, forbigaar jeg dem her. Om de to foran særlig nævnte punkter tror jeg allerede paa nærværende stadium at kunne udtale som min personlige opfatning, at hvis der med hensyn til disse fra svensk side stilles ueftergivelige krav, der er uforenelige med det norske standpunkt, vil det være unyttigt at fortsætte forhandlingerne, idet det isaafald paa forhaand vil være givet, at de ikke kan lede til noget resultat.

Hvad særlig angaar det i 'grundene' opstillede krav til, at den svenske udenrigsminister skal kunne — efter hvad Deres excellence mundtlig forklarede, var tanken — i ministerielt — altsaa i svensk — statsraad foranledige afsat en i norsk statsraad udnævnt konsul, tillod jeg mig at fremhæve: 1) at dette krav var ganske uforeneligt med den norske grundlov, 2) at en ordning, hvorved svensk statsmyndighed skulde kunne ophæve en af norsk statsmyndighed fattet beslutning efter almindelige stats- og folkeretslige principer vilde paatrykke Norge et lydrigestempel og derfor 3) i national henseende være et overordentlig stort tilbageskridt i forhold til den nuværende ordning af konsulatvæsenet. — — — — —

Det å svensk
sida fram-
lagda lag-
förslaget.

I förra hälften af december månad inträffade statsminister Hagerup i Stockholm, och då framlades för de båda norska statsministrarna ett från svensk sida formuleradt förslag till lika lydande lagar af följande innehåll:

Förslag till lag

angående förhållandet emellan ministern för utrikes ärendena och Kungl. Maj:ts beskickningar hos främmande makter, å ena sidan, samt särskilda konsulatstyrelser och konsuler för hvart af de förenade rikena, å andra sidan.

Härigenom förordnas, att, sedan för de förenade rikena beslut fattats, att, utan rubbning af den bestående ordningen i afseende å utrikesstyrelsen och beskickningarna hos främmande makter, upphäva rikenas gemensamma konsulatväsen och upprätta särskilda konsulatväsen för hvart af dem, skola beträffande förhållandet emellan ministern för utrikes ärendena och beskickningarna, å ena sidan, samt de särskilda konsulatstyrelserna och konsulerna, å andra sidan, följande bestämmelser lända till efterrättelse.

1 §.

Till främjande af utrikesförvaltningens och konsulatväsendenas särskilda uppgifter skall ständigt samverka äga rum emellan ministern för utrikes ärendena och hvarterdera rikets konsulatstyrelse.

2 §.

Ministern för utrikes ärendena skall lämna konsulatstyrelse meddelanden om sådana förhållanden, hvilka komma till hans kännedom och som han finner vara af betydelse för konsulatstyrelsens ämbetsutöfning. Han skall ock lämna konsulatstyrelsen meddelande om sådana af honom vidtagna åtgärder eller till främmande regeringar gjorda framställningar, som han finner för konsulatstyrelsen vara af intresse.

3 §.

Konsulatstyrelsen skall lämna ministern för utrikes ärendena meddelande om sådana i det rike styrelsen tillhör vidtagna beslut eller åtgärder, som afse:

a) bestämmelser af allmänt innehåll, som beröra konsulatstyrelsens eller konsulernas ämbetsverksamhet vare sig i form af lagar, förordningar, cirkulär eller dylikt, så ock sådana, beträffande särskilda fall gifna bestämmelser, hvilka enligt sin natur kunna få betydelse för framtida behandling af likartade fall (prejudikat);

b) konsulats upprättande, indragning, förändring eller delning, konsulens tillsättning eller förordnande, tjänstledighet, suspension, återkallande eller afsked äfvensom befallningar till eller åtgärder mot konsul på grund af klagomål öfver hans uppträdande.

Konsulatstyrelse skall ock underrätta ministern om öfriga förhållanden, som komma till dess kännedom och som kunna vara af betydelse för ministerns ämbetsförvaltning.

4 §.

Uppstår fråga om upprättande af nytt konsulat, skall konsulatstyrelse, innan ärendet till pröfning företages, inhämta ministerns för utrikes ärendena yttrande, huruvida från främmande makts sida hinder mot upprättandet möter.

5 §.

Innan konsulsbefattning tillsättes, skall konsulatstyrelse angående den eller dem, som vid tillsättandet kunna ifrågakomma, meddela ministern för utrikes ärendena alla erforderliga upplysningar för att därmed bereda honom tillfälle att framställa de erinringar, hvartill han må finna anledning.

6 §.

Konsulsdiploms lydelse fastställes särskildt för hvarterdera riket. Dock bör konungens titel däri alltid angifvas enligt den i förhållande till främmande makter brukliga form.

7 §.

För utverkande af främmande makts erkännande af konsul har konsulatstyrelse att göra framställning hos ministern för utrikes ärendena.

Uppstår eljest vid konsulatstyrelsens behandling af konsulatärende fråga om hänvändande till främmande makts regering, har konsulatstyrelsen likaledes att i sådant afseende göra framställning hos ministern för utrikes ärendena.

8 §.

Har i ärende, som är föremål för handläggning hos konsulatstyrelse, ministern för utrikes ärendena meddelat, att han vidtagit åtgärd, som i 9 § sägs, åligger det konsulatstyrelsen iakttaga, att från dess sida icke lämnas vederbörande konsul föreskrift, som står i strid med någon af ministern för utrikes ärendena gifven och af konsulatstyrelsen känd bestämelse rörande samma ärende.

9 §.

Ministern för utrikes ärendena äger att i afseende å ärende, som tillhör hans ämbetsverksamhet, från vederbörande rikets konsul omedelbart infordra upplysningar äfvensom meddela honom föreskrifter om hvad han har att i sådant ärende iakttaga; och är konsul ovillkorligen pliktig att fullgöra hvad sålunda af honom kräfves.

10 §.

I ärende, som af konsul handlägges, och som antingen är af den art, att i allmänhet sådana ärenden kunna anses vara af betydelse för förhållandet till främmande makt, eller kan antagas komma att erhålla diplomatisk eller politisk karaktär eller kräfva diplomatisk mellankomst, skall konsul icke blott vid ärendets uppkomst utan ock sedermera i mån af dess fortgång omedelbart till ministern för utrikes ärendena sända fullständiga redogörelser; och gälle, i fråga om konsuls skyldighet att fullgöra hvad ministern i sådant ärende af honom kräfver, hvad i 9 § stadgas.

Till sådana ärenden, som i denna § afses, äro alltid att räkna frågor om öfverträdelse af mellanfolkliga rättsregler eller öfverenskommelser, hinder, som läggas i vägen för konsuls ämbetsutöfning, eller kränkning af hans företrädesrättigheter, orättmätigt beslagttagande eller annan orättmätig behandling af handelsfartyg eller varor, orättmätigt häktande af

någon rikets undersåte, äfvensom förvecklingar uppkomna i följd af krig, uppror eller karantän.

11 §.

Erfar ministern för utrikes ärendena, att konsulattjänsteman icke iakttagit ett godt och värdigt förhållande till myndigheterna i det land, där han är anställd, eller att han deltagit i politiska demonstrationer eller hemligt eller uppenbart uppmuntrat eller understödt angrepp mot den bestående regeringen eller ock i öfrigt uppträder på ett sätt, som kan verka störande på det goda förhållandet mellan de förenade rikena och vederbörande främmande makt, äger ministern att inför konungen, i sammansatt eller ministeriellt statsråd, göra underdånig anmälan, hvarefter ärendet i vederbörande rikets statsråd underställes konungens pröfning.

Lag samma vare, där konsul underlåter att fullgöra hvad ministern eller beskickning jämlikt 9, 10, 14 och 15 §§ af honom kräfver, eller handlar i strid mot föreskrifterna i 17 §.

12 §.

Mellan Kungl. Maj:ts beskickningar och konsulerna skall ständig samverkan äga rum till befordrande af de uppgifter, som äro dem hvar för sig anförtrodda.

13 §.

Beskickning är skyldig att skydda konsulernas rättigheter och lämna dem de upplysningar och det bistånd, hvaraf beskickningen finner dem för sin ämbetsutöfning vara i behof.

14 §.

I afseende å ärende, som tillhör beskicknings ämbetsverksamhet, äger beskickningen från vederbörande rikets konsul infordra upplysningar äfvensom meddela honom föreskrift om hvad han har att iakttaga; och är konsulen ovillkorligen pliktig att fullgöra hvad sålunda af honom kräfves.

15 §.

Beträffande ärenden, som af konsul handläggas och äro af den i 10 § afsedda art, skall konsulen sända redogörelser jämväl till beskickningen; och gälle, i fråga om konsuls skyldighet att fullgöra hvad beskickningen i sådant ärende af honom kräfver, hvad i 14 § stadgas.

16 §.

Skulle beskickning finna, att konsul gjort sig skyldig till förfarande eller underlåtenhet, som afses i 11 §, eller varder konsul ställd under till-

tal för brott, som rör hans medborgerliga anseende, äger beskickningen, om den finner omständigheterna därtill föranleda, afstänga konsuln från tjänstgöring; och skall anmälan härom genast göras både hos ministern för utrikes ärendena och hos vederbörande konsulatstyrelse.

Konsul, som sålunda blifvit afstängd från tjänstgöring, må ej åter inträda i utöfning af sin befattning, förr än konungen, efter ministerns för utrikes ärendena hörande, därom beslutat.

17 §.

Konsul må icke utan särskild föreskrift af ministern för utrikes ärendena träda i förbindelse med utrikesstyrelsen eller annan centralmyndighet i det land, där han är anställd.

Undantag från denna regel må dock äga rum, när hänvändande till sådan myndighet äger stöd i

- a) mellanfolklig öfverenskommelse,
- b) sedvana, som godkännes af ministern för utrikes ärendena, eller
- c) tvingande nödvändighet, i hvilket fall förutsättningen måste vara, att diplomatiskt bistånd icke kan erhållas; skolande i sådant fall konsul genast härom sända fullständig redogörelse omedelbart till ministern för utrikes ärendena.

18 §.

Hvad i denna lag är stadgadt om konsul skall tillämpas å konsulat-ämbetsmän af alla grader, för hvilkas verksamhet erkännande från främmande makt erfordras; dock att förbindelsen mellan ministern för utrikes ärendena och beskickning, å ena sidan, samt konsulatämbetsman, som icke äger direkt skriftväxla med konsulatstyrelsen, å andra sidan, besörjes genom den närmast öfverordnade konsul, som sådan rätt tillkommer.

19 §.

Så länge anställande inom någon främmande stats område af särskilda konsulter för hvart af de förenade rikena icke blifvit genom formligt aftal eller på annat betryggande sätt ordnad, skall, i afseende å rikenas konsulatförhållanden inom sådan stat, hittills gällande ordning tillämpas.

Äfven beträffande konsulatförhållandena inom främmande suverän stat, där beskickning ej finnes, skall hvad nu är sagdt gälla, intill dess beskickning blifvit därstädes anställd.

20 §.

Denna lag, hvars giltighet betingas däraf, att en därmed lika lydande lag antages i det andra af de förenade rikena, träder i kraft den dag, konungen bestämmer, och kan icke ändras eller upphävas, med mindre härom fattas öfverensstämmande beslut i båda rikena.

Rörande de två svenska förslagen: å ena sidan grunderna och å andra sidan lagförslaget, har statsministern Boström i sammansatt statsråd den 6 februari 1905 afgifvit en förklaring af följande innehåll:

Statsminister Boströms förklaring rörande de båda svenska förslagen.

»Inom det svenska statsrådet har enighet rådt om behovet af kontroll från utrikesministerns och beskickningarnas sida öfver de ifrågasatta särkonsulerna. Om formen för utöfvande af denna kontroll voro däremot meningarna i någon mån delade, i det att, efter min uppfattning, de bestämmelser i detta hänseende, som återfinnas i bil. 3 (= grunderna), äro nödvändiga, under det flertalet ledamöter af statsrådet ansågo, att de kontrollföreskrifter borde föreslås, som förekomma i bil. 5 (= lagförslaget), men emellertid, om de af mig föreslagna bestämmelserna vunne godkännande från norsk sida, vore oförhindrade att biträda desamma.

Efter mitt besök i Kristiania, vid hvilket det förra förslaget af mig aflämnades, erhöles genom statsminister Hagerups bref af den 26 november visshet, att detta förslag ej kunde från norsk sida antagas; men då det ansågs möjligt, att det andra förslaget i hufvudsak skulle kunna godkännas af det norska statsrådet, framlades detta förslag för de norska statsministrarna. Under öfverläggningarna härom förklarade jag, hvad jag äfven redan därförinnan för Eders Majestät tillkännagifvit, att jag visserligen icke kunde frångå min förut angifna ståndpunkt, men att min önskan vore att ej stå hindrande i vägen för en möjlig uppgörelse och att således afgå från statsministerämbetet i händelse utsikt funnes, att därefter samförstånd kunde uppnås mellan de båda rikenas statsråd.»

Norska statsrådets svar å det svenska lagförslaget meddelades i en den 11 januari 1905 dagtecknad promemoria. Däri yttrade det norska statsrådet, efter att först hafva lämnat en öfversikt öfver förhandlingarnas gång till och med den 21 december 1903, att då statsrådet i slutet af maj 1904 tillställde den svenska regeringen ett utkast, som, såvidt kunde ses, noga öfverensstämde med de aftalade förutsättningarna, så som dessa gifvit sig tillkänna både i kommunikén och i de såväl från svensk som från norsk sida gjorda förarbetena, statsrådet trodde sig kunna utgå från, att möjliga skiljaktigheter angående lagarnas form och innehåll skulle inskränka sig till ett litet antal punkter af mindre väsentlig betydelse. Emellertid hade det visat sig, att det svenska förslaget i långt högre grad, än man haft grund att vänta, afveke från det norska. Det skilde sig från detta icke blott genom större utförlighet och talrika ändringar i redaktionellt hänseende, utan äfven och framför allt genom att uppställa en rad af kraf, som, om de framställts och vidhallits på ett tidigare stadium, skulle hafva ledt till ett uppgifvande af tanken att komma till samförstånd. Med de nya krafven afsågos särskildt §§ 5, 6, 8, 11, 16 och 19. Efter framställande af sina erinringar mot dessa paragrafer slutade det norska stats-

Det norska statsrådets promemoria af den 11 januari 1905.

rådet med en hemställan, att paragraferna måtte utgå ur det svenska förslaget. »Skulde de fastholdes, vil en yderligere drøftelse af det svenske lovudkast være hensigtsløs.»

*Svenska
statsrådets
svar den 30
januari.*

Å detta meddelande afgaf svenska statsrådet under den 30 januari ett skriftligt svar, som samma dag öfverlämnades till statsminister Ibsen. I detta svar framställdes till en början åtskilliga erinringar rörande den norska regeringens redogörelse för sakens förhistoria och gjordes, med an gifvande af faktiska omständigheter, bestämdt gällande, att den 21 december 1903 de båda rikenas statsråd icke varit ense om de lika lydande lagarnas innehåll och lydelse. När så det norska statsrådet i maj 1904 framlade ett förslag till lika lydande lagar, betecknades detta i den förslaget åtföljande skrifvelsen såsom »et udkast indeholdende et omrids af de bestemmelser, som den norske regjering har tænkt sig skulde finde optagelse i de lige lydende love», och det angafs »tilsigte at give et grundlag for videre forhandlinger». »Då» — anfördes vidare af det svenska statsrådet — »det norska statsrådet, efter hvad dess yttrande gifver vid handen, trodde sig kunna antaga, att dess förslag utan nämnvärda ändringar eller tillägg skulle godkännas af det svenska statsrådet, hade det icke att stödja sig på några medgifvanden från det svenska statsrådet eller dettas delegerade. Att grunda detta antagande på det i kommunikén från svensk sida gjorda uttalandet, att det under förhandlingarna visat sig icke vara omöjligt att under vissa förutsättningar anordna ett system med särskilda konsuler för hvardera riket, innebär ett uppenbart öfverskattande af detta yttrande och synes så mycket mindre berättigadt, som det norska statsrådet ju visste, att hvarken vid den tid, då yttrandet fälldes, eller sedermera enighet vunnits om lagarnas innehåll.»

»Såsom saken förelåg ansåg sig det svenska statsrådet vid affattandet af sitt förslag fullt berättigadt och pliktigt att tillse, att i förslaget upptogos alla de bestämmelser, som kunde leda till att i möjligaste mån häfva ur unionell synpunkt hysta betänkligheter mot anordningen med särskilda konsulatväsen. Endast i ett afseende var man därvid bunden, nämligen af skyldigheten att ställa sig till efterrättelse de i kommunikén fastslagna grunderna för lagarnas innehåll. Och denna skyldighet tror sig det svenska statsrådet hafva iakttagit, likasom det varit och är beredt att, därest det i någon punkt öfvertygas om att hafva handlat i strid mot det sålunda uppställda rättesnöret, medgifva därpå påkallad ändring i sitt förslag.»

I fråga om de anförda sex paragraferna i det svenska förslaget erinrades, att åtminstone de flesta af dessa punkter varit direkt eller indirekt

berörda vid förhandlingarna i Stockholm mellan de båda statsrådets delegerade. Efter det de af det norska statsrådet gjorda anmärkningar mot dessa punkter bemötts, anförde det svenska statsrådet slutligen:

»Af den utredning, som lämnats, torde framgå, att det svenska statsrådet hvarken anser sig förpliktadt eller af hänsyn till unionens bästa berättigadt att, på sätt i den norska promemorian hemställes, utan vidare stryka ofvanberörda punkter i sitt förslag. Härmed är dock icke sagdt, att ej från svensk sida skulle kunna medgifvas ändringar och modifikationer i de föreslagna bestämmelserna, men viktigare delar däraf måste dock vidhållas; och om möjliga ändringar, hvilka först vid en fortsatt förhandling skulle kunna preciseras, saknas för närvarande anledning att närmare yttra sig.»

»I promemorian förklaras nämligen — och samma mening har, på förfrågan, äfven muntligen vidhållits — att, om ifrågavarande paragrafer ej få utgå ur förslaget, all vidare förhandling därom vore ändamålslös. Genom uppställandet af detta anspråk har det norska statsrådet intagit en ståndpunkt, som i själfva verket innebär ett afbrytande af förhandlingarna om inrättande af särskilda konsulatväsen. Skulle emellertid, med hänsyn till hvad ofvan anförts, det norska statsrådet känna sig manadt att frångå denna ståndpunkt, är man å svensk sida villig att fortsätta förhandlingarna i förhoppning, att den eftersträfvade enigheten därmed må kunna uppnås.»

Från statsminister Ibsen ingick därefter till statsminister Boström en den 1 februari 1905 dagtecknad skrifvelse så lydande:

Statsminister Ibsens skrifvelse den 1 februari 1905.

»Herr Statsminister,

Jeg giver mig herved den ære at erkjende modtagelsen af det svenske statsråds den 30 f. md. afgivne svar på det norske statsråds promemoria af 11 januar d. år.

Den norske regjerings og den herværende statsrådsafdelings medlemmer har gjort sig bekjendt med det nævnte svar, og tillader jeg mig på mine kollegers og egne vegne at meddele, at det norske statsråd ikke finder grund til at fremkomme med yderligere udtalelser i sagens anledning.»

Sedan utrikesministern i statsråd den 6 februari 1905 hemställt, att det genom kungl. resolutionen den 21 december 1903 meddelade uppdrag ej skulle föranleda någon vidare åtgärd, och beslut fattats att infordra

Frågans behandling i sammansatt statsråd den 7 februari 1905.

norska regeringens betänkande i ärendet, företogs saken dagen därpå till afgörande i sammansatt statsråd inför konungen i närvaro af kronprinsen. Utrikesministern, grefve Gyldenstolpe, yttrade därvid såsom sin mening, däri det svenska statsrådets öfriga ledamöter instämde, att, då enighet icke kunnat ernås, hufvudsakliga grunden därtill torde vara att söka i den nu gällande ordningen för handläggning af frågor rörande de förenade rikenas förhållande till främmande makter, hvadan med anslutning till hvad som uttalades af samtliga de svenska och norska statsrådsledamöter, hvilka undertecknat den förut omförmälda handlingen af den 24 mars 1903, utrikesministern ville framhålla önskvärdheten däraf, att frågan om utrikesstyrelsens ordnande efter andra grunder blefve ånyo upptagen till förhandling mellan bägge rikena.

Den norska statsrådsafdelningen hänförde sig till ett af den norska regeringen aflåtet betänkande, däri uttalats att anledning ej syntes förefinnas att fortsätta de på grund af resolutionen den 21 december 1903 förda förhandlingarna, samt tillade, att utsikterna till ytterligare förhandlingar efter hvad i konsulatfrågan senast förekommit blifvit i betydlig grad förmärkade.

Hans Maj:t konungen yttrade härefter, att han icke kunde underlåta att till bägge folken uttala sin hjärtliga önskan, »att de två sedan snart ett århundrade förenade rikena aldrig må låta några meningsskiljaktigheter gå ut öfver själfva föreningen. Denna är i sanning den säkraste borgen för den skandinaviska halföns och dess båda folks oberoende, trygghet och lycka».

Efter det den norska statsrådsafdelningen anført, att den tillåtit sig att i underdånighet afråda Hans Maj:t från att afgifva denna diktamen, beslöt konungen, i enlighet med svenska och norska statsrådets hemställan, att det genom kungl. beslutet af den 21 december 1903 åt det svenska och det norska statsrådet lämnade uppdrag icke skulle till någon ytterligare åtgärd föranleda.

Kronprinsen-regentens uttalande i sammansatt statsråd den 5 april 1905.

Denna utgång af konsulatförhandlingarna väckte i Norge djup missstämning. Regeringens chef uttalade den 8 februari i stortinget å regeringens vägnar, att det nuvarande unionella tillståndet var ohållbart och icke kunde fortfaara utan att sätta det fredliga förhållandet mellan de båda folken i fara. Efter det konungen nämnda den 8 februari på grund af sjukdom uppdragit åt kronprinsen att öfvertaga regeringen, och kronprinsen-regenten någon tid uppehållit sig i Kristiania, begärde kronprinsen-regenten i skrifvelse den 17 mars till svenska riksdagen utseende, jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen, af särskilda deputerade att

med honom öfverlägga, hvarefter kronprinsen-regenten i sammansatt statsråd i Stockholm den 5 april yttrade:

»Jag uppmanar härmed de förenade rikenas statsråd att, å ömse sidor utan ensidigt fasthållande af förut intagna ståndpunkter, omedelbart upptaga fria och vänskapliga förhandlingar angående en ny ordning af alla unionella angelägenheter med den grundprincipen, att full likställighet mellan länderna bör sökas genomförd.

Den väg, som jag anser man bör välja och på hvilken man, med god vilja på ömse sidor, enligt min åsikt kan vinna en för alla parter fullt tillfredsställande lösning af svårigheterna, är denna: gemensam utrikesminister, svensk eller norsk man, ansvarig inför bägge rikena eller inför en gemensam institution, särskildt konsulatväsen för hvardera riket, dock så, att konsulerna i allt hvad som angår förhållandet till främmande makter böra stå under utrikesministerns ledning och kontroll.

Om under förhandlingarnas gång en annan form skulle kunna finnas för ordnandet af de unionella angelägenheterna, dock alltid med bibehållande af gemensamheten i utrikesärendenas handhavande och vård, som är ett oeftergifligt villkor för unionens bestånd, så förklarar jag mig härmed beredd att taga äfven densamma under allvarligt öfvervägande.»

På hemställan af det svenska statsrådet äfvensom norska statsrådsafdelningen beslöts, att norska regeringens utlåtande i ärendet skulle inhämtas.

Detta anmäldes i sammansatt statsråd den 25 april och innehöll en erinran därom, att det norska folket uppställt ett enstämmigt anspråk på eget norskt konsulatväsen och med lika stor enstämmighet »hævdet, att denne sags afgjorelse, som liggande udenfor det ved riksakten etablerede fællesskab mellem rigerne, er forbeholdt de norske statsmyndigheder». Det norska stortinget — anfördes vidare — hade till sakens behandling tillsatt en särskild kommitté, och denna kommitté ämnade snarast framlägga en hemställan om fattande vid innevarande stortingsmöte af beslut i lagform om upprättande af eget konsulatväsen. Försåvidt nu det i sammansatt statsråd framkomna förslaget skulle vara byggdt på förutsättningen af ett uppskof med konsulatsakens genomförande, skulle Norges anslutning till en sådan förutsättning vara liktydig med ett uppgifvande af det norska folkets enstämmiga fordran att nu få se tillämpad en rättighet, som tillkomme Norge såsom suveränt rike och vore i grundlagen Norge tillförsäkrad, och af en reform, som näringslivets utveckling och villkor med

*Sammansatt
statsråd den
25 april
1905.*

växande styrka kräfde, för att i stället upptaga en unionell förhandling, som på grund af upprepade erfarenheter tyvärr kunde antagas blifva fruktlös eller i bästa fall fördröja sakens genomförande. Regeringen ville därför afråda inledandet af nya förhandlingar, innan det norska konsulatväsendet blifvit genomfördt. Först när detta skett, skulle den tillit återkomma, som vore villkoret för hvarje vänskaplig och fruktbringande förhandling om vanskliga och ömtåliga unionella förhållanden. Dock borde förutsättningen för en sådan förhandling vara, att hvartdera rikets suveränitet fullt erkändes utan något som helst förbehåll och att således förhandlingen äfven komme att omfatta den från norsk sida föreslagna ordningen med särskild norsk och särskild svensk utrikesstyrelse i de former, hvartdera riket kunde anse nödiga för tillvaratagandet af sina intressen. Om äfven en ny förhandling skulle blifva utan resultat, skulle man ej återfalla till status quo med bibehållande af det nuvarande ohållbara unionella tillståndet. De nu bestående förhållandena finge icke lägga hinder i vägen för utöfvandet af hvartdera rikets själfbestämningssrätt, utan hvartdera riket skulle äga att fritt bestämma de blifvande formerna för sin nationella tillvaro.

Af den svenska statsministern anfördes härefter att, då å norsk sida afvisats tanken på vidare förhandling, innan särskildt norskt konsulatväsen blifvit genomfördt, samt dessutom för eventuella nya förhandlingar från norsk sida uppställts en förutsättning, som vore oförenlig med unionen och riksakten, förhandlingar på den af kronprinsen-regenten angifna grundval icke med utsikt till framgång kunde inledas, och i detta yttrande instämde svenska statsrådets öfriga ledamöter.

Kronprinsen-regenten resolverade:

»Då norska regeringen tyvärr icke vill biträda mitt förslag om nya förhandlingar rörande alla de unionella frågorna, så får jag, med uppriktigt beklagande häraf, låta bero vid de af statsråden gjorda uttalanden.»

Riksdagens
skrifvelse
den 3 maj
1905.

Den 3 maj afät den svenska riksdagen en skrifvelse till konungen, däri riksdagen förklarade sig till fulllo uppskatta betydelsen af kronprinsen-regentens uttalande den 5 april, såsom innebärande möjlighet för åvägabringande af en ny tillfredsställande ordning beträffande de unionella angelägenheterna. »Det är därför» — anfördes vidare — »med beklagande, som riksdagen af det offentliggjorda protokollet i sammansatt svenskt och norskt statsråd den 25 nästlidne april inhämtat, att förhandlingar på den i kronprinsen-regentens ofvan anförda uttalande angifna grundval nu icke med utsikt till framgång kunna inledas.»

»Ehuru således frågan om sådana förhandlingar för närvarande lär vara förfallen, anser sig dock riksdagen, i en fråga af så genomgripande betydelse som den förevarande, böra uttala sin ståndpunkt till densamma, och har riksdagen i följd häraf beslutit, att härmedelst för Eders Kungl. Maj:t tillkännagifva sin anslutning till kronprinsen-regentens i sammansatt svenskt och norskt statsråd den 5 april innevarande år gjorda uttalande i syfte att förhandlingar måtte åvägbringas mellan svenska och norska regeringarna om en ny ordning beträffande de unionella angelägenheterna.»

Emellertid hade stortinget den 18 februari 1905 beslutit öfverlämna åt en specialkommitté att afgifva förslag i anledning af konsulatförhandlingarnas utgång. Specialkommitténs utlåtande afgafs den 10 maj 1905 och inleddes med en historik öfver vissa unionella förhållanden. Beträffande de senaste konsulatförhandlingarna anmärktes i utlåtandet, bland annat, att en anordning med lika lydande lagar vore särdeles ömtålig; i val af uttrycken måste iakttagas den yttersta varsamhet på det att icke rikenas suveränitet och statsmakternas konstitutionella rättigheter skulle trädas för nära. Att ikläda en med ett annat rike träffad öfverenskomelse formen af ömsesidiga, likalydande lagar vore i och för sig betänkligt och kunde lätt framkalla vanskligheter af konstitutionell eller statsrättslig natur. Dessa betänkligheter finge ökad betydelse, när det, som här, gällde att fastslå förpliktelser så väl för ett regeringsdepartement som för ett uteslutande norskt ämbetsverk. Enligt kommitténs mening skulle en bestämmelse, att en norsk lag icke kunde *upphävas* utan motsvarande beslut af ett annat lands statsmyndigheter, stå i strid med grundlagens § 75 a och medföra en inskränkning i Norges suveränitet.

Den norska specialkommitténs utlåtande.

Kommittén ingick därefter på en granskning af så väl det norska som det svenska förslaget till likalydande lagar. I fråga om det förra ansåg kommittén de däri intagna bestämmelser, som ställde konsuln i direkt förhållande till utrikesministern och sändebuden, onödiga och föga lyckliga. Det vore nämligen icke öfverensstämmande med konsulernas ställning såsom uteslutande norska ämbetsmän, om dessa skulle behöfva mottaga »anmodningar» från annan än norsk ämbetsmyndighet. Likaledes kritiserade kommittén bestämmelsen, att — med enstaka undantag — konsul i det land, där han vore anställd, icke finge träda i förbindelse med statens centralmyndigheter, särskildt icke med dess utrikesstyrelse, enär denna bestämmelse skulle kunna lägga högst olyckliga band på konsulns regelbundna verksamhet. Beträffande det svenska förslaget framhöll kommittén, bland annat, att det norska konsulatväsendet efter detta för-

slag icke skulle blifva något själfständigt ämbetsverk i likhet med öfriga ämbetsverk i den norska staten.

Efter att hafva anmärkt, att de svenska förslagen stode i strid mot Norges rätt att själf råda öfver sina egna angelägenheter och institutioner, öfvergick kommittén slutligen till frågan om Norges grundlagsenliga rätt till särskildt konsulatväsen, därvid åberopades i främsta rummet, att riksakten icke innehåller någon bestämmelse om konsulatväsen eller konsuler, men att däremot den norska grundlagens §§ 22 och 92 uttryckligen omtala konsuler såsom norska ämbetsmän, de där enligt § 21 skola tillsättas i norskt statsråd. Att Norge sedan år 1814 haft konsuler gemensamt med Sverige hade allenast haft sin grund i lämplighetshänsyn. Rörande Norges rätt till eget konsulatväsen anfördes vidare åtskilliga tidigare uttalanden från norsk sida. Med stöd af hvad sålunda anförts ansåg kommittén styrkt och erkänt, att Norge äger full laglig rätt att själf besluta om upprättandet af eget konsulatväsen, och på grund häraf samt med hänsyn till omöjligheten att erhålla en lösning på annat sätt ville kommittén föreslå, att norska statsmyndigheter nu utan vidare förhandling ginge till upprättande af eget norskt konsulatväsen. Detta förslag afsåg en hemställan dels till odelstinget att antaga lag om norskt konsulatväsen att träda i kraft den 1 april 1906, dels ock till stortinget att besluta:

»I. Regjeringen anmodes om at meddele den svenske regering, at det konsulære fællesskab med Sverige ophører fra 1ste april 1906 at regne.

II. Regjeringen anmodes om ved næste storthings sammentræde at forelægge forslag til budget for eget norsk konsulatväsen for budgetterminen 1ste april 1906—31te mars 1907.

III. Til de nødvendige forberedende forføininger i anledning af eget norskt konsulatväsens oprettelse fra 1ste april 1906 bevilges kr. 110,000,00. Beløbet bliver paa statsbudgettet at opføre under tilfældige udgifter i almindelighed.»

Lagförslaget innehöll ej något om konsulernas förhållande till utrikes styrelse och diplomati. Enligt kommitténs motivering skulle detta förhållande ordnas icke genom lag, utan genom förordning eller instruktion. Såvidt af betänkandet kan inhämtas, skulle Sverige ej äga någon medbestämmanderätt härutinnan.

*

*

*

Nu utvecklade sig händelserna i snabb följd.

Den 18 maj förekom konsulatlagförslaget till afgörande i odelstinget, därvid förslaget enhälligt antogs, och den 24 maj blef förslaget likaledes enhälligt antaget af lagtinget.

*Konsulat-
lagen an-
tagen.*

Sedan Konungen den 26 maj återtagit regeringen, hölls den 27 maj i Stockholm norskt statsråd, därvid den af stortinget beslutna lagändringen annäldes. Konungen afgaf vid detta tillfälle ett yttrande, som i svensk öfversättning var så lydande:

*Konungens
yttrande
i norskt
statsråd den
27 maj.*

»Kronprinsen har såsom regent i sammansatt statsråd den 5 april detta år redan visat den enda väg, hvarpå denna viktiga angelägenhet bör främjas och alla svårigheter kunna utjämnas, nämligen genom förhandling.

Jag instämmer obetingadt i detta uttalande och finner det således icke för närvarande vara lämpligt att sanktionera denna lag, hvilken innebär en förändring af konsulatväsendets bestående gemensamhet, som icke utan ömsesidig öfverenskommelse kan brytas.

Den nuvarande ordningen är upprättad till följd af beslut i sammansatt statsråd, och därför kan icke särskildt konsulatväsende hvarken för Norge eller Sverige beslutas, utan att ärendet förut varit behandladt i samma konstitutionella former, i öfverensstämmelse med § 5 i riksakten.

Då Jag nu nekar att gifva lagen mitt bifall, stöder Jag mig på den Konungen enligt grundlovens § 30 och § 78 tillförsäkrade rätt.

Det är min lika stora kärlek till mina båda folk, som gör det till min plikt att utöfva denna rätt.»

Den norska statsrådsafdelningen inlade häremot sina föreställningar och framlämnade omedelbart samtliga norska statsråds afskedsansökan, hvilken var dagtecknad i Kristiania den 26 maj. Ansökningen motiverades därmed, att ingen af statsråden skulle kunna kontrasignera ett beslut, som de ansågo uppenbart skadligt för riket. Ett afvisande af detta regeringens enhälliga förslag angående norsk lag, som enhälligt antagits af stortinget och hvars genomförande påyrkades af hela det norska folket, kunde enligt statsrådets mening icke motiveras med hänsyn till Norges intressen och skulle innebära ett förnekande af rikets suveränitet och gifva uttryck för en personlig konungamakt i strid med grundlagen och konstitutionell praxis.

*Norska
regeringen
begär
afsked.*

Konungen uppläste därpå följande svar:

»Da der er mig klart, at nogen anden regjering ikke nu kan dannes, saa bifalder jeg ikke statsraadernes afskedsansøgninger.»

*Norska
regeringens
adress till
Konungen.*

Efter det den norska statsrådsafdelningen lämnat Stockholm, läto samtliga norska statsråd den 7 juni till konungen framlänna en adress, i hvilken de meddelade, att de ansåge såsom sin plikt att nedlägga sina ämbeten och att därom underrätta stortinget.

Sådan underrättelse lämnades ock samma dag af statsministern Michelsen å regeringens vägnar.

*Stortingets
beslut den
7 juni 1905.*

På stortingspresidentens förslag fattades då af stortinget följande beslut:

»Da statsraadets samtlige medlemmer har nedlagt sine embeder, da Hans Majestæt Kongen har erklæret sig ude af stand til at skaffe landet en ny regjering,

og da den konstitutionelle kongemagt saaledes er traadt ud af virksomhed,

bemyndiger stortinget medlemmerne af det idag aftraadte statsraad til indtil videre som den norske regjering at udøve den Kongen tillagte myndighed i overensstemmelse med Norges riges grundlov og gjældende love — med de ændringer, som nødvendiggjøres derved, at foreningen med Sverige under en konge er opløst som følge af, at Kongen har ophørt at fungere som norsk konge.»

På regeringens vägnar mottog statsministern uppdraget att utöfva regeringsmakten.

*Stortingets
adress till
konungen.*

Härefter beslöts att till Konungen aflåta följande adress:

»Deres Majestæt!

Da statsraadets samtlige medlemmer idag i stortinget har nedlagt sine embeder, og da Deres Majestæt i protokol af 27:de mai d. a. officielt har erklæret, at Deres Majestæt ikke ser dem istand til at skaffe landet en ny regjering, er den konstitutionelle kongemagt i Norge saaledes traadt ud af virksomhed.

Det har derfor været en pligt for stortinget som det norske folks repræsentant uopholdelig at bemyndige medlemmerne af det aftraadte statsraad til som den norske regjering indtil videre at udøve den Kongen tillagte myndighed i overensstemmelse med kongeriget Norges grundlov og gjældende love med de ændringer, som nødvendiggjøres derved, at foreningen med Sverige, der forudsætter en fælles konge, er opløst som følge af, at Kongen er ophørt at fungere som norsk konge.

Udviklingens gang, der har været mægtigere end den enkeltes ønsker og villie, har ført til dette resultat.

Den i 1814 indgaaede union har allerede fra første stund i sit væsen og indhold været opfattet forskjellig af de to folk. Fra svensk side har bestræbelserne gaaet ud paa at udvide fællesskabet, fra norsk side paa at begrænse det til det i rigsakten foreskrevne og forøvrigt at hævde begge rigers eneraadighed i alle anliggender, som ikke i rigsakten er betegnede som unionelle. Denne principielle modsætning i opfatningen af unionens karakter har fremkaldt megen misforstaaelse mellem folkene og foranlediget mange rivninger. Og i den opfatning, som under de sidste mellemrigske forhandlinger af den svenske regjering har været gjort gjældende ligeoverfor Norge, har det norske folk maattet se en krænkelse af sin grundlovsmæssige ret, sin selvstændighed og sin nationale ære.

Unionen havde sin berettigelse, saalænge den kunde bidrage til at fremme begge folks velfærd og lykke under bevarelse af deres selvstændighed som suveræne stater; men over unionen staar for os nordmænd vort norske, for svenskerne det svenske fædreland. Og mere værdifuld end en politisk forbindelse er begge folks solidaritetsfølelse og frivillige samhold. For denne samfølelse mellem det norske og det svenske folk, der skulde sikre begge folks lykke og være deres styrke udad, er unionen blevet en fare.

Naar foreningen nu opløses, har det norske folk intet høiere ønske end at leve i fred og god forstaaelse med alle og ikke mindst Sveriges folk og med det dynasti, under hvis styre vort land trods megen og bitter unionsstrid har skudt en saa betydelig aandelig og materiel væxt.

Som et vidnesbyrd om, at det norske folks arbejde og kamp for fædrelandets fulde selvstændighed ikke har været begrundet i nogen uvillie mod kongehuset eller det svenske folk og ikke har efterladt nogen bitterhed mod nogen af disse, anholder storthinget i ærbødighed om Deres Majestæts medvirkning til, at en prins af Deres Majestæts hus tillades, med opgivelse af sin arveret til Sveriges throne, at modtage valg som Norges konge.

Den dag, da det norske folk kaarer sin egen konge til at bestige Norges gamle throne, vil indlede en æra af rolige arbejdsaar for Norge, af godt og hjerteligt forhold til det svenske folk og af fred, endrægtighed og trofast samhold i norden til værn om folkenes kultur, deres frihed og selvstændighed.

I forvisningen herom vover storthinget at udtale det sikre haab, at hvad der nu er skeet, vil vende sig til det gode for alle, ogsaa for Deres Majestæt, for hvis person det norske folk vil bevare usvækket sin høiagtelse og hengivenhed.»

I svenskt statsråd den 9 juni yttrede i anledning af stortingets åtgärd statsministern Ramstedt, under instämmande af statsrådets öfriga ledamöter, följande:

»Genom denna revolutionära åtgärd har stortinget ej blott utan Konungens medverkan än äfven utan all hänsyn till Sverige egen-

*Konungens
protest i
svenskt
statsråd den
9 juni.*

mäktigt fattat beslut angående upphäfvande af ett unionsförhållande, som existerar på grund af ömsesidig lagfäst öfverenskommelse mellan de båda rikena och ej kan utan ömsesidigt medgifvande brytas. Då detta stortingets beslut således på det djupaste kränker Sveriges rätt, är det oafvisligen af nöden, att urtima riksdag ofördröjligen sammankallas för öfverläggning angående de mått och steg, som i anledning af hvad sålunda förekommit böra från svensk sida vidtagas. Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t, på samma gång Eders Kungl. Maj:t förklarar sig ej erkänna den af stortinget förordnade regering, måtte besluta om riksdagens inkallande.»

Härtill lämnade Hans Maj:t Konungen sitt bifall och beslöt att utfärda kallelse till det urtima riksmötet.»

*Statsminister
Rams-
stedts ytt-
rande i stats-
rådet den 19
juni 1905.*

Hans excellens herr statsministern Ramsstedt yttrade:

»Den af chefen för justitiedepartementet meddelade historiska öfver-
sikten visar, huruledes under unionens hela tillvaro alltjämt förefunnits
ämnen för stridigheter, af hvilka visserligen ett och annat efter hand
undandröjts, medan däremot andra, långt ifrån att kunna aflägsnas, all-
tmera framträdtt och gjort sig gällande, till dess genom dem slutligen för-
anledts den allt omfattande konflikt, som nu föreligger.

I de ursprungliga unionsdokumenten inflöt en och annan punkt, som af norrmännen ansetts innebära ett subordinationsförhållande för Norge, oförenligt med den ställning, som rättvisligen borde tillkomma detta rike såsom en med Sverige jämnställd stat. Att norrmännen riktat sin sträfvan på att få dylika bestämmelser undandröjda, må vara förklarligt. Deras anspråk härutinnan, tidigare från svensk sida delvis motsagda, hafva dock sedermera rönt tillmötesgående från vårt land. En efter annan af här åsyftade tvistepunkter har sålunda försvunnit, och redan för länge sedan har från svensk sida obetingadt erkänts, att unionsförhållandet borde vara grundadt på full likställighet mellan de båda folken. Senast och i den mest auktoritativa form har detta fått uttryck i det anbud till öppnande af nya underhandlingar, som af H. K. H. Kronprinsen-Regenten afgafs i sammansatt statsråd den 5 sistlidne april, och till hvilket såväl det svenska statsrådet som den svenska riksdagen anslöt sig.

Från synpunkten af den önskade likställigheten mellan de båda rikena borde alltså, synes det, någon principiell divergens icke vidare

kunna anses förefinnas. Det är också icke härutinnan, som den afgörande skiljaktigheten är att söka, utan på annat håll. Vid föreningens tillkomst afsågs ej att bilda en blott personalunion, utan man fann det angeläget och af de båda rikenas välförstådda intresse påkalladt att låta gemensamheten omfatta ett visst, ehuru begränsadt område härutöfver. Att i allt väsentligt vidmakthålla denna gemensamhet har Sverige alltid ansett såsom ett oeftergifligt villkor, för så vidt eljest unionen skulle kunna lända till gagn och lycka för de förenade rikena. I denna del hafva emellertid från norsk sida sträfvandena i stället gått ut på att i möjligaste mån minska och försvaga den gemenskap, unionen uppställt. Dessa syften, till en början mera obestämda och sväfvande, hafva under unionsförhållandets fortvaro alltmera trädt i dagen och utvecklats sig med växande styrka, till dess de omsider tagit sitt slutliga uttryck i det beslut, hvarigenom nu norska stortinget, med förklarande att den för bägge rikena gemensamme Konungen upphört att funktionera såsom norsk Konung, uppdragit åt norska statsrådets ledamöter att föra riksstyrelsen, i sammanhang hvarmed uttalats, att föreningen med Sverige under en Konung skulle vara upplöst.

Att nu närmare belysa detta stortingets förfarande är icke af nöden. I sammanhang med beslutet om riksdagens sammankallande har Eders Kungl. Maj:t gillat och biträdt hvad statsrådet då tillät sig att därom uttala. Och det är till intet gagn att här ingå i en närmare utveckling häraf. För svensk rättsåskådning är saken i denna del otvifvelaktig och klar.

Att med stortingets beslut unionen mellan Sverige och Norge rättsligen icke är upphäfd, är uppenbart. Denna union grundar sig på ett för bägge rikena lika förpliktande aftal, som icke kan genom ensidigt beslut af ettdera rikets representation sättas ur gällande kraft. Beslutet kan således, rättsligen sedt, icke betraktas annorlunda än som ett å Norges vägnar afgifvet förklarande, att det för sin del icke längre vill vara förenadt med Sverige i en union. Det tillkommer alltså nu Sveriges statsmakter att afgöra, hvilken ställning Sverige å sin sida skall intaga till den sålunda uppkomna frågan om unionens upplösning.

Enligt gällande rättsgrundsatser skulle Sverige otvifvelaktigt vara fullt befogadt att fasthålla vid sin på fördragen grundade ställning och, där så erfordras, använda maktmedel för att återställa hvad däremot brutits. För den med rätta upprörda sinnesstämning, som Norges tillvägagående här framkallat, framställer sig helt naturligt tanken att använda sådana medel. Ett lugnt och lidelsefritt öfvervägande gifver dock vid handen, att ett sådant förfarande icke skulle vara förenligt med Sveriges sanna

intresse. Obestriddigen har föreningen mellan de båda länderna under de gångna nittio åren för dem båda medfört stora fördelar. Sådana skulle ock förvisso af föreningens fortvaro vara att förvänta, under förutsättning att ett godt samförstånd mellan rikena komme att blifva rådande. Men uppenbart är, att en union, uppehållen med maktmedel från det ena rikets sida, skulle hos inbyggarna i det andra föranleda en sådan stämning, att unionen blefve långt mera till olycka än till båtнад, en källa till svaghet i stället för till styrka.

Om Sverige således icke bör söka med tvångsmedel vidmakthålla unionen, så måste det å andra sidan för Sveriges del fasthållas, att en upplösning af densamma rättsligen icke kan komma till stånd utan Sveriges medverkan. Det fordras att Sverige för sin del beslutar riksaktens upphäfvande. Men innan Sverige går att härom fatta beslut, kräfras förhandlingar mellan de bägge rikena. Dessas geografiska belägenhet gör det i hög grad önskvärdt att genom aftal om skiljedomsförfarande i händelse af tvister mellan rikena samt möjligen andra bestämmelser garanti vinnes för att ett fredligt samlif mellan de bägge rikena kan efter skilsmässan komma till stånd. Under alla omständigheter erfordrar en upplösning af den hittillsvarande unionen afveckling af många nu bestående förhållanden mellan de båda länderna. Uppgörelse kräffes på områden, där Sverige och Norge gentemot hvarandra intagit en annan ställning än till andra makter eller där beröringspunkter finnas, som behöfva ordnas. Att vid en upplösning af unionen alla frågor, som sålunda böra regleras, i stället utan vidare lämnas öppna, kan icke vara lämpligt. Tvärtom kan det svenska folket fordra, att det, innan dess bifall lämnas till det af Norge eftertraktade sakernas nya tillstånd, äger visshet om, att dessa mellanhafvanden blifva ordnade på ett för Sverige tillfredsställande och betryggande sätt. Fullständig utredning af alla hit hörande frågor må visserligen icke vara erforderlig, innan Sverige fattar sitt beslut, men äfven om vissa detaljfrågor kunna få kvarstå, bör dock i afseende å frågor af mera principiell innebörd och af större betydelse samförstånd dessförinnan förefinnas.

Sådana förhandlingar kunna emellertid icke utan Riksdagens bifall komma till stånd. Det erfordras alltså, att Riksdagen medgifver, det Eders Kungl. Maj:t må med norska stortinget ingå i förhandling för åstadkommande af den ifrågasatta uppgörelsen, hvilken lämpligen torde kunna förberedas genom delegerade från de båda länderna. Först sedan sådan villkorlig uppgörelse kommit till stånd och densamma blifvit underställd Riksdagens pröfning, synes frågan om Sveriges definitiva medgifvande till upplösningen och riksaktens upphäfvande böra upptagas till afgörande.»

Statsrådets öfriga ledamöter instämde i hvad Hans excellens herr statsministern sålunda anförde.

Hans Maj:t Konungen behagade härefter yttra:

»Det är ett smärtsamt steg, som statsrådet nu tillråder mig att taga. Mitt samvetes vittnesbörd säger mig, att Jag under hela min långa regerings-^{Hans Maj:t Konungens yttrande i statsrådet.}tid ärligt och plikttroget sträfvat mot det mål, Jag vid mitt tillträde till regeringen satte mig före: *Brödrafolkens väl*. Ja, i sanning smärtsamt är det mig att bidra till upplösningen af en förening, i hvilken Jag trott mig se båda de förenade rikenas oberoende, trygghet och lycka. Om Jag ändock är villig göra detta, så är det för att undvika ett större ondt och i öfvertygelse att en förening utan ömsesidigt samförstånd icke för Sverige skulle medföra någon verklig fördel».

Statsrådet hemställde härefter, att Kungl. Maj:t täcktes i proposition till Riksdagen föreslå, att Riksdagen måtte medgifva, att Kungl. Maj:t^{Statsrådets hemställan.} må med norska stortinget ingå i förhandling om och träffa villkorlig uppgörelse för ordnande af de förhållanden, i afseende å hvilka vid en upplösning af unionen sådant ordnande må finnas erforderligt.

Med bifall härtill förordnade Hans Maj:t Konungen, att proposition af den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skulle till Riksdagen aflätas.

Ur protokollet

Erik Ölander.